

UNIVERZITA KARLOVA
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ETNOLOGIE

Šárka Slavíková

PEČÍRKŮV NÁRODNÍ KALENDÁŘ A OSOBNOSTI JEHO TVŮRCŮ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

vedoucí diplomové práce:

Doc. PhDr. Irena Štěpánová, CSc.

Praha 2006

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Praha, duben 2006

Šárka Slavíková

Poděkování

Zpracování této diplomové práce a získání mnohdy těžko dostupných materiálů a pramenů bylo možné jen za přispění řady ochotných spolupracovníků, kterým bych touto cestou chtěla poděkovat.

Můj dík patří též doc. PhDr. Ireně Štěpánové, CSc., vedoucí této diplomové práce a vedoucí semináře české a evropské etnologie Ústavu etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, za skvělý přístup, podnětné rady a značnou podporu.

Za trpělivost, neutuchající podporu, maximální pochopení a pomoc bych též ráda poděkovala všem mým blízkým, zejména však mému manželovi a synovi.

Motto:

„Zví-li člověk v pozdějších letech, že nebyl nadarmo na světě a že svou silou někomu prospěl, nalézá náhradu za svou snahu, a vědomí, že přičiněním jeho ovoce přineslo, oblažuje pak všechny kročeje života jeho.“

MUDr. Josef Pečírka

OBSAH

OBSAH.....	1
ÚVOD.....	3
1. O KALENDÁŘÍCH OBECNĚ.....	6
1.1. Pojem.....	6
1.2. Kalendář jako systém.....	6
1.3. Kalendář jako kniha.....	7
1.3.1. Cisiojany.....	7
1.3.2. Kalendáře 15. a 16. století.....	9
1.3.2.1. Pranostiky.....	9
1.3.2.2. Minuce.....	10
1.4. Původní české kalendáře.....	11
1.4.1. České kalendáře 17. a 18. století.....	12
1.4.2. České kalendáře 19. století.....	13
1.4.2.1. První třetina 19. století.....	13
1.4.2.2. Druhá třetina 19. století.....	15
1.4.2.3. Třetí třetina 19. století.....	18
2. NÁRODNÍ KALENDÁŘ.....	21
2.1. Struktura.....	22
2.2. Část poučná.....	23
2.3. Část zábavná.....	27
2.4. Příspěvky s etnografickou tematikou.....	34
2.5. Inzerce.....	36
2.6. Formát.....	37
2.7. Cena a předplatné.....	37
2.8. Grafická úprava.....	38
2.9. Vydavatelství a nakladatelství Národního Kalendáře.....	39
2.10. Staroslavný Velehrad.....	40

2.11. Národní Kalendář po smrti Mariany Pečirkové	41
3. MUDR. JOSEF PEČÍRKA	44
4. MARIANA PEČÍRKOVÁ.....	51
4.1. Rodina.....	53
ZÁVĚR.....	58
SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ	60
Archivní prameny	60
Dobový tisk.....	61
Literatura.....	62
Další prameny	64
SEZNAM PŘÍLOH	65
SUMMARY.....	67

Úvod

K tématu mé diplomové práce mne přivedl zájem o historii českého ženského hnutí, které nepochybně patří mezi nejpozoruhodnější fenomény společenského vývoje posledních století. Je, či přesněji bylo cestou vedoucí ke zrovnoprávnění osob obou pohlaví v nejširším smyslu slova. Vždy mne zajímaly leckdy pozoruhodné osudy žen, které se nesmířily se svou do značné míry podřadnou rolí ve společnosti a různými způsoby, menší či větší měrou, aktivně přispěly k nápravě tohoto nerovnoprávného stavu a vývoji společnosti až do současné podoby.

Podobné téma jsem zpracovala již ve své postupové práci v roce 1999, v níž jsem se zabývala prvním ryze českým ženským časopisem Lada, který vycházel v letech 1861 – 1865, a osobností jeho vydavatelky Antonie Melišové-Körschnerové.

Při výběru tématu diplomové práce jsem opět hledala dosud nezpracovaný kousek mozaiky historie české ženské emancipace. Velmi zajímavou a dosud opomíjenou ženou se ukázala být Mariana Pečirková, vydavatelka Národního Kalendáře.

Z mého výzkumu vyplynulo, že naprostá většina dostupných pramenů o životě Mariany Pečirkové je svázána s Národním Kalendářem, jehož vydávání se Pečirková věnovala více než třicet let. Při studiu jednotlivých ročníků Národního Kalendáře, který pod vedením rodiny Pečirkovy velmi úspěšně vycházel téměř celé jedno století, jsem se rozhodla téma své diplomové práce posunout a rozšířit. Národní Kalendář se ukázal být sám o sobě velmi zajímavým, nepochybně nosným a dosud samostatně nezpracovaným námětem. Přivedl mne k obecnějšímu tématu kalendářové literatury a současně mi umožnil zkoumat důvody či pohnutky, které Pečirkovou k vydavatelské práci přivedly. V neposlední řadě mi Národní Kalendář jako výsledek práce několika generací Pečirkovy rodiny dovolil věnovat se i životu a práci dalších jejích členů.

Vznikla tak práce pojednávající v širším společenském kontextu o Národním Kalendáři, jeho vzniku a vývoji a o klíčových osobnostech, které se podílely na jeho tvorbě. Zajímalo mne, jakou roli Národní Kalendář plnil v soudobé společnosti a jaký podíl na jeho sestavování a rostoucí oblibě měli manželé Josef a Mariana Pečirkovi a

jejich potomci. Věnovala jsem se samozřejmě i životu Mariany Pečírkové a zkoumání jejího podílu na vydávání Národního Kalendáře po předčasné manželově smrti. Zejména v této části práce jsem se musela spokojit pouze s velmi omezeným množstvím pramenů.

Během sbírání podkladů a psaní textu samotné diplomové práce jsem použila především metodu historickou - využila jsem celou škálu pramenů, tyto jsem následně analyzovala, verifikovala a zhodnotila. V rámci historické metody jsem také použila historickou proceduru výzkumu, shromáždila jsem a následně klasifikovala písemné, hmotné a ústní prameny. Metodou komparativní jsem srovnávala výsledky získané ze všech informačních zdrojů, poté je vyhodnotila a verifikovala. Případné rozpory ve zjištěných údajích jsem se pokusila odstranit vyhledáváním dalších pramenů a jejich opakovaným vyhodnocováním a porovnáním. Tak se např. podařilo upřesnit informace o místě narození Mariany Pečírkové či o místě, kde byla pohřbena.

Historické podklady, zvláště týkající se biografie manželů Pečírkových, jsem našla především v českých archivech. Značné množství informací, zejména z období působení dr. Josefa Pečírky na jindřichohradeckém gymnáziu, jsem čerpala z osobní návštěvy Státního oblastního archivu Třeboň - pracoviště Jindřichův Hradec. Ze sbírek Státního oblastního archivu v Třeboni jsem získala cenné údaje o sňatku manželů Pečírkových v roce 1855. Další velké množství informací, dopisů a dat jsem našla při studiu pozůstalosti Prof. PhDr. Jaromíra Pečírky, vnuka manželů Pečírkových, která je uložena v Oddělení dokumentace Ústavu dějin umění Akademie věd v Praze. Cenné dopisy, vizitky a další písemné podklady byly dále získány z Literárního archivu Památníku národního písemnictví v Praze. Zdrojem informací a především ojedinělé fotodokumentace pro tuto práci byly i materiály archivu Amerického klubu dam Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur v Praze. Při sběru informací jsem spolupracovala také s dalšími archivy a institucemi, mezi něž patří například Státní okresní archiv Benešov, Státní oblastní archiv v Plzni, Kulturní a informační centrum Uhlířské Janovice, Městská knihovna Jičín, Regionální muzeum a galerie v Jičíně, úsek matrik Městského úřadu Cheb a mnoho dalších. Mezi mé důležité informátory též patřil Mgr. Bohuslav Sajvera, sběratel životopisných údajů o významných osobnostech Uhlířských Janovic.

Mnoho podstatných biografických dat členů rodiny Pečírkovy bylo taktéž získáno, jak je zřejmé z přiložené obrazové fotodokumentace, i studiem nápisů na náhrobních kamenech hrobů rodiny Pečírkovy na třech hřbitovech v Praze (Vyšehrad, Olšanské hřbitovy a Vinohradské hřbitovy). Nalézt konkrétní hroby bylo možné i díky pomoci správy jednotlivých hřbitovů.

Při studiu mnoha ročníků Národního Kalendáře jsem využila zřejmě nejúplnější sbírku těchto kalendářů, která je umístěna v Národní knihovně v Praze. Časopisy a dobový tisk jsem studovala především v Knihovně Národního muzea v časopiseckém oddělení a taktéž v Knihovně Náprstkova Muzea v Praze.

1. O kalendářích obecně

1.1. Pojem

Pojmem kalendář se rozumí jednak soupis dní a měsíců roku v časovém postupu, jednak kniha obsahující tento soupis a zábavnou část¹. Obdobně i dle Ottova slovníku naučného „*kalendář jest seznam dnů jednoho roku spořádaných dle týdnů a měsíců. Jest tedy kalendář zužitkování theoretických pravidel astronomické chronologie k potřebám praktického života.*“²

1.2. Kalendář jako systém

Slovo kalendář původně pochází z latinského „calendarium“, což bylo ve starém Římě označení pro knihu, do které byla zapisována jména věřitelů a výše vypůjčených peněz. Snahy o první číselně vyjádřené soustavy delších časových intervalů jsou však daleko staršího data. Nejstarší časová soustava, vytvořená již tehdy vesměs na podkladě periodicky se opakujících přírodních jevů spjatých s pohyby nebeských těles, vznikla patrně kolem 4. tisíciletí před naším letopočtem v Egyptě. Zhruba o jedno tisíciletí je mladší soustava starobabylónská a o necelé další tisíciletí pak soustava čínská.

Soudobý kalendář, tzn. soupis dnů dle časové posloupnosti v jednotlivých letech, vznikl ve starověkém Římě. Jak je uvedeno výše, Římané dali taktéž kalendáři jméno. Známý juliánský kalendář, jenž vytvořil a uzákonil v roce 46 před naším letopočtem Gaius Julius Caesar, stanovil délku jednoho roku na 365 a ¼ dne. Čtyřletý cyklus tak měl 1461 dnů s tím, že vždy první rok cyklu byl rokem přestupným a měl 366 dnů. Vzhledem k tomu, že ani tento systém nebyl zcela bez chyb a za patnáct století jeho užívání bylo třeba jej upravit, zavedl v roce 1582 papež Řehoř XIII. přesnější kalendář gregoriánský. V říjnu roku 1582 bylo v časové posloupnosti vynecháno deset dní, a tak po 4. říjnu následoval 15. říjen. Bezprostředně však byla tato kalendářová změna akceptována pouze v Itálii, Španělsku, Portugalsku a Polsku, v ostatních zemích byl nový gregoriánský kalendář zaváděn velmi pozvolna –

¹ Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost, Academia, Praha 1994, str. 126.

² Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM, Praha 1997, dle Ottova slovníku naučného, vydaného v letech 1888 – 1908 v Praze.

v Čechách³, v rakouských zemích a Slezsku až v roce 1584, v Uhrách dokonce až v roce 1587. Anglie se přidala k novému počítání času až v roce 1752 a nejpozději gregoriánský kalendář přijalo Švédsko, a to v roce 1753. Z tohoto důvodu se velmi dlouho užívalo dvojitých dat psaných ve zlomku, přičemž ve jmenovateli bylo uvedeno datum „nového“ gregoriánského kalendáře.

Je zřejmé, že všechny dosavadní používané a sestavované časové soustavy byly úzce spjaty především s hospodářskými potřebami a s nutností znát a předvídat periodicky se opakující přírodní jevy. Vedle toho byla patrná i silná snaha všech náboženství pevně spojit celá kalendária i jednotlivé dny s náboženskou symbolikou - využít je tak k oslavě božstev, světců a proroků.

1.3. Kalendář jako kniha

Časové systémy lidé nejrůznějšími způsoby zaznamenávají od pradávna. V nejstarších dobách se tyto systémy předávaly ústně, případně pomocí různých pomůcek z přírodních materiálů, například vrypů do kamene, do dřeva či do hliněných tabulek. Teprve později byly časové soustavy zaznamenány písemnou formou.

1.3.1. Cisiojany

V evropských zemích se již před vynalezením knihtisku vyskytovali předchůdci dnešních kalendářů, tzv. cisiojany⁴, které zprvu byly hlavně latinské. Jednalo se o „*veršovaný kalendář, z něhož se dalo vyčíst přesné datum svátku bez číselného údaje jen podle zařazení názvu nebo zkratky.*“⁵ Cisiojany plnily většinou jen funkci mnemotechnické pomůcky a sloužily tak k zapamatování časového sledu hlavních svátků. Vždy šlo o veršované básnické skladby složené v hexametrech, kdy „*každá z dvanácti slok měla tolik slabik, kolik měl daný měsíc dnů, slabiky samy byly zkratkami jednotlivých svátků a jejich místo ve strofě označovalo, kolikátého je.*“⁶ Julie Nováková ve svém pojednání o cisiojanech⁷ dělí dále cisiojany na striktní

³ V českých zemích byl zaveden gregoriánský kalendář mandátem Rudolfa II. roku 1583, ale někteří autoři kalendářů jej přijmout nechtěli. Byla proto nařízena cenzura rukopisů kalendářů arcibiskupskou kanceláří, ale ani té se nepodařilo nesprávné datování zcela vymýtit.

⁴ Označení „cisiojan“ vzniklo složením dvou latinských slov, vyskytujících se pravidelně na samém začátku veršované skladby pro 1.-5. leden, a sice „circumcisio“ = obřezání Páně a „januarius“ = leden.

⁵ Nováková, Julie: České cisiojány od 14. století. Studie ČSAV, Academia, Praha 1971, str. 7.

⁶ Urban, Zdeněk: Století českého kalendáře, prémie čl. knižnice nakladatelství Svoboda, Praha 1987, str.16.

⁷ Nováková, Julie: České cisiojány od 14. století. Studie ČSAV, Academia, Praha 1971, str. 7.

cisiojan sylabický o úhrnném počtu 365 slabik a na volnější cisiojan vokabulární, v němž měl každý měsíc tolik slov, kolik dnů. Nováková konstatuje, že je nesprávné užívat označení cisiojan pro kalendáře sice veršované, „*ve kterých ale nebyl počet 365 vtělen ani do úhrnu slabik, ani do úhrnu slov, ani veršů.*“⁸ Takové pseudocisiojany nazývá Nováková pouze „veršovanými kalendáři“, v nichž byly potřebné církevní zkratky nebo jména umístovány jen v chronologickém pořádku. Vzhledem ke složitosti vytvoření správného cisiojanu vznikaly často tyto veršované skladby právě s důrazem na formu a na úkor srozumitelnosti obsahu. První, latinsky psané cisiojany, přihlížející částečně k české tradici, byly v našich zemích sestavovány a přepisovány již od první poloviny 12. století a udržely se téměř pět set let, do doby, kdy byly cisiojanové zkratky dnů a měsíců nahrazeny dodnes používanými pořadovými čísly.

Česky psané a sestavované cisiojany se objevují zhruba od roku 1260 a patří tak mezi první cisiojany uspořádané v národním jazyce vůbec, což svědčí o značné vyspělosti tehdejší české kultury. Úroveň českých cisiojanů byla poměrně vysoká, ačkoliv většinou nezahrnovaly tak velké množství připomínaných svátků jako latinské cisiojany a spíše se orientovaly na sepětí obsahu textu se životem společnosti. Za zmínku v této souvislosti stojí Korandův cisiojan z roku 1472 s názvem *Nové léto*. Tento cisiojan bývá označován též jako „husitský“, jelikož v něm autor zmiňuje osobnost mistra Jana Husa. Husitský cisiojan je dle Novákové také výrazněji lidový až selský než jiné známé cisiojany té doby. Jako příklad odklonu od přísně církevních pojmů uvádí Nováková právě užití hned úvodních slov cisiojanu „*nové léto*“ ve zcela civilním smyslu „*Nový rok*“ a nikoliv jako tehdy běžně používaný termín označující „*Obřezání Páně*“.

Oblibu některých českých cisiojanů dokládají i jejich následné přetisky po vynalezení knihtisku - mezi první se řadí cisiojan obsažený v českobratrském kancionálu *Piesničky* z roku 1501. Hojné rozšíření veršovaných českých cisiojanů vedlo také k fixaci hlavních křestních jmen a pozvolnému vývoji veršované techniky u nás.

---

⁸ Nováková, Julie: *České cisiojány od 14. století*. Studie ČSAV, Academia, Praha 1971, str. 7.

1.3.2. Kalendáře 15. a 16. století

Již koncem 15. století je možné v cisiojanech najít krátké veršičky o nedělní liteře, zlatém počtu⁹ či postavení Měsíce, Slunce a o nebeských znameních. Z cisiojanů se postupně stávaly kalendáře, respektive „planetáře“, jak se jim s oblibou říkávalo, jelikož měly na zřeteli hlavně výklad nebeských znamení či postavení planet. Začala se v nich také objevovat různá krátká zdravotnická ponaučení, protože tehdejší lékařství se často opíralo právě o astrologii.

1.3.2.1. Pranostiky

V následujících letech začaly být postupně k cisiojanům a ke kalendářům připojovány další části, především tzv. pranostiky. Dle Zdeňka Urbana, významného českého historika a etnografa, jenž se kalendářovou literaturou obsáhle zabýval, se v kalendářích objevovaly pranostiky dvojího druhu: menší, ale významnější skupinu z nich tvořila tzv. „kalendářová přísloví“ neboli průpovědi – krátké veršované útvary o počasí, přírodních jevech a jejich vztahu k zemědělským pracím, prováděným během celého roku. Tyto pranostiky měly často pověrečný základ, ale většina jich je založena na zkušenostech a pozorováních předávaných mezi venkovským lidem po celé generace. V daleko větší míře se však v kalendářích vyskytovaly pranostiky astrologické, tzv. prognostiky, jež předpovídaly budoucnost na základě postavení nebeských těles. Tyto předpovědi se v hojné míře objevovaly v kalendářích zvláště z 15. století. Slavní astrologové¹⁰ té doby na podkladě víry v určující vliv „vládnoucí planety roku“ a na základě postavení nebeských těles v určitý čas předpovídali všechno možné: války, nemoci, katastrofy, zemětřesení, povodně, sucha, léta bohaté úrody a mnoho dalšího. Zároveň se čtenářům dostalo rad, jak se špatným událostem vyhnout, a naopak, kdy je nejvhodnější doba pro zahájení jakékoliv činnosti s nadějí na úspěch. V minuci (viz níže) na rok 1561 se objevují tato slova: „*Roku každého minuce a pranostika z učení Pražského je vydávána, a je to pro zachování známosti časův rozdílův a proměn, které se v nich trefují, též pro lidu obecního napomenutí a*

---

⁹ Termín „zlatý počet“ se užíval pro číslo, jež označovalo určitý rok v Lunárním cyklu. Při jeho stanovení se vycházelo z faktu, že vždy po uplynutí devatenácti let připadají stejné fáze měsíce na stejný den v měsíci. Zlatý počet tak označoval, kolikátý rok (1-19) v tomto devatenáctiletém cyklu právě probíhá.

¹⁰ Na Univerzitě Karlově byl koncem 15. století zaveden úřad univerzitního astrologa (např. Pavel z Příbrami, Jan Zahradka, Šimon Proxen ze Sudetu, Petr Kodycyl a další), jehož povinností bylo vydávat každoročně kalendář „z učení pražského“.

výstrahu.“¹¹ Je zřejmé, že k masivnímu rozšíření a oblibě těchto leckdy hororových a někdy jen senzacechtivých kalendářových prognostik přispívala i nejistá politická situace v českých zemích a také chudoba a zaostalost těch nejníže situovaných sociálních vrstev. Obliba předpovědí budoucnosti trvala dlouhá století a byla potlačena až během osvícenství.

1.3.2.2. Minuce

V 16. století se vedle termínu „kalendář“ objevuje i pojem „minuce“¹². Rozdíl mezi těmito dvěma pojmy, a to nejen v obsahu, ale i formátu, dokazuje Palacký ve svém pojednání o pranostikách a kalendářích takto: *„minuce je mnohem pamětnější ...po titulcích a vysvětlení počtu léta i znamení a charakterů planet, klade se kalendář každý vlastně řečený měsíc obyčejně se zvláštní vinětou, někdy i s veršováním...potom následují článkové tituly, 1) pod kterým aspektem co dobře neb zle činiti, 2) o krve pouštění podle čtyř čtvrtí každého měsíce, 3) chcešli také věděti, kdy máš co dobrého začíti nebo nebezpečného nechati...potom následuje druhý díl minucí, a sice pranostika obyčejně s předmluvou aneb dedikací obšírnou, často obsahem svým velice zajímavou, potom se mluví o panování planet čili o zprávách tohoto roku, o zatměních Slunce nebo měsíce, o povaze roku při povětrí, o ourodách, o nemocích a moru, o válkách nepokojích, o rozličných stavech a jich budoucím štěstí, a sice nejprve o křesťanech, potom o Turcích a Židech, o královstvích a zemích, zvláště české a moravské, co se v nich léta nastávajícího díti bude. Pak stojí druhá strana pranostik o povaze povětrí v každém měsíci podle čtvrti měsíce, čímž minuce končí... Kalendářové starší mnohem chudší jsou. Kromě počtu let, vysvětlení aspektů, naučení o pouštění krve, zpráv o budoucím počasí, neobsahují než obyčejné položení dnů v roce, zřídka předmluva anebo přípis krátký o spisovateli, duchu jeho, jaké svědectví vydává. Však i ti často historické zprávy ke zvláštním dnům na způsob kalendářů historických kladou; často také nacházejí se v „kalendářích ke psaní“ zprávy, od těch, kteří jich užívali, pro svou paměť vepsané, čímž se zkoumateli starých dějin ve vlasti důležitějšími stávají.“¹³*

¹¹ Palacký, František: O pranostikách a kalendářích českých zvláště v XVI. století, str. 39, in: Časopis Společnosti Vlasteneckého Museum v Čechách, 3. ročník, svazek 1., 1829.

¹² Označení „minuce“ pocházelo z latinského minutio sanguinis = pouštění žilou.

¹³ Palacký, František: O pranostikách a kalendářích českých zvláště v XVI. století, str. 40-41, in: Časopis Společnosti Vlasteneckého Museum v Čechách, 3. ročník, svazek 1., 1829.

V dalším století se však rozdíl mezi kalendáři a minucemi postupně stíral až zmizel úplně. I později se pojem minuce pro označení kalendáře občas vyskytl, ale spíše pro označení kalendáře malého formátu.

Vedle výše popsaných pranostik se záhy začaly objevovat i jiné nové složky kalendářů. Šlo zejména o dobře míněné rady zemědělcům, které se od konce 18. století staly na dlouhou dobu pro kalendářovou literaturu velmi charakteristické. Jednou z pravidelných částí kalendářů se dále stávala lékařská ponaučení a rady, jež byly zprvu vázány na astrologii, ale později dostávaly racionálnější podklad. Do Kalendáře Tadeáše Hájka z Hájku z roku 1565 byl pravděpodobně poprvé také přidán půlarch „poznámenání jarmarků“. Uvedený prvek po něm posléze převzali i ostatní tvůrci kalendářů a seznamy míst, kde se konaly výroční jarmarky a trhy, se staly nedílnou a velmi oblíbenou součástí každého vydávaného kalendáře, podobně jako přehledy soudních dnů a volna¹⁴ a volný nepopsaný arch papíru na poznámky čtenářů. Velmi oblíbený Kalendář historický z pera Daniela Adama z Veleslavína (poprvé vyšel v roce 1578) zavedl další novinku, a sice „zájem o sledování dějin, především domácích a posilování českého historického vědomí“¹⁵, když ke každému dni celého roku vyprávěl příběhy z českých dějin a doplňoval je rodokmeny českých králů a knížat. Avšak kromě věcných zpráv a publikování pravdivých údajů se v kalendářové literatuře objevuje i množství různých pověstí, senzačních zpráv a kronikářských výmyslů, často přejímaných z cizích (především německých a polských) kalendářů.

1.4. Původní české kalendáře

První kalendáře tištěné v českém jazyce neměly velký rozsah. Mezi nejstarší, dle Urbana, patří nástěnná Minuce na rok 1485 z pera rektora pražské univerzity Vavřince z Rokycan, vytištěná ve Vimperku. O něco málo mladší, z roku 1489, je kalendář Mikuláše Štětiny, bakaláře krakovské univerzity a knihtiskaře plzeňského, a z roku 1493 pochází první vskutku knižní kalendář, byť jen o šesti listech, Praktika kolínská na rok 1493. Obsah tohoto kalendáře však velmi rychle narůstal, a tak již Kalendář s praktikou na rok 1496 má listů čtyřadvacet. Stejně tak se každým rokem zvyšoval počet vydávaných českých kalendářů. Mezi nejznámější autory kalendářů

¹⁴ Poprvé pravděpodobně v kalendáři J. Kodycila z roku 1577.

¹⁵ Urban, Zdeněk: Století českého kalendáře, prémie čl. knižnice nakladatelství Svoboda, Praha 1987, str.17.

z 16. století patří Václav Zelotýn z Krásné Hory, Petr z Proboštic, Bavor Radovský z Hustiřan, Jan Kodycyl z Tulechova a nejproslulejší Tadeáš Hájek z Hájku a Daniel Adam z Veleslavína.

1.4.1. České kalendáře 17. a 18. století

V 17. století vycházejí původní české kalendáře od Ondřeje Mitýska z Litoměřic, Kašpara Ladislava Stehlíka z Čenkova nebo Jakuba Jana Václava Dobřenského z Černého Mostu, ale jinak se spíše množí překlady cizích kalendářů (hlavně na Moravě). V tomto období kalendáře ztrácejí na kvalitě co do obsahu i formy. Během 18. století se objevují i první kalendáře malého, tzv. špalíčkového formátu, jaké vydával např. Václav Chrudimský. Roku 1702 obdržel privilegium na vydávání kalendářů pražský knihtiskař Jiřík Labaun, jenž poté vydával kalendáře, které pro něj sepisoval Jáchym Kristián z Chotěšova. Až v roce 1720 dostal podobnou výsadu další knihtiskař, Fr. Karel Rosenmüller, a následně Koudelka, František Kyrchner, František Jeřábek a jiní.

V první polovině 18. století nenastaly ve vývoji kalendářové literatury žádné velké změny, nicméně za zmínku stojí Nový hospodářský a kancelářský kalendář, vydávaný od roku 1713 až do konce století. Jeho autor se skrýval pod pseudonymem Abraham Fischer a zdatně rozšířil funkčnost dosud vydávaných kalendářů. Fischer začal jako první pravidelně zařazovat do svého kalendáře novinové zprávy. Nový byl také Fischerův beletristicky pojatý oddíl „pro vyrazení mysle“¹⁶, v němž se objevovaly zejména příběhy z nejstarších českých dějin, které autor čerpal především z kronik a jimiž čtenářům přibližoval hlavně dobu Jana Žižky a Jiřího z Poděbrad. V kalendářích vycházejících v druhé půli 18. století se začaly objevovat raně obrozenecké a buditelské tendence a s tím související poučování prostého lidu (např. v kalendáři učitele Jana Chrastiny z roku 1758 byly otiskovány dějepisné přehledy, krátké povídky a žertovné básničky. Jeho vzorem se dále řídil i Jiří Palkovič, Jan Hýbl a další).

Ve větší míře se novinky, jež zavedl Abraham Fischer, prosadily až na samém konci 18. století, a to v Krameriově Novém kalendáři tolerancí pro veškeren národ český katolického a evangelického vyznání, který vycházel v letech 1786-1797. Tento

---

¹⁶ Urban, Zdeněk: Století českého kalendáře, prémie čl. knižnice nakladatelství Svoboda, Praha 1987, str. 18.

tzv. toleranční kalendář spisovatele, novináře a nakladatele Matěje Václava Krameria¹⁷ převyšoval ostatní soudobé kalendáře především po jazykové, ale i obsahové stránce – vedle vlastního kalendáře přinášel přehled celoročních událostí, různá domácí a hospodářská poučení, zábavné povídky a poučné příběhy, články zeměpisné a přírodopisné a jiné. Pro své čtenáře byl atraktivní také díky poměrně nízké ceně a dále tím, že jako první přinášel vedle katolického též kalendář evangelický. Zůstal velmi populární¹⁸ po celou dobu vydávání až do roku 1797, kdy zanikl. Za zmínku v této souvislosti též stojí Kalendář historický, sestavovaný Janem J. Rulíkem¹⁹, nadšeným hudebníkem a českým spisovatelem a buditelem, který v letech 1797-1806 úspěšně navázal na historické kalendáře Adama z Veleslavína.

Mezi čtenáři však byly oblíbené též tzv. stoleté kalendáře²⁰, v nichž byly publikovány nejrůznější astrologické a pověrečné výklady a „přehledy povětrností“ na celé století dopředu. U nás asi nejznámější „stoletý kalendář“ pocházel z pera spisovatele Karla Ignáce Tháma, jenž jej přeložil z německé předlohy a pojmenoval Kalendář stoletý od roku 1797 až do roku 1900.

1.4.2. České kalendáře 19. století

Fischerovy a Krameriovy, ale i Rulíkovy kalendáře patří, zejména díky vysoké úrovni obsahu a jazyka, mezi první skutečně kvalitní kalendáře předznamenávající nastupující období „zlaté éry“ české kalendářové literatury, jež Urban nazývá „stoletím českého kalendáře“. Urban vymezuje toto období rozhraním osmdesátých a devadesátých let 18. století a rokem 1900, kdy nastává rychlý úpadek kalendářové produkce.

1.4.2.1. První třetina 19. století

Hlavním typem kalendářů vycházejících v první třetině 19. století jsou tzv. hospodářské kalendáře, věnované konkrétním potřebám čtenářů žijících na venkově a

---

¹⁷ Kramerius, Václav Matěj (1759-1808), český spisovatel, vydavatel a nakladatel (Česká expedice), novinář (Krameriusovy c.k. vlastenecké Noviny) a buditel. Důsledně používal a rozvíjel český jazyk.

¹⁸ Čtenářský úspěch ilustruje i fakt, že Kramerius vydával kalendáře v nákladu 2000 výtisků, což výrazně přesahovalo obvyklé počty výtisků tehdy vydávaných knih.

¹⁹ Rulík, Jan Josef (1744-1812), hudebník a český spisovatel, buditel, důvěrný přítel a spolupracovník V. M. Krameria.

²⁰ Rubrika s názvem „stoletý kalendář“ byla součástí kalendářů většiny později vydávaných kalendářů. Jejím úkolem už bylo pouze informovat čtenáře, jaké bylo počasí v daném měsíci před sto lety, neboť se mylně předpokládalo, že počasí se opakuje vždy po sto letech.

radám venkovským hospodářům, snahám o prosazení moderních zemědělských metod a popularizaci nových kladných zkušeností, pocházejících z domácích i zahraničních pramenů. Byly to kalendáře buditelské v ekonomickém smyslu slova a jejich vydavatelé (pražská Vlastenecko-hospodářská společnost a brněnská Moravsko-slezská společnost pro zvelebení orby, přírodyznalství a vlastivědy) v nich reagovali na situaci v tehdejší českém zemědělství. A tak jediným cílem hospodářských kalendářů bylo zintenzivnit a zkvalitnit zemědělskou výrobu. Příspěvky byly přebírány hlavně z cizích pramenů, ale občas svou radou a poučením přispěli i čeští hospodářští odborníci či obyčejní prostí rolníci. Hospodářské kalendáře byly oblíbeny u širokých vrstev čtenářů - vycházely v desetitisícových nákladech a díky svému nadčasovému zaměření a neustávající poptávce po informacích z oblasti zemědělství byly využívány v domácnostech po dlouhou dobu a dědily se z generace na generaci.

Vedle hlavního proudu hospodářských kalendářů vycházely dále i kalendáře historické, např. kvalitní Nový historický kalendář od rektora pražské univerzity Aloise Davida, a začaly se též prosazovat snahy o vytvoření jakýchsi prvních „obrozeneckých lidových čítanek, všestranně, osvětově a zároveň též zábavně zaměřených“²¹. Tyto snahy o vytvoření nového typu lidové četby, jež by doplňovala tehdy ještě stále velmi skrovné školní vzdělání a povzbuzovala mezi lidem zájem o četbu vůbec, nebyly však úspěšné ihned, ale až později - v padesátých a šedesátých letech 19. století. Ale již začátkem 19. století si tuto potřebu vytvoření kalendářů, jejichž obsah by byl „pochopitelný k čtení, pro nezkušené k poučení, pro všechny pak i k obveselení“²², uvědomoval i zkušený Václav Radomil Kramerius, vydavatel, knihtiskař, spisovatel a pokračovatel díla Matěje Václava Krameria. Jak poznamenává Urban, první kalendáře tohoto typu trpěly velkou nevyvážeností kvality obsahu. Obsahovaly jak zajímavé ukázky z dobového domácího a zahraničního tisku, tak i náhodné a senzační zprávy nevalného významu. Ke kvalitě vydávané kalendářové produkce taktéž nepřispívala skutečnost, že vydavatelé často chybělo jakékoliv zázemí, redaktor býval autorem, překladatelem a také sestavovatelem. Mezi kvalitní kalendáře první třetiny 19. století patřily Nový toleranční posel pro katolíky i evangelíky aneb

²¹ Urban, Zdeněk: Století českého kalendáře, prémie čl. knihnice nakladatelství Svoboda, Praha 1987, str.18.

²² Nový kalendář tolerancí pro veškeren rod český katolického a evangelického náboženství 1 (na rok 1816), Praha 1815, s.67.

Národní kalendář pro Čechy a Moravu vydávaný Janem Hýblem, Nový kalendář tolerancí pro veškeren rod český katolického a evangelického náboženství, Vlastenecký poutník V. R. Krameria a Všeobecný domácí a hospodářský kalendář Františka Bohuslava Tomsy²³.

1.4.2.2. Druhá třetina 19. století

Rozmach českého národního obrození, rozvoj nových výrobních postupů (využití uhlí a páry), vědy a techniky a ohlasy na politickou situaci v okolních zemích měly příznivý vliv i na rozmach českého kulturního života. Rozvíjí se divadelnictví a muzejnictví, byla založena Matice česká, vychází množství českých knih a časopisů aj.

Tato příznivá situace zasahuje i do oblasti kalendářové produkce začátku druhé třetiny 19. století. Sílí informační funkce vydávaných kalendářů, hlavně v oblasti ekonomické, právní, dopravní a v poštovním styku, zvyšuje se počet a tématická rozmanitost článků obecně vzdělávacího a výchovného zaměření a taktéž se rovnocennou složkou obsahu kalendářů stává beletristický oddíl. Kalendáře se stávají stále oblíbenějším čtivem a jsou nejrozšířenější a nejčtenější knihou vůbec. Mezi hlavní edice třicátých let patří Litoměřický kalendář nakladatele K. V. Medaua, Pražský všeobecný domácí a hospodářský kalendář redigovaný Václavem Filípkem a Posel z Moravy z pera Aloise Vojtěcha Šembery. Vedle těchto „čítankových“ kalendářů dále vycházejí stále populární odborné zemědělské kalendáře, nicméně sympatie k novým řadám kalendářů rostou.

Revoluční rok 1848 a následující rok 1849 znamenal dle Františka Roubíka „zlatou dobu časopisů“²⁴. V českých zemích vycházelo 100 různých časopisů (z toho 41 českých a 59 německých v roce 1848 a 30 českých a 58 německých v roce 1849). Během následujících deseti let byla výrazně potlačena dosud panující svoboda tisku²⁵, což se odrazilo i v počtu vycházejících novin a časopisů. V roce 1856 vycházelo, dle Roubíka, jen 37 titulů časopisů. Během roku 1860, po pádu Bachova režimu a

²³ Urban, Zdeněk: Století českého kalendáře, prémie čl. knihnice nakladatelství Svoboda, Praha 1987, str.19.

²⁴ Roubík, Fr.: Časopisectvo v Čechách v letech 1848-1862, Duch novin, Praha 1932, str. 9.

²⁵: „... císařský patent z 15.3.1848 rušící cenzuru a zavádějící úplnou svobodu tisku, znamenal radikální změnu v dosavadních tiskových poměrech v Rakousku a tím spíše ovšem také v Čechách, kde dosud kromě Pražských novin a několika beletristických časopisů (Včela, Poutník, Časopis Českého muzea atd.) nebyl vůbec znám denní tisk politický v pravém slova smyslu...“, Roubík, Fr.: Časopisectvo v Čechách v letech 1848-1862, Duch novin, Praha 1932, str. 9.

následném odstranění represivního systému, počet vydávaných časopisů stoupal a v roce 1861 už bylo k dispozici 67 druhů časopisů – z toho 31 česky psaných.

Léta Bachova absolutismu měla podstatný vliv na celou společnost a kulturní život. Zavedení přísné cenzury na tiskoviny a důsledné potlačování všech projevů svobody slova však paradoxně nahrávalo právě kalendářové literatuře, nad níž nebyl cenzurní dozor tak soustavný a bedlivý. Tato skutečnost se kladně promítla do stoupající úrovně vydávaných kalendářů, jelikož někteří radikální představitelé tehdejšího kulturního života se uchýlili právě do jejich redakcí a sestavovali kalendáře vysoké kvality. Na druhé straně však rostoucí poptávka po kalendářích vedla mnohé vydavatele k vytváření kalendářů nevalné úrovně, jejichž jediným cílem bylo využít příhodné doby a získat tak pro sebe ekonomickou výhodu. Mezi těmito dvěma extrémy kvality vycházelo mnoho průměrných kalendářů, jejichž úroveň střídavě kolísala.

Díky výše naznačeným skutečnostem došlo v období po roce 1848 doslova ke kalendářové explozi. Urban o tomto bouřlivém rozvoji píše: „...*je zřejmé, že v srovnání s dřívějškem stoupl počet jednotlivých ročníků kalendářů koncem padesátých let nejméně pětkrát, o další desetiletí později pak celkově více než devětkrát...*“²⁶. Idea vytvořit všeobecně zaměřený kalendář, jenž by zahrnoval klasické tradiční kalendářové složky, přinášel nejnovější poznatky vědy a techniky, navazoval na školní vzdělání v přírodovědných oborech a historii, seznamoval čtenáře s životem a zvyky různých národů a v neposlední řadě vzbuzoval zájem o hodnotnou původní i přeloženou uměleckou četbu a lidovou slovesnost, byla aktuální již od dob Václava Matěje Krameria. Až generace obrozenců padesátých a šedesátých let 19. století ji začala naplňovat. Vznikly tak kvalitní kalendářové řady, v nichž průkopnickou roli měl brněnský kalendář Koleda, vydávaný Maticí moravskou v čele s redaktorem Ignácem J. Hanušem²⁷. Dále do Koledy přispívali popularizátor mnoha vědních oborů

²⁶ Urban, Zdeněk: Století českého kalendáře, prémie čl. knižnice nakladatelství Svoboda, Praha 1987, str.20.

²⁷ Hanuš, Ignác J. (1812-1869), vzdělanec, obrozenec a český spisovatel, profesor filosofie na univerzitách ve Lvově, Olomouci a Praze, odkud byl v roce 1852 propuštěn, díky své náklonnosti k Hegelově filozofii. Zajímal se o studium bájesloví a přísloví, studium hlaholice a staročeskou literaturu vůbec.

Filip Stanislav Kodým²⁸, spisovatelé Božena Němcová a Prokop Chocholoušek²⁹ a také např. českopolský spisovatel Václav Dundr³⁰, který zde v letech 1853-4 publikoval zajímavé výsledky svého národopisného výzkumu na Ukrajině a v Polsku. V letech 1851 a 1853 v Koledě vyšly také národopisné příspěvky Honoraty z Wiśniowskich Zapové³¹ o lidové kultuře Huculů. Novátorská byla taktéž snaha podat čtenářům zábavnou formou úvod do studia slovanských jazyků.

Mezi další kvalitní kalendáře tohoto období řadí Zdeněk Urban kalendář s názvem Česko-moravská pokladnice (vycházel od roku 1855) a Kalendář koruny české (od roku 1867) z pera obrozeneckého žurnalisty a spisovatele Vincence Vávry – Haštalského³². Obě kalendářové řady vynikaly kvalitními vzdělávacími články, zajímavými cestopisnými a etnografickými črtami, příspěvky o dějinách, historických stavbách, životopisnými statěmi o významných osobnostech a publikováním povídek soudobých čelných spisovatelů (Jana Nerudy, Gustava Pflögera-Moravského, Josefa Václava Sládka, Adolfa Hejduka, Svatopluka Čecha a Sofie Podlipské).

Zdeněk Urban do výčtu pokrokových všeobecně zaměřených kalendářů ještě zahrnuje Lípu česko-moravskou, vycházející od roku 1862 v redakci Karla Adámka³³, která přinášela kromě cestovatelských črt i články z domácí politické scény, a také kalendář Posel z Prahy, jehož hlavním tvůrcem byl Karel Sabina³⁴. Posel z Prahy byl velmi oblíbený a dlouho vycházející kalendář, jenž přihlížel zejména k potřebám městských lidových vrstev a upevňoval zájem o veřejný život a historické vědomí.

---

²⁸ Kodým, Filip Stanislav (1811-1884), lékař, autor řady populárně naučných článků a pojednání (především z přírodovědných oborů), později též činný politicky.

²⁹ Chocholoušek, Prokop (1819-1864), pseudonym Sedlecký, novinář, plodný český spisovatel, autor řady beletristických povídek a historicko-romantických příběhů především z českých a jihoslovanských dějin.

³⁰ Dundr, Václav (nar. 1817 na Kouřimsku), většinu života strávil v Polsku, zajímal se o lidovou hudbu, literaturu a život lidu. Psal národopisné články a překládal.

³¹ Zapová, Honorata z Wiśniowskich (1825-1856), česká spisovatelka, s manželem K.V. Zapem usilovala o posílení českopolské vzájemnosti, aktivně se podílela na emancipaci českých žen a usilovala o vzdělávání a výchovu českých dívek.

³² Vávra, Vincenc (1824-1877), pseudonym Haštalský, aktivní člen radikálního spolku Repeal a účastník dění kolem roku 1848, překladatel, spisovatel, novinář. Za své postoje byl vězněn a byla mu zakázána veškerá spisovatelská činnost. Později se opět zapojil do politiky a opět hojně publikoval.

³³ Adámek, Karel (1846 -1918), český spisovatel a později politik, v mládí často cestoval a poznával cizí evropské kraje, o nichž psal.

³⁴ Sabina, Karel (1811-1877), publicista a spisovatel, za své liberální názory byl vězněn až do roku 1857, přispíval do politických časopisů, překládal, psal a účastnil se politického i kulturního života, ale na sklonku života se stal tajným policejním agentem (pravděpodobně z finanční nouze).

Na druhé straně vycházely, dle Zdeňka Urbana, i kalendáře nevalné úrovně, jejichž jediným významnějším přínosem byly užitečné informace o jarmarcích a trzích. Tyto informace však byly pro většinu čtenářů velmi potřebné, a proto tyto kalendáře, které navíc byly distribuovány mj. církevními a školními orgány a byly tak k dostání vcelku všude, sehrály v kalendářové literatuře též velmi významnou roli.

Průměrné všeobecně laděné kalendáře, vycházející v druhé třetině 19. století, byly taktéž mezi širokými čtenářskými vrstvami oblíbené. Jejich úroveň v průběhu let kolísala, lze však říci, že ve většině převažovaly kladné aspekty nad těmi zápornými, cenné příspěvky nad bezcennými. Mezi ně patří např. Čechoslovan, Československá koleda, Vlastenecký kalendář, Horník, Pokrok a mnoho dalších.

Vedle nejširšího proudu všeobecných kalendářů dále paralelně vycházely odborné zemědělské kalendáře a postupně se přidávaly odborné kalendáře i jiných profesí, např. učitelů, studentů, myslivců, lékařů a dalších. Tyto profesně zaměřené kalendáře nahrazovaly nedostatek kvalitních českých příruček, někdy i učebnic. V posledních dvou desetiletích 19. století se také staly základnami veřejné výměny názorů, rozšiřovaly možnosti odborníkům sdělovat nové, původní poznatky a výsledky, a tak přispěly v neposlední řadě k rozvoji vědy a techniky.

1.4.2.3. Třetí třetina 19. století

Závěr 19. století v kalendářové produkci opět reagoval na aktuální politickou a kulturní situaci. Důležitým soudobým faktorem bylo posílení postavení českého jazyka a jeho prohlášení za jazyk úřední a s tím související počestění značného počtu německých škol a výrazné oživení české vydavatelské činnosti. Na kalendářovou produkci však toto oživení a stoupaní počtu vydávaných českých tiskovin mělo vliv spíše negativní (na rozdíl od podobné situace v roce 1848), jelikož četní přispěvatelé, kteří dosud publikovali zejména v kalendářích, dostávali možnost uveřejňovat své články v časopisech, sbornících a mnoha jiných nově vycházejících publikacích. Zatímco dříve kvalitní autoři cíleně vyhledávali možnost v kalendářích publikovat, nyní svá díla raději otiskovali tam, kde jim byla umožněna pohotovější a obsáhlejší spolupráce. Mezi dobré kalendáře závěru 19. století řadí Zdeněk Urban např. Kalendář Ústřední Matice Školské, na němž spolupracovali Svatopluk Čech a Jaroslav

Vrchlický, či Kalendář Besed Lidu, který založil básník a spisovatel Augustin Eugen Mužík³⁵.

Změny celkové situace v kalendářové literatuře naopak přály rozvoji regionálních kalendářů. Z těch nejkvalitnějších stojí za zmínku Plzeňský kalendář, Moravský kalendář národní, brněnský Radhošť, tábořský Selský Kalendář, jindřichohradecká Bílá paní aj. Vedle těchto všeobecných, avšak úžeji, především regionálně, zaměřených kalendářů konce 19. století, se prosadily ještě dva specifické kalendáře, a sice na ženskou otázku zaměřený Kalendář paní a dívek českých (vycházel od roku 1886) a etnické vztahy řešící Kalendář česko-židovský.

Závěr devatenáctého století uzavírá zlatou éru kalendářů vydávaných v českých zemích. Je ale třeba připomenout, že u krajanů v zahraničí tyto všeobecné kalendáře prozatím svoji funkčnost neztrácely, ba naopak. Krajské kalendáře byly nejen nostalgickou upomínkou na domov, ale hlavně informačním kanálem, jenž zprostředkoval krajanům aktuální zprávy z vlasti, přinášel ryze praktické rady vystěhovalcům a zároveň posiloval krajské národní vědomí a pospolitost. Nejznámější a nejoblíbenější byly chicagský Amerikán, Vídeňský Kalendář, londýnský Kalendář československých spolků zahraničních a další.

Jak již bylo konstatováno výše, konec devatenáctého století byl pro všeobecné kalendáře dobou klesajícího zájmu čtenářů. Naproti tomu však vznikaly nové typy kalendářů (politické, humoristické, divadelní, sportovní a mnoho jiných) a výrazně byly na vzestupu zejména kalendáře čistě odborného zaměření.

Odborné kalendáře se začaly objevovat již v šedesátých a sedmdesátých letech, ale okruh jejich čtenářů se rekrutoval převážně z řad inteligence a vzdělanců. Teprve koncem 19. století, v návaznosti na pronikavý růst vzdělanosti, provázený počátečním nedostatkem českých odborných příruček a poměrně pomalým rozvojem odborného časopisectví, nazrála situace k vydávání extrémního množství nejrůznějších odborných kalendářů, určených pro širší lidové vrstvy. A tak se, ponejvíce v letech 1880-1890, na pultech objevily kalendáře-příručky určené pro české pekaře, stavbaře, skláře, zahradníky, mlynáře, pojišťovací agenty, hudebníky a pro mnoho dalších profesí.

---

³⁵ Mužík, Augustin Eugen (1859-1925), básník, prozaik a překladatel (především z německého jazyka).

Postupem času se tyto kalendáře přeměnily v klasické odborné příručky, sborníky a ročenky. Vzestup odborných kalendářů byl tak sice spíše přechodný, odborné kalendáře však byly velmi progresivní a funkční a jako takové zaujímaly v kalendářové literatuře významné místo.

Konec devatenáctého století znamenal i konec století kalendářů. I po roce 1900 sice kalendáře dále vycházely, ale zájem o ně mezi čtenáři výrazně upadal a dřívější významné aspekty společenské funkčnosti všeobecně zaměřených kalendářů se rychle ztrácely. Tyto kalendáře byly postupně vytlačeny novými tištěnými zdroji informací a zábavné četby a v neposlední řadě taktéž vznikem rozhlasu, filmu a televize. Svou specifickou účelnost dočasně a pouze ojediněle dlouhodoběji neztratily jen některé kalendáře odborné. Kalendáře dvacátého století dožívají, občas se objevila zajímavá edice, ale ani ta se nestala kulturní událostí, jako tomu bylo u nejlepších kalendářů 19. století. Kalendáře splnily svou historickou úlohu a mají bezesporu nezastupitelné a průkopnické místo v dějinách české literatury, byť literatury okrajové, jak píše Karel Čapek, ale určené „*především pro lid*“³⁶.

Když se v roce 1929 Karel Čapek zamýšlel nad úlohou lidových kalendářů v literatuře, konstatuje, že „*tajemství kalendářů je, že to je jediná časová literatura, neboť platí jen pro běžný rok; a že přitom je to literatura v nejvyšší míře neměnná a ustálená. Není to literatura pro věčnost; je to jen literatura na rok, ale jak známo, rok se vrací každého roku. Existuje literatura, která trvá věčně nebo skoro věčně...; proti tomu je literatura, která netrvá v paměti lidí ani v literárních dějinách, ale která se každoročně opakuje jak Hromnice...sem patří literatura kalendářová.*“³⁷

---

³⁶ Čapek, Karel: Marsyas čili na okraj literatury, 3. vydání, Praha 1948, str. 200.

³⁷ Čapek, Karel: Marsyas čili na okraj literatury, 3. vydání, Praha 1948, str. 187-188.

2. Národní Kalendář

Dr. Josef Pečírka se rozhodl vydávat Národní Kalendář a zahájil první přípravy pravděpodobně během let 1856-1857, což byla pro něj a i pro jeho čerstvě založenou rodinu poměrně složitá doba. Byl právě propuštěn z jindřichohradeckého gymnázia, přestěhoval se do Prahy a zde se znovu začal zabývat studiem lékařství. V té době již Pečírka publikoval řadu školních učebnic, překladů a populárně naučných knih, ale vedl i redakci časopisu Týdeník hospodářský. Od samého počátku vydávání Kalendáře spolupracoval Pečírka s významným pražským knihtiskařem Jaroslavem Pospíšilem³⁸, jenž Kalendář pak po celá desetiletí tiskl a vlastním nákladem vydával. Z dostupných pramenů není zřejmé, jak velkou roli při tvorbě Kalendáře vydavatel a nakladatel Jaroslav Pospíšil hrál, zda a jakým způsobem do celkové podoby Kalendáře zasahoval. Jediné, co jeho podíl na tvorbě Kalendáře dokazuje, je jeho časté autorství Kroniky hlavních událostí jako jedné z pravidelných částí každého vydání.

Urban³⁹ řadí Národní Kalendář mezi všeobecně zaměřené kalendáře, jež „nemají jednotný profil a přinášejí tak příspěvky rozličné úrovně zpracování“. Urban konstatuje, že problém některých tzv. všeobecných kalendářů spočívá v nedostatečně vyhraněných kritériích některých redaktorů a ve snaze nakladatelů při tvorbě kalendáře maximálně ušetřit. Právě kvůli ekonomickým úsporám prý „nakladatelé sestavovali kalendáře sami či na poslední chvíli zadávali redakci kalendáře pracovníkům zatíženým množstvím jiných úkolů, kteří pak v časové tísní ponechávali náročnost dosti stranou.“ Dále Urban uvádí, že „méně zodpovědní nakladatelé měli sklon k občasnému zařazování jakýchsi kalendářových kachen, senzací a pseudosenzací, jejichž jediným cílem bylo, aby daný kalendář – nyní už každoročně v konkurenci jiných – co nejlépe finančně obstál.“

Z mého studia většiny ročníků Národního Kalendáře však takové závěry nevyplývají jednoznačně. Je zřejmé, že se dr. Josef Pečírka na tvorbě Kalendáře velmi aktivně podílel. Byť je, zvláště v prvních desetiletích, v Kalendáři uveřejněno jen málo textů s uvedením autora, Pečírka sám vystupuje častokrát jako autor sestavení tzv.

³⁸ Pospíšil, Jaroslav Jan (13.9.1812-13.3.1889), podrobněji v kapitole 2.8.

³⁹ Urban, Zdeněk: Století českého kalendáře, přemie čl. knižnice nakladatelství Svoboda, Praha 1987, str. 23.

zábavné části Kalendáře nebo jako autor odborných článků. Na několika místech v Kalendáři se dokonce vyskytuje přímo Pečirkou popsaná příhoda či Pečirkova osobní doporučení nebo sdělení čtenářům. V pozdějších letech, kdy Kalendář vedla Mariana Pečirková, se už tak jednoznačné důkazy o její redakci a autorství v textu nevyskytují. O pečlivém dohledu, vybírání článků a vůbec o celé tvorbě Kalendáře se však dochovala písemná svědectví v podobě korespondence Mariany Pečirkové s přispěvateli a dále pak popis práce Mariany Pečirkové na tvorbě Kalendáře ve vzpomínce Vlasty Pittnerové^{40, 41}. Z těchto pramenů je patrná snaha Pečirkové o udržení a další zvyšování kvality Kalendáře co do obsahu i formy. Pečirková chápala Kalendář jako odkaz svého manžela, který se snažila dále rozvíjet.

Skutečnost, že by do Národního Kalendáře byly zařazovány „kalendářové kachny či senzace“, není možné jednoznačně potvrdit ani vyvrátit. Občas se skutečně v Kalendáři objevila na první pohled „senzační“ zpráva, ve většině případů se však nejednalo o zprávu nepravdivou či nepodloženou. Spíše se jednalo o informaci zcela novou a pro soudobého čtenáře šokující. Jasně důkazy o tom, že by v Národním Kalendáři vycházely nepravdivé, senzační či jinak nereseriovní informace, jež by měly za úkol zvýšit náklad, není dle mého názoru možné předložit.

2.1. Struktura

První ročník Národního Kalendáře na rok obyčejný vyšel v roce 1858. Koncipován je tak, aby čtenáře nejen pobavil příjemným čtením, ale i poučil, což Pečírka ostatně považoval za své celoživotní poslání. Pečírka celý život usiloval o to, aby se dobré knihy, povídky, pohádky, poučení, ale i důležité informace dostaly mezi nejširší veřejnost. Proto tak usilovně překládal, psal, vydával a rozšiřoval české knihy. V Kalendáři se mu naskytla velká příležitost, aby si tento svůj sen částečně splnil. Věřil, že pokud se mu podaří sesbírat a vydat přitažlivé a poutavé čtení, stane se Kalendář oblíbeným každoročním přírůstkem do skromných, především venkovských knihoven, čímž se dostane poučení a vzdělání mezi široké vrstvy obyvatel. To se také již v prvních letech vydávání Kalendáře stalo. Informací o počtu každoročně

---

⁴⁰ Pečirkův Národní Kalendář, roč. 48., 1905., str. 177 – vzpomínka na Marianu Pečirkovou od Vlasty Pittnerové.

⁴¹ Pittnerová, Vlasta– viz kapitola 3.11.

vydávaných a stálým předplatitelům rozesílaných výtisků je velmi málo, ale např. z inzerátu zaměřeného na nové přispěvatele do Kalendáře (uveřejněn v roce 1865⁴²) vyplývá, že celkový náklad již 9. ročníku Kalendáře je 30 000 výtisků. V devadesátých letech se náklad Kalendáře zvýšil na 40 000 výtisků pro Čechy a 10 000 výtisků pro Moravu⁴³ (zde vycházel pod názvem Staroslavný Velehrad) a v následujících letech počet každoročně vydávaných výtisků i nadále stoupal.

Každý ročník Kalendáře byl rozdělen na několik částí a toto členění bylo dodržováno jen s malými úpravami po celá desetiletí jeho existence. V zásadě je možné konstatovat, že se Kalendář skládá z části poučné a zábavné. V tzv. poučné části našli čtenáři jednak pravidelné rubriky a jednak články, které přibližovaly a zpravidla podrobně vysvětlovaly nějakou odbornou problematiku. Zábavná část naopak byla koncipována tak, aby se čtenáři pobavili, přečetli si zajímavý a někdy též „poučný“ příběh a při četbě si odpočinuli. Zvláště pro tuto velmi oblíbenou zábavnou část Kalendáře se každý výtisk stával vyhledávanou součástí především venkovských knihoven a často se k četbě ze starších Kalendářů vracely další generace. Takto oblibu Kalendáře popisuje Vlasta Pittnerová: *„Není snad města a dědiny v Čechách a na Moravě, kde neznali by Pečírkův kalendář. Rok od roku těší se lidé na kalendář, možno říci, že v mnohých rodinách dědí se přízeň k tomuto od pokolení k pokolení. Část zábavná uschovává se a v mnohých rodinách mají knihy svázané z kolika ročníků kalendáře, jejichž pěkné povídky poznovu čtenáře potěší.“*⁴⁴

2.2. Část poučná

Mezi pravidelné rubriky, které byly s většími či menšími obměnami součástí každého v té době vydávaného kalendáře, patřilo především podrobné měsíční kalendárium⁴⁵ s rozepsáním všech týdnů a dnů v jednotlivém měsíci, s vyznačením fází Měsíce a s vypsáním přesných časů východu a západu Slunce a Měsíce. Součástí kalendária každého měsíce v roce byl i jmenný kalendář, a to jak pro katolíky, tak pro evangelíky. Pravidelnou rubrikou byl i Stoletý kalendář, jenž sloužil jako dlouhodobá

⁴² Velký Národní Kalendář, roč. 8, 1865, str. 213.

⁴³ Ženské listy, ročník XXVII., číslo 7 a 8, 1899, str.100.

⁴⁴ Pečírkův Národní Kalendář, roč. 48., 1905., str. 177 – vzpomínka na Marianu Pečirkovou od Vlasty Pittnerové.

⁴⁵ Příloha č. 1.

předpověď počasí, a Židovský kalendář, který informoval o významných židovských dnech v tom kterém měsíci. Další pravidelnou a čtenáři velmi žádanou informací, která byla taktéž obsažena v každém dobovém kalendáři, byl soupis trhů. V Národním Kalendáři byl většinou zařazen seznam trhů ihned za kalendárium každého měsíce, takže čtenáři byli informováni, jaké trhy se konají v daném konkrétním měsíci a kde. Celkový soupis výročních trhů řazený dle místa konání byl ale vždy otištěn také na konci každého ročníku Kalendáře⁴⁶. Tyto seznamy trhů byly pravidelně publikovány prakticky jen v kalendářích a byly pro čtenáře naprosto nepostradatelnou informací o tom, kde je možné nabízet ke koupi potraviny či podomácku vyrobené jiné zboží a získávat tak prostředky nutné k zajištění dalšího chodu hospodářství a obživy rodiny⁴⁷.

Ihned za kalendárium bylo do Kalendáře zařazeno několik nepotištěných, pouze nadepsaných stránek, které byly určeny pro poznámky čtenářů. Většinou sloužily na poznamenání příjmů a výdajů domácnosti, případně na zaznamenání dluhů a půjček. V pozdějších letech se tyto stránky rozšířily o možnost zapsání množství zaseté a sklizené úrody. V Kalendáři též čtenáři našli aktuální seznam dnů, na které připadají soudní prázdniny.

Mezi další pravidelné a poměrně obsáhlé rubriky Kalendáře patřila po téměř čtyři desetiletí, a to až do roku 1895, i Kronika hlavních událostí ve světě, jež shrnovala všechny podstatné změny a jevy ve světě, které se udály během uplynulých dvanácti měsíců od vydání posledního ročníku Kalendáře. V Kronice většinou byly zmíněny všechny podstatné informace o politickém vývoji vybraných zemí a případně podrobně rozebrány větší válečné konflikty, důležitá politická rozhodnutí, ale i hospodářské události nejen v českých zemích. Za textem Kroniky často nebyl uveden žádný autor nebo zde byly poznamenány jen iniciály tvůrce. Až v osmdesátých letech 19. století je pravidelně uváděn jako autor Kroniky nakladatel Jaroslav Pospíšil. Hlavním posláním této pravidelné informační rubriky bylo čtenáře vzdělat a poučit o aktuálním dění ve světě i v českých zemích. Je zřejmé, že možnosti šíření „čerstvých“ informací o politickém, hospodářském a kulturním dění byly v této době velmi omezené. Až počátkem 20. století s nárůstem a rozvojem dalších forem médií,

---

⁴⁶ Příloha č. 2.

⁴⁷ Urban, Zdeněk: Století českého kalendáře, prémie čl. knižnice nakladatelství Svoboda, Praha 1987, str.22.

schopných informovat široké lidové vrstvy bez větší časové prodlevy, tato funkce kalendářové literatury mizí.

V prvních třech desetiletích vydávání Kalendáře bylo v závěru každého ročníku pravidelně publikováno doporučení, které česky psané knihy stojí za čtenářovu pozornost a přečtení. Rubrika se zpočátku jmenovala různě, např. Slovo o knihách českých⁴⁸ nebo Něco o knihách nových⁴⁹. Od roku 1866 se název ustálil na otázce Co máme čísti?, nicméně v roce 1875 se opět změnil, tentokrát na Co budeme čísti?. Obsah zůstával v zásadě po dlouhé roky stejný, bylo zde vždy krátce pojednáno o zajímavých a kvalitních knihách především českých autorů. V Kalendáři bývaly obvykle uveřejněny ukázky z doporučovaných knih, a to ve formě přetisku povídek nebo jejich částí apod. Tuto rubriku sestavoval pravidelně po celou dobu vedení Kalendáře sám dr. Pečírka a zařazoval do ní i krátká doporučení překladů knih od autorů cizích (většinu z nich Pečírka sám překládal), případně úplně nových českých knih, a to jak beletrie, tak i poezie. Nevyhýbal se ani doporučování knih pro děti a mládež, jelikož sám velmi dobře chápal význam kvalitního vzdělávání již od útlého dětského věku. Vedle pozitivních hodnocení se však Pečírka nebránil ani kritice. O nevhodných knihách píše např. toto: „...škoda krejcaru za podlé plácání, kteréž jenom lživé věci a povídání do světa roznáší.“⁵⁰

Nedílnou součástí tzv. poučných textů Kalendáře byly potřebné informace a výtahy „z nejdůležitějších zákonů prohlášených v posledním čase.“ Tak byl hned v prvním ročníku uveřejněn „řád čelední“, výtah ze „zákona manželky“ a „řád pasovní“. V dalších letech zde byl podrobně rozebrán např. systém nové metrické soustavy⁵¹, zákon ubytovací a poštovní⁵² či zákon o kolcích a poplatcích⁵³. Pokud byl v daném roce přijat zákon, který se mohl přímo dotýkat života čtenářů, byl v Kalendáři následujícího roku i s obsáhlým vysvětlujícím komentářem publikován. Pravidelně se na konci každého ročníku Kalendáře objevoval Přehled zákona kolkového, skutečný

⁴⁸ Velký Národní Kalendář, roč. 1., 1858

⁴⁹ Velký Národní Kalendář, roč. 5., 1862

⁵⁰ Velký Národní Kalendář, roč. 1., 1858, str. 140.

⁵¹ Velký Národní Kalendář, roč. 16., 1873, str. 55-58.

⁵² Velký Národní Kalendář, roč. 23., 1880, str. 138-143.

⁵³ Velký Národní Kalendář, roč. 20., 1877, str. 160.

sazebník soudních a správních (kolkovních) poplatků, jimiž byly zpoplatněny úřední podání či úkony.⁵⁴

Mezi další, avšak nepravidelné rubriky Kalendáře patřil Rodopis císařského rodu rakouského. Tento podrobný seznam všech příslušníků rakouského císařského rodu, s uvedením titulů a příbuzenského vztahu k císaři, včetně dat narození a úmrtí jednotlivých členů, se objevoval v Kalendáři hlavně v obdobích zesíleného politického tlaku. Tyto přehledy měly, dle názoru Zdeňka Urbana, především maskující funkci – měly vzbuzovat dojem loajality a chránit ostatní obsah před nadměrnou pozorností cenzurních orgánů⁵⁵.

V poučné části Kalendáře se dále občas objevovala pojednání nejrůznějších odborníků z mnoha vědních oborů. V prvních dvou ročnících byl uveřejněn obsáhlý vlastenecky laděný text o rozvoji a významu různých odvětví průmyslu pro zdárný a rychlý ekonomický vývoj země. Nepodepsaný článek byl zakončen vlasteneckým provoláním: „*Hvězda tvoje svítí, spanilá Čechie, ty klenote v koruně Císaře našeho nejskvělejší*“⁵⁶. Již v druhém ročníku Kalendáře dr. Pečírka využil své odborné lékařské znalosti a uveřejnil rozsáhlé pojednání o zdraví a nemocech s názvem „Lékařství v lidu“⁵⁷. Tyto vzdělávací články o zdraví se pak více či méně pravidelně objevovaly v každém dalším ročníku Kalendáře. Obecně lze konstatovat, že tematika těchto poučných článků byla velmi široká. Např. bylo uveřejněno pojednání o výchově dětí⁵⁸, častá byla odborná zemědělská pojednání⁵⁹, dále Pečírkovy podrobné zprávy o

---

⁵⁴ Příloha č. 3.

⁵⁵ Urban, Zdeněk: Století českého kalendáře, prémie čl. knihnice nakladatelství Svoboda, Praha 1987, str. 30.

⁵⁶ Velký Národní Kalendář, roč. 1., 1858, str. 17.

⁵⁷ Velký Národní Kalendář, roč. 2., 1859, str. 102-110.

⁵⁸ Autor článku mj. radil rodičům, že nemají říkat dětem „nedělej to či ono, ale naopak dělej to či ono“. Pozitivní motivace dětí ve výchově je dodnes i po 150ti letech platná a používaná. in: in: Velký Národní Kalendář, roč. 3., 1860, str. 132.

⁵⁹ např.: „O rozdělování polí a posloupnosti obilí“, Velký Národní Kalendář, roč. 6., 1863, str. 112-124.

pojišťovnictví⁶⁰, o správném chovu dobytka, o Alžírsku⁶¹ a jiných zemích, naučné články z biologie⁶² od lékaře a filozofa Filipa Stanislava Kodyma a mnoho dalších.

Prakticky v každém ročníku Kalendáře se objevilo poučné pojednání z historie, ať už o nejstarších písemných památkách českého jazyka⁶³ nebo o cestě dr. Pečírky za českými rukopisy do Skandinávie⁶⁴, o staročeském soudnictví⁶⁵ a další. Dále byly pravidelně v Kalendáři otiskovány články upomínající na významné osobnosti světových i českých dějin. Tak lze v Kalendáři nalézt informace např. o českém spisovateli a kanovníku u sv. Víta v Praze Václavu Michalovi Pešinovi⁶⁶, o významném českém portrétistovi Janu Kupeckém⁶⁷, českém spisovateli Josefu Frantovi Šumavském⁶⁸, 16. americkém prezidentu Abrahamu Lincolnovi⁶⁹, Františku Palackém⁷⁰ a o mnohých dalších. V následujících letech (od roku 1877) byla v Kalendáři dokonce vytvořena stálá rubrika, v níž byly vzpomínány všechny významné osobnosti, které v předchozím roce zemřely.

2.3. Část zábavná

Každý lidový kalendář obsahoval zábavnou čili kratochvilnou část. Čtenář kalendářů ve většině nalézal v této zábavné části spíše realistické než čistě romantické povídky. Jejich děj byl obvykle zasazen do světa, který byl typickému kalendářovému čtenáři nejbližší – světa sedláků, chalupníků, maloměstského obchodu, některých řemesel, často i hájoven a mysliven.⁷¹ Obsahy kalendářových povídek jsou zpravidla velmi podobné, neboť jsou postaveny na stejných hodnotách – vyzdvihují příčinlivost, šetrnost a uznávání tradičních platných životních norem a konvencí a kritizují

---

⁶⁰ O pojišťování na život a zaopatření dítek., in: Velký Národní Kalendář, roč. 6., 1863, str. 161-165. Pečírka v té době působil jako vrchní lékař Kotvy – Společnosti ku pojišťování kapitalů a důchodů na život, a tak zde zúročil bohaté informace o výhodách pojištění. Z textu nevyplývá, že by se jednalo o placenou inzerci Kotvy. Pečírka pravděpodobně jen chtěl čtenářům zprostředkovat důležité informace o pojištění, zpracoval tabulky s příklady výpočtů, jak je možné se pojistit, a vše doplnil velmi podrobným komentářem a vysvětlivkami.

⁶¹ Velký Národní Kalendář, roč. 22., 1879, str. 129.

⁶² O některých velmi obyčejných, ale málo známých živočiších. in: Velký Národní Kalendář, roč. 23., 1880, str. 100-103.

⁶³ Velký Národní Kalendář, roč. 3., 1860, str. 3-39.

⁶⁴ Velký Národní Kalendář, roč. 6., 1863, str. 211-218.

⁶⁵ Velký Národní Kalendář, roč. 9., 1866, str. 38-44.

⁶⁶ Velký Národní Kalendář, roč. 3., 1860, str. 141.

⁶⁷ Velký Národní Kalendář, roč. 12., 1869, str. 158-168.

⁶⁸ Velký Národní Kalendář, roč. 7., 1864, str. 186-187.

⁶⁹ Velký Národní Kalendář, roč. 9., 1866, str. 174-177.

⁷⁰ Velký Národní Kalendář, roč. 20., 1877, str. 157.

⁷¹ Čapek, Karel: Marsyas čili na okraj literatury, 3. vydání, Praha 1948, str. 190.

chamtivost a marnotratnost. Kalendářové povídky často popisují dobu nedávno minulou, svět bez moderních soudobých vymožeností. Okruhy látek, z nichž čerpají příběhy kalendářové povídky, jsou dle Čapka v zásadě dva: jednak láska v mnoha podobách, obvykle spojená s nějakým protivenstvím (chudá a bohatý, svedená a opuštěná dívka, rozdílná vůle rodičů a dětí atp.), jednak motiv majetku a rodinné hmotné prosperity (jen řádné nakládání s majetkem vede k úspěchu a štěstí, opačný přístup však nikoliv). Tragické konce příběhů v kalendářových povídkách se však v podstatě nevyskytují. Jak konstatuje Čapek: „...kalendářová literatura, tak jako každá lidová četba, je neochvějně optimistická.“⁷²

Národní Kalendář měl své čtenáře nejen poučit, zušlechtit a povzbudit, ale též pobavit milým čtením, veselými příběhy ze života, povídkami s historickou, ale i soudobou tematikou, českými, ale i cizími pohádkami a vyprávěním pro děti a mládež a jinými zábavnými texty a obrázky. Sestavení této „oddechové části“ každého ročníku Kalendáře bylo úkolem dr. Josefa Pečírky. Jak je podrobněji rozebráno v části věnované jeho životu a dílu, Pečírka sám byl velmi literárně činný, psal, překládal a vydával knihy a články. Nebylo tedy pro něj pravděpodobně vůbec těžké vybírat ty texty, jež se mu zdály pro jeho čtenáře nejvhodnější, ale zároveň kvalitní. Navíc, díky svému postavení lékaře, spisovatele a významné osobnosti společenského života, měl spoustu přátel a udržoval styky s mnoha literáty a odborníky, z nichž některé postupně přesvědčil, aby v Kalendáři své články publikovali.

V prvních letech vydávání Kalendáře ale Pečírka pravděpodobně sestavoval zábavnou část převážně jen s použitím vlastních překladů z cizojazyčných povídek, ze své vlastní tvorby, případně z textů, jež mu byly zasílány přímo čtenáři Kalendáře, a konečně také přebíráním článků z různých časopisů. Pokud publikoval v Kalendáři původní práce, pak zvláště v prvních dvou desetiletích nevyházely s uvedením autora, a tak nezbyvá než se spokojit s konstatováním, že autorem převážné většiny tzv. zábavných textů byl zřejmě právě dr. Josef Pečírka. Pouze v případech, kdy Pečírka v Kalendáři uveřejnil část z právě vycházející knihy, bylo zde plné jméno autora

---

⁷² Čapek, Karel: Marsyas čili na okraj literatury, 3. vydání, Praha 1948, str. 198.

uvedeno, a to hlavně proto, že se zároveň jednalo o reklamu na titul, který vyšel v Pospíšilově nakladatelství.

Po smrti dr. Pečírky v roce 1870, kdy redakci převzala jeho žena Mariana, byla zábavná část zpočátku sestavována obdobně, přičemž i v této době byly články publikovány bez označení autora. Postupně se začínají objevovat i články označené alespoň iniciálami pisatele, většina textů je však i nadále otiskována bez uvedení jména autora. V těchto letech pomáhal Marianě Pečírkové s redakcí Kalendáře významný český kněz a spisovatel Václav Svatopluk Štulc, je tedy možné, že zábavné texty byly i jeho dílem. Vzhledem k tomu, že Mariana Pečírková nebyla aktivní a zběhlá literátka, není pravděpodobné, že by do Kalendáře vůbec přispívala, jak to činíval její zesnulý choť. S největší pravděpodobností Štulc s Pečírkovou vybírali povídky a články neznámých přispěvatelů a nepovažovali za nutné uvádět jejich jména⁷³.

Teprve od konce osmdesátých let je uvádění autorů příspěvků pravidelnější. Je tak možné konstatovat, že v Kalendáři publikovali jak autoři v té době známí, tak i zcela neznámí, z nichž někteří se proslavili až později. Mezi ve své době oblíbené a hojně publikované autory, jejichž díla přinesl svým čtenářům i Národní Kalendář, patří například básníci Boleslav Jablonský (1813-1881) a Vincenc Bradáč (1815-1874), spisovatelka Sofie Podlipská (1833-1897), Karel Klostermann (1848-1923) a další. Svoji prvotinu uveřejnila v Národním Kalendáři tehdy neznámá začínající autorka Gabriela Preissová (1862-1946). V 21. ročníku Kalendáře (1878) publikovala pod pseudonymem Mathilda Dimova povídku Čeledín a dcera ze statku, v následujících letech (1882, 1885, 1897, 1898) byly v Kalendáři otištěny i další její povídky a novely, čerpající náměty převážně ze Slovácka.

Mezi autory, kteří v Kalendáři publikovali na začátku své literární kariéry, patří i pozdější dramaturg Národního divadla Ladislav Stroupežnický (1850-1892). V roce 1880 byl v Kalendáři otištěn jeden z jeho prvních literárních pokusů – povídka

---

⁷³ Z dopisu Václava Štulce Marianě Pečírkové (nedatován, pravděpodobně z let 1876-77) vyplývá, že spolupráce Pečírkové se Štulcem při sestavení Kalendáře byla velmi intenzivní a že právě Štulc sbíral příspěvky od různých autorů a posléze je předkládal Pečírkové k posouzení. Ač jsou v krátkém textu zmíněny tři různé povídky pro Kalendář, jen jednou Štulc zmiňuje jejího autora. Václav Svatopluk Štulc (1814-1887) pomáhal s redakcí Kalendáře až do své smrti. Originál dopisu je uložen ve fondu Jaromíra Pečírky v oddělení dokumentace Ústavu dějin umění AV ČR, karton 69.

s názvem Poslední výprasky na mezníku. Stroupežnický však byl spíše zapáleným divadelním dramatikem než spisovatelem, a tak jeho literární tvorba není příliš ceněna. Naopak dodnes známy jsou humoresky a romány Ignáta Hermanna (1854-1935), který publikoval v Kalendáři (1877) povídku z počátku své tvorby s názvem Rovné právo lásky a později (1890) i povahopisnou črtu Horálkův „Pan Vašek“.

Další osobností, která velmi pravděpodobně zasáhla do obsahu Kalendáře, byl kněz a spisovatel Václav Beneš Třebízský (1849-1884). Z dochované korespondence Třebízského s Marianou Pečirkovou vyplývá, že jeho práce byly v Kalendáři uveřejněny. I v tomto případě se tak však stalo bez uvedení autora, neboť Třebízského jméno nelze v Kalendáři nalézt, a tak není možné přesně určit, o které příspěvky jde. V prvním dopise Marianě Pečirkové z 21. září 1880 Třebízský slibuje „*pro příští rok připravit povídku původní*“ a dodává „*raďte na to spoléhat*“. V ročnících 1881 i 1882 je několik příspěvků bez uvedení jména autora, je možné, že jedním z nich je právě Třebízský. Druhý dopis je datován 15. července 1882 a Třebízský v něm sděluje Marianě Pečirkové, že zaslal proboštu Štulcovi první arch pojednání o Kašparu Zdeňku Kaplířovi ze Sulevic, a zároveň žádá, zda by nebylo lepší, kdyby celá tato historická povídka vyšla knižně v elegantní úpravě i s Kaplířovou podobiznou. Dodává, že „*...Kalendáři snad by to neuškodilo. Povídka vyšedší o sobě našla by ještě jiný okruh čtenářstva než stálé odběratele Národního kalendáře.*“⁷⁴ Historické pojednání Václava Beneše Třebízského o Kašparu Zdeňku Kaplíři ze Sulevic nakonec bylo skutečně vydáno jako samostatná knížka, a to v roce 1883, a v Kalendáři se neobjevilo.

V Literárním archivu Památníku Národního písemnictví v Praze je uložena korespondence Mariany Pečirkové s výraznou osobností ženské emancipace, českou spisovatelkou, obětavou členkou Amerického klubu dam a aktivistkou za ženské vzdělávání Sofií Podlipskou (1833-1897). Všechny tyto dopisy psané Marianou Pečirkovou a adresované Sofii Podlipské se dotýkají příspěvků Podlipské do Kalendáře. Většinou se jedná o zdvořilé žádosti o další autorčiny povídky, které by Pečirková ráda v Kalendáři uveřejnila: „*...prosím, abyste s příspěvkem do mého*

⁷⁴ Originály obou dopisů jsou uloženy ve fondu Jaromíra Pečírky v oddělení dokumentace Ústavu dějin umění AV ČR, karton 69.

kalendáře na rok příští na mne pamatovala. Možno-li přání mému vyhověti tož prosím o nějakou spíše drobet idylickou povídku z venkovského života, která by vydala nejvíce 1 ½ archu v mém kalendáři. Co se týče lhůty dodání, prosím opět v měsíci dubnu.“⁷⁵

Dále spolu obě dámy v téže dochované korespondenci řešily vyplácení honorářů za již publikované povídky: *„Velectěná paní! Zasýlám ā conto honoráře za povídku pro letošní kalendář 50 zl.- jak jsem ji asi dle rukopisu odhadla. Mělali by vydati více vyrovnáme se po ukončené sazbě povídky. Prosíc již nyní abyste opět na přes rok na mne pamatovala jsem vždy v úctě oddaná M. Pečirková.*“⁷⁶ V Kalendářích z roku 1882 a 1883 však žádná povídka podepsaná Sofií Podlipskou otištěna nebyla. Opět zde však bylo publikováno několik povídek bez uvedení jména autora, a tak není vyloučeno, že jedna z nich skutečně vyšla z pera Podlipské. Podobných dopisů⁷⁷, které se týkaly organizačních věcí okolo uveřejnění příspěvků Podlipské v Kalendáři, je dochováno více a stejně jako v předchozím případě se publikované a podepsané příspěvky v ročnících, na které je v korespondenci odkazováno, nepodařilo objevit.

O tom, jak složité někdy bylo pro Marianu Pečirkovou získávat pro Kalendář články od renomovaných autorů, o které velmi stála a chtěla je pro své čtenáře publikovat, svědčí i dopis adresovaný českému beletristovi Františku Heritesovi⁷⁸ ze dne 14. 2. 1892:

„Velectěný Pane! Po léta vydávám kalendář, dědictví to po mém zesnulém manželi, a bedlivě o to se starám, abych dobrými povídkami co rok opatřila knihu svou a tím uspokojila čtenářstvo. Doufám, že si smím také částečně tu zásluhu přiznati, že můj kalendář učil venkovský lid čísti. Poněvadž se mi tedy o dobré práce jedná, pečovala jsem také o to aby vynikající spisovatelé čeští byli přispívateli mého ročníku. Nešetřila jsem péče ni nákladu, a tak podařilo se mi, že za tu dlouhou dobu mého vydavatelství byli čelní spisovatelé čeští mými pomocníky i doufám, že povídky jejich v kalendáři čtli se tak hojně, jako v žádné jiné publikaci. Za tou příčinou, dovoluji si,

⁷⁵ Památník národního písemnictví v Praze, Literární archiv, pozůstalost Sofie Podlipské, č.přír. 15/50, dopis ze dne 13. 12. 1879.

⁷⁶ Památník národního písemnictví v Praze, Literární archiv, pozůstalost Sofie Podlipské, č.přír. 15/50, dopis ze dne 10. 6. 1881. Příloha č. 4.

⁷⁷ Příloha č. 5.

⁷⁸ Herites, František (1851-1929), český beletrista, vlastenec a lékárník ve Vodňanech, psal především humorné povídky z venkova.

*velectěný pane, požádati i Vás, abyste laskavě Kalendáři mému stal se přítelem – přispívatelem. Zasílajíc exemplář svého ročníku na ukázkou, dovoluji si připomenouti, že i kratší práce jsou mi velmi vítané, neboť vím, že od čtenářstva bývají vděčně přijímány. Víím, že Jste na mnoha místech zaměstnán a angažován, ale doufám předce, že by i nějaká chvílka ku práci pro mne vybyla. Spokojila bych se, kdybyste mi práci laskavě dodal do konce dubna nebo ještě třeba později. Prosíc o ctěné Vaše rozhodnutí znamenám ve vsí úctě M. Pečirková, v Praze 610-II, nakladatelka Pečirkova Národ. Kalendáře.*⁷⁹ Heritesova odpověď na tuto žádost se nezachovala, ale z publikovaných článků v následujících ročnících Kalendáře nevyplývá, že by Herites začal do Kalendáře aktivně přispívat. Citovaný dopis je nicméně velmi pěkným dokladem péče, kterou Pečirková Kalendáři věnovala, i její snahy o skutečnou kvalitu zařazovaných příspěvků.

Vedle známých českých spisovatelů však valnou většinu autorů povídek a článků otištěných v Kalendáři tvořili vcelku nepřilíš známí spisovatelé. Mezi ty známější, kteří publikovali v Kalendáři nejčastěji, patří nadšený divadelník V. Lipovský, vlastním jménem Václav Matyáš (1848-1904), spisovatelka a překladatelka Ludmila Grossmannová-Brodská (1860-1935), autoři především humoresek Josef Leopold Hrdina (1856-1933), Karel Chalupa (1864-1904) a A. B. Šťastný (1866-1922). Dalšími pravidelnými přispěvateli byli žurnalista a učitel Václav Špaček (1856-1939), beletrista a básník Karel Šimůnek (1842-1908), básník a překladatel Bohdan Kaminský, vlastním jménem Karel Bušek (1859-1929), a prozaička Vlasta Pittnerová (1858-1926). Vedle těchto autorů stojí za zmínku pisatel velkého množství povídek, humoresek a překladů, lidový písmák a povídkář Valerián Pejša (1858-1893), který do Kalendáře přispíval velmi pravidelně. Pejša působil v Beřovicích u Slaného jako kovář a později se tamtéž stal učitelem. Zemřel poměrně mlád na plicní chorobu. Obec Beřovice si tuto pro ni významnou osobnost dodnes připomíná pomníkem. Také dochovaná písemná Pejšova pozůstalost je dosud v jejím vlastnictví.⁸⁰ Vedle uvedených autorů v Kalendáři samozřejmě publikovali své

⁷⁹ Památník národního písemnictví v Praze, Literární archiv, pozůstalost Františka Heritese, dopis ze dne 14.2.1892

⁸⁰ Poslední povídka Valeriána Pejši z názvem Přišel z vojny byla uveřejněna ve Staroslavném Velehradě, Pečirkově Kalendáři pro Moravu pro rok 1894, str. 166.

povídky, básně, novelky a humoresky i autoři další, kteří však zasáhli do podoby zábavné části Kalendáře méně.

Čapek na adresu autorů klasických kalendářových povídek uvádí zajímavý postřeh: „nemají náročné osobivosti; kdyby se nepodepsali, nepoznali byste ani jejich pohlaví. Trpělivě a odevzdaně nesou neměnnost a skutečnou konvenčnost života, nepokoušejí se proti ní revoltovat, jako svým dílem dělají autoři, štvaní démony ctižádosti a intelektualismu. ...Literární sláva je nepolíbí na čelo, ale také je, jak se říká, zvilá kritika nevláčí blátem. Neboť kritika nemá pokdy, aby si všimla toho, co čtou statisíce neznámých čtenářů...zajímá se o literaturu, ale nikoliv o její okraj. Jenže na tom okraji se najde ledacos: především lid.“⁸¹

Další, do značné míry specifickou kapitolu v zábavné části Kalendáře vždy tvořil humor. Humor se vyskytoval jednak v podobě humoristických a kratochvilných historek či veselých nebo vtipných krátkých epizod ze života a jednak ve formě klasických anekdot, a to buď jako kreslený vtip s textem nebo vtip bez kresby. Největší oblibu a poměrně rozsáhlé místo v Kalendáři zaujímaly vtipy a anekdoty v osmdesátých a devadesátých letech 19. století.⁸²

Po celou dobu existence Kalendáře se v něm pravidelně objevovaly práce nejen původní, české, ale také překlady děl cizích autorů, ať už ruských, maďarských, francouzských, anglických či polských. Tuto tradici založil velmi záhy dr. Josef Pečírka, který sám překládal pohádky, povídky, ale i novinové zprávy a v Kalendáři je uveřejňoval. Nejčastěji se objevují v mnoha ročnících Kalendáře přeložená díla předního maďarského romanopisce a publicisty Móra Jókai (1825-1904), polského

---

⁸¹ Čapek, Karel: Marsyas čili na okraj literatury, 3. vydání, Praha 1948, str. 199-200.

⁸² Ve Velkém Národním Kalendáři na rok 1895 byly otištěny např. tyto dobové anekdoty:

Mladý pán hrající karty k sousedce: „Slečno, vaše očka jsou krásné jako ---“

Druhý hráč: „Kule!“

Mladý pán: „A ústa tak něžná, jako by byla stvořena jísti---“

Druhý hráč: „Žaludy!“

Nešťastná Retička!

Soudce k Petráčkové: „Jste obviněna, že jste vzala na trhu vejce, máslo a mouku.“ Petráčková: „A co je na tom divného? Člověk přece nemůže neustále jísti jen černý chléb a rád si smlsne na kloudném koláči. V mé Retičce stojí černé na bílém: „Vezmeš mouku, máslo a vejce“. Poslechla jsem, a nesmí-li se to vzít, nesmí také slavná policie dovoliti, aby se to tisklo. Tak je to!“

spisovatele Adama Amilkara Kosińskiego a dále pak francouzského básníka Théophila Gautiera (1811-1872), německého prozaika Heinze Tovotea a mnoha dalších.

2.4. Příspěvky s etnografickou tematikou

Tematika kalendářových příspěvků byla různorodá a zpravidla, snad s výjimkou zábavných povídek či jiných spíše zábavných příspěvků, reagovala na soudobou společenskou situaci a poptávku. V dobách silícího vlasteneckého a obrozeneckého hnutí a obecné snahy autorů o vzdělávání čtenářů se i v Národním Kalendáři začaly objevovat příspěvky, které nejen přinášely zprávy o novinkách ve světě a seznamovaly čtenáře prostřednictvím krátkých článků a připojených obrázků s nejrůznějšími, často i poměrně zeměpisně vzdálenými místy (o městě Nanking v Číně⁸³, o Turecku a Bulharsku od Vejly D. Stojanova⁸⁴, o Bukurešti⁸⁵, o africké Ugandě⁸⁶, o Brazílii a o Neapoli⁸⁷, o Egyptě⁸⁸, o afrických Ašantech⁸⁹, o pařížské Světové výstavě⁹⁰ a mnoho dalších), ale pojednávaly i o zajímavých místech českých zemí (pověsti z Prahy⁹¹, o požáru Národního divadla⁹², o Národopisné výstavě československé⁹³ atd.). V některých příspěvcích byl geografický popis vzdáleného místa doplněn i postřehy o zvycích a lidech žijících na konkrétním území.

V dalších letech se v Kalendáři začaly v malé míře objevovat i národopisné články o zvycích a lidových obyčejích různých částí českých zemí (o národním tanci „šátečková“ z Hořic⁹⁴, pojednání o Chodech (viz níže)⁹⁵, o svatojakubském zvyku „házení kozla“⁹⁶ (viz níže) a o lidové slovesnosti (např. „Ženitba v mudrosloví československém“ pojednávající o příslovích různých národů⁹⁷ a další)).

---

⁸³ Velký Národní Kalendář, roč. 1., 1858, str. 90-101.

⁸⁴ Velký Národní Kalendář, roč. 11., 1868, str. 175-194.

⁸⁵ Velký Národní Kalendář, roč. 22., 1879, str. 132.

⁸⁶ Velký Národní Kalendář, roč. 23., 1880, str. 89.

⁸⁷ Velký Národní Kalendář, roč. 24., 1881, str. 122 a 123.

⁸⁸ Velký Národní Kalendář, roč. 25., 1882, str. 111-121.

⁸⁹ Velký Národní Kalendář, roč. 26., 1886, str. 119.

⁹⁰ Velký Národní Kalendář, roč. 33., 1890, str. 119-121.

⁹¹ Velký Národní Kalendář, roč. 23., 1880, str. 118-124.

⁹² Velký Národní Kalendář, roč. 25., 1882, str. 149-153.

⁹³ Velký Národní Kalendář, roč. 39., 1896, str. 81-90.

⁹⁴ Velký Národní Kalendář, roč. 38., 1895, str. 110.

⁹⁵ Velký Národní Kalendář, roč. 38., 1895, str. 123.

⁹⁶ Velký Národní Kalendář, roč. 47., 1904, str. 171-172.

⁹⁷ Velký Národní Kalendář, roč. 37., 1894, str. 129.

Článek neznámého autora naučného příspěvku o Chodech z roku 1895 velmi dobře ilustruje rozvíjející se dobový zájem o lidovou kulturu: „*Bývalí hrdinní ztrázcové západního pomezí českého, tak zvaní Chodové, mají sídlo v Koutě okolím a dále na velkém pruhu přes Domažlice až k vrchu Čechovu. Žijí prostě, nemilují novot a proto podnes zachovali si vlastní ráz. Obírají se pilně hospodářstvím polním a chovem dobytka. Zpěv, hudba a tanec jsou oblíbenou zábavou, přičemž ovšem nesmí nikdy scházeti dudák. Mladí mužové nosívají buď krátkou kazajku, nebo dlouhý kabát s krátkým životem, koženky a vysoké boty a nízké klobouky plstěné se širokou střechou, z níž splyvají četné stužky, límec kabátu jest bohatě vyšíván. Starší mužové mívají kabáty i vzadu tulipány a liliemi zdobené. Ženy libují si v barvách pestrých, zvláště oblíbena jest červená. Sukně mají dlouhé a ve množství záhybů sebrané. Rovněž mají rády pestré vyšívání...*“⁹⁸. Tato krátká exkurze do chodské kultury, jistě vyvolaná náladou kolem Národopisné výstavy, byla v Kalendáři doplněna i několika rytinami znázorňujícími typický mužský a ženský chodský oděv.

Za zmínku stojí i příspěvek Josefa Košťála, gymnaziálního profesora a autora mnoha etnografických článků, nazvaný Házení kozla na sv. Jakuba. Košťál v něm zevrubně popsal lidový obyčej „házení kozla“ tak, jak jej zachytil v lidovém podání.

V pozdějších ročnících Kalendáře taktéž nepravidelně vycházely články o nejrůznějších cestovatelských výpravách do méně známých končin světa. Nejobsáhlejší reportáž z cest v moravské mutaci Kalendáře, ve Staroslavném Velehradu, publikoval a mnoha etnograficky zajímavými postřehy doplnil sám dr. Jaromír Pečírka – syn Josefa Pečírky (podrobněji v kapitole 4.1.).

Během pěti desetiletí, ve kterých Národní Kalendář vedli manželé Pečírkovi, v něm bylo publikováno mnoho poučných článků z různých oborů. S postupem let a měnící se celkovou společenskou situací krátkých příspěvků s národopisnou tematikou přibývalo. Nebylo jich ale nikdy příliš mnoho, což ostatně ani nelze očekávat od periodika kalendářového zaměření, jehož cílem je hlavně pobavit a vzdělat široké vrstvy čtenářů a který není určen pro odbornou veřejnost.

---

⁹⁸ Velký Národní Kalendář, roč. 38., 1895, str. 123.

2.5. Inzerce

Závěrečné stránky Kalendáře byly zaplněny inzercí a reklamou všeho druhu. Množství placené inzerce s každým rokem existence Kalendáře rostlo, v závislosti na vzrůstajícím počtu prodaných výtisků. V zásadě lze konstatovat, že nejhojněji byla zastoupena reklama na knihy. V každém ročníku Kalendáře se objevila většinou celostránková reklama na alespoň jedno nakladatelství a vydavatelství či knihkupectví, ať už se jednalo přímo o nakladatelství a vydavatelství Jaroslava Pospíšila, jenž vydával i Národní Kalendář, nebo na knihkupectví jeho otce Jana Hostivíta Pospíšila z Hradce Králové či jiná, konkurenční nakladatelství (J. R. Vilímka, B. Stýbla a další). Všechny tyto reklamy upozorňovaly čtenáře na právě vyšlé knihy. V nemalé míře se také v pozdějších letech vyskytovaly v Kalendáři inzeráty lákající čtenáře k nákupu nejrůznějších léčivých mastí⁹⁹, kapek, tablet a jiných zaručených léků, a to jak pro lidi, tak i pro hospodářská zvířata. Nechyběly inzeráty na výrobce hudebních nástrojů, na poskytování zlatnické práce, na banku Slavia, na pojišťovací ústavy a další. Značné množství reklamy, jež zaplňovala několik stran Kalendáře, bylo příznačné hlavně pro devadesátá léta 19. století a pro přelom 19. a 20. století¹⁰⁰. Občas se za některý inzerovaný výrobek postavili a svým osobním doporučením jej zaštili i sám dr. Pečírka či později Mariana Pečírková: „...ctěné čtenáře upozorňujeme na znamenitý a tuze osvědčený, více jak 30 let v oběhu jsoucí, domácí prostředek Dra Rosy životní balsám.“¹⁰¹

Zajímavé je srovnání způsobu zařazení inzerce v Kalendáři s praxí uplatňovanou vydavateli tištěných médií v současnosti. Inzerce v Kalendáři, obdobně jako v časopisech té doby, byla zařazena v závěru publikace, nikoliv vkládána do textu příspěvků a článků, jak je to obvyklé v současné době. Inzerce tak bylo věnováno několik, zpravidla deset až patnáct posledních stran Kalendáře. Přesto se zdá, že inzerce v Kalendáři svému účelu sloužila, neboť opakované inzeráty téhož inzerenta nebyly výjimkou.

---

⁹⁹ Příloha č. 6.

¹⁰⁰ Ceny publikovaných inzerátů v Kalendáři byly následující: celá strana 22 zl., půl strany nebo jeden sloupec 11 zl. a 50 kr., čtvrt strany nebo půl sloupce 6 zl., osmý díl strany 3 zl. 50 kr. ,Velký Národní Kalendář, roč. 8., 1865, str. 213.

¹⁰¹ Velký Národní Kalendář, roč. 31., 1888, str. 152.

2.6. Formát

Národní Kalendář vycházel po celou dobu své existence ve velikosti menší A4. Existovaly dvě podoby Kalendáře, a sice Malý Národní Kalendář a Velký Národní Kalendář. Lišily se především množstvím publikovaného textu a samozřejmě cenou. Malý Kalendář obsahoval všechny pravidelné kalendářové rubriky (kalendárium, abecední seznam svátků, svatých a světic, seznam kolkových známek a výročních trhů a další), ale byl podstatně zkrácen v tzv. zábavné části. Malý Kalendář tedy obsahoval zhruba polovinu beletristických povídek, což se samozřejmě promítlo i do celkového počtu stran. Nižší cena Malého Kalendáře se odrazila v jeho celkovém grafickém zpracování. Oproti Velkému Kalendáři bylo v textu i méně doprovodných obrázků a neobsahoval také velkou úvodní rytinu.

2.7. Cena a předplatné

Většina čtenářů Národního Kalendáře pocházela z venkovského prostředí, a tak byla distribuce každého nového ročníku Kalendáře pravděpodobně založena především na předplatitelském systému. Kalendáře byly zasílány po celých Čechách a Moravě na základě seznamů stálých abonentů, které byly průběžně doplňovány o nové zájemce. Pečírka popisuje v Kalendáři z roku 1869 příhodu, ze které vyplývá, že i on sám byl jedním z obchodních cestujících¹⁰², kteří získávali další předplatitele pro „jedno pražské knihkupectví“ (pravděpodobně se jedná o knihkupectví Jaroslava Pospíšila).

Cena jednoho výtisku Kalendáře se zjišťuje s obtížemi, jelikož není pravidelně na Kalendáři uváděna. Z kusých informací je zřejmé, že se cena průběžně zvyšovala. První ročníky Kalendáře stály 20 krejcarů, ale od šedesátých let se cena vyšplhala na 50 krejcarů a v této výši zůstávala po celých čtyřicet let, až do konce 19. století. Od roku 1895 je na Kalendáři uvedena cena jedna koruna.¹⁰³

---

¹⁰² „Bylo to v květnu r.1867, když jsem jakožto cestující jednoho pražského knihkupectví krácel od Lysé ke vsi Kounici blíže Českého Brodu...usadil jsem se pod košatou jabloň, vyndal jsem z pocestní brašny písanku a pohlédal si obchodní zápisky. Vedle sebe položil jsem velké desky, v jichžto uložen byl seznam odběratelů knih a vzorky obrazů, načež jsem se zabral do své práce...“ in.: Velký Národní Kalendář, roč. 12., 1869, str. 67.

¹⁰³ Cena jednoho výtisku Národního Kalendáře ve výši 1 koruny se udržela taktéž poměrně dlouhou dobu, minimálně však do roku 1916. V roce 1933 stál Pečírkův Národní Kalendář již 7 korun českých, v roce 1942 pak 12 korun a nakonec, v roce 1949, bylo možné Národní Kalendář zakoupit za 35 korun.

2.8. Grafická úprava

Již od prvního ročníku se v Národním kalendáři u článků vyskytovaly doprovodné obrázky. Vzhledem k tomu, že se tyto ilustrace záhy staly velmi oblíbenou součástí každého ročníku Kalendáře a zvyšovaly jeho celkovou úroveň, byl jim věnován stále větší prostor. V dalších letech se dokonce objevilo v každém ročníku Kalendáře několik stránek kreslených anekdot¹⁰⁴, doprovázených jen velmi krátkým vtipným textem.

Na celkové atraktivitě Kalendáře měla rozhodující podíl i titulní strana. Tato na první pohled viditelná část Kalendáře byla vždy ozdobně a výpravně řešena. Byla popsána ozdobným písmem a od konce osmdesátých let se zde objevila i vedle dosud používané černé a bílé barvy i barva červená. Jak se v následujících letech rozvíjela tiskařská technologie, bylo možno titulní stranu ozdobit velkým barevným obrázkem, a to pravidelně s národní tematikou¹⁰⁵.

Součástí Velkého Kalendáře byla vložená kopie obrazu nebo později fotografie, které byly čtenáři velmi oblíbeny¹⁰⁶. Jednalo se o obraz velikosti větší A4, jenž byl poskládán a vložen za první stranu Velkého Kalendáře. Tento většinou černobílý obraz se vždy tematicky vztahoval přímo k textu uveřejněnému v Kalendáři. Obvykle se jednalo o historický výjev¹⁰⁷ či o obraz znázorňující významnou budovu¹⁰⁸, osobnost¹⁰⁹ či událost¹¹⁰ z dobové současnosti.

Text otištěný v Kalendáři byl psán od samého počátku v českém jazyce. V prvních devíti letech (1858-1866) byly texty tištěny jednak frakturou¹¹¹, jednak latinkou. Každým rokem však článků tištěných frakturou ubývalo a naopak přibývalo

---

¹⁰⁴ Příloha č. 7.

¹⁰⁵ Přílohy č. 8, 9.

¹⁰⁶ „...Krom obrázků k textu povídek hleděla paní Pečirková učiniti čtenářům radost připojením pěkných obrazů titulních, které namnoze dávají si lidé zarámovati, majíce pěknou ozdobu do bytu. Nešetřila paní Pečirková výloh, nedbala většího vydání, podala vždy něco pěkného, cenného...“, Pečirkův Národní Kalendář, roč. 48., 1905, str. 177 – vzpomínka na Marianu Pečirkovou od Vlasty Pittnerové.

¹⁰⁷ např.: Soběslav, selský kníže, z vězení na trůn povoláný, Velký Národní Kalendář, roč. 16., 1873.

¹⁰⁸ např.: Stará soudní světnice v Brně, Velký Národní Kalendář, roč. 28., 1885.

¹⁰⁹ např.: Odjezd mrtvoly korunního prince Rudolfa, cesta do Vídně, Velký Národní Kalendář, roč. 33., 1890.

¹¹⁰ např.: Bitva mezi Turky a Černohorci u Grahovce dne 13.5.1858, Velký Národní Kalendář, roč. 2., 1859.

¹¹¹ Zhruba od 16. století do první poloviny 19. století se v tištěných, zejména německých textech vyskytovalo písmo zvané fraktura. Jednalo se o německé novogotické písmo, značně hranaté a ostře lomené ve srovnání s dosud užívanou a v 19. století zcela převáživší oválnou latinkou neboli antikvou. Pojmenování fraktura se užívalo pro tištěnou formu a kurrent pro ručně psanou podobu tohoto písma.

textů psaných latinkou a konečně desátý ročník Kalendáře (1867) byl jako první celý vysázen úhlednou oválnou latinkou.

Na grafické úpravě Kalendáře se pravděpodobně aktivně podílela i manželka dr. Josefa Pečírky a pozdější vydavatelka Kalendáře Mariana Pečírková. Vzhledem k tomu, že publikované obrazy, obrázky a v počátečních desetiletích i texty jsou opatřeny jménem autora pouze sporadicky, lze jen velmi těžko s jistotou zjistit, zda Mariana Pečírková do Kalendáře přispívala svými obrázky či nikoliv. Ze vzpomínky Vlasty Pittnerové na Marianu Pečírkovou, publikované v Kalendáři v roce 1905, lze usuzovat na to, že Pečírková texty v Kalendáři svými ilustracemi doprovázela: „...v mladších letech i sama (Mariana Pečírková) kreslívala obrázky k povídkám, později je navrhovala.“¹¹² Skutečností však zůstává, že obrázky signované Marianou Pečírkovou nelze v Národním Kalendáři nalézt. Ve Velkém Národním Kalendáři, ročníku 26. z roku 1883, byl však vložen titulní obraz s názvem Kralevic Václav (později Karel IV.) vězněn v Lokti., jenž byl opatřen iniciálami M.P.¹¹³ Vzhledem k tomu, že tento podpis autora obrazu je velmi podobný způsobu, jakým se podepisovala právě Mariana Pečírková, lze uzavřít, že právě tento obraz je s největší pravděpodobností dílem Mariany Pečírkové.

Podobně problematická je i identifikace autorů ostatních výtvarných děl uveřejněných v Kalendáři. Jedni z mála, kteří svá díla čitelně podepisovali, byli pravidelní přispěvatelé F. Richter a J. Schulz¹¹⁴.

2.9. Vydavatelství a nakladatelství Národního Kalendáře

Národní Kalendář byl vydáván od roku 1858 do roku 1875 nákladem a tiskem Jaroslava Pospíšila¹¹⁵. Tento známý český buditel, nakladatel a vydavatel pocházel z významného knihtiskařského rodu - jeho otec Jan Hostivít Pospíšil vlastnil nakladatelství v Hradci Králové. Jaroslav Pospíšil vystudoval gymnázium a v roce

---

¹¹² Pečírkův Národní Kalendář, roč. 48., 1905., str. 177 – vzpomínka na Marianu Pečírkovou od Vlasty Pittnerové.

¹¹³ Příloha č. 10.

¹¹⁴ Schulz, Gustav Jaroslav (1846-1903), přední český ilustrátor, publikoval v časopisech: Květy, Ruch, Paleček a dalších, i německy psaných.

¹¹⁵ Pospíšilovo nakladatelství měnilo několikrát za existenci Kalendáře svou adresu v Praze: ročníky 1858-1861 byly vydány na Novém Městě V Nových Alejích (dnes Národní 20), v letech 1862-1875 sídlilo vydavatelství na Václavském náměstí 783. Roku 1884 se opět Pospíšilovo vydavatelství a nakladatelství přestěhovalo, a to na adresu V Jámě 1371/II. (nové č.6). Další změna adresy nastala v roce 1892, a sice na Jungmannovu tř. č. 26.

1842 převzal bývalé Šolovy tiskařské závody v Praze, které v roce 1826 zakoupil jeho otec. Celý život horlivě vydával rozmanité české knihy (přes 500 titulů) a časopisy, mj. časopis Květy (1834-40). Všichni tři Pospíšilovi bratři byli knihkupci – Stanislav v Chrudimi, Václav v Pardubicích a Ladislav v Trutnově a Hradci Králové. Zetěm Jaroslava Pospíšila se stal Jan Otto¹¹⁶, jemuž v roce 1870 Jaroslav Pospíšil svou tiskárnu předal.

Změna vlastnictví Pospíšilovy tiskárny se nepromítla do údajů otištěných na titulní straně Kalendáře ihned, a tak je Jan Otto uveden jako tiskař Národního Kalendáře až od roku 1876. Nadále však zůstal Jaroslav Pospíšil nakladatelem a vydavatelem, a to až do roku 1895. Od 39. ročníku (1896) vycházel Národní Kalendář pod novým názvem Pečírkův Národní Kalendář, a to nově nákladem „*Mariany, ovdovělé Pečírkové v Praze, na rohu Štěpánské a Žitné č. 610.*“ Tisku se ujala, dle údajů uvedených na titulní straně, knihtiskárna B. Stýbla¹¹⁷. Již v letech 1903-4 však vychází opět pouze Národní Kalendář, znovu nákladem Jaroslava Pospíšila, Na Perštýně 12, tentokrát však tiskem České graf. společnosti „Unie“ v Praze. K přízvisku „Pečírkův“ se Kalendář opět vrátil v následujícím ročníku 1905.

2.10. Staroslavný Velehrad

V roce 1891, tedy v době, kdy vyšel již 34. ročník Pečírkovy Národního Kalendáře, spatřila světlo světa jeho moravská mutace s názvem Staroslavný Velehrad¹¹⁸. Vycházela nákladem Českého knihkupectví R. Prombergra¹¹⁹ v Olomouci a tisk obstarávala knihtiskárna B. Stýbla v Praze, a to po celých nejméně 35 let, kdy tato mutace existovala. Ze srovnání obsahu klasického Pečírkovy Národního Kalendáře pro rok 1891 a prvního ročníku Staroslavného Velehradu vyplývá, že pravidelné kalendářové rubriky, jako abecední seznamy jmen svatých a světic, výroční trhy, vložené stránky určené k zápisům výdajů a příjmů domácnosti a další, jsou v obou vydáních totožné. I celkový vzhled, kromě obrazu na titulní straně, je velmi

---

¹¹⁶ Otto, Jan (8. 11. 1841 – 29. 5. 1916), český nakladatel, majitel největšího českého nakladatelství v 19. století, samostatnou činnost zahájil v roce 1871.

¹¹⁷ Stýblo, Bedřich (1817-1891), zakladatel knihkupecké a nakladatelské firmy v Praze.

¹¹⁸ Příloha č. 11.

¹¹⁹ Prombergr, R. (1856-1928), olomoucký knihkupec, jenž v roce 1884 založil České knihkupectví a roku 1896 získal i nakladatelskou koncesi. Vydával Slezskou kroniku Fr. Slámy, hanáckou a slezskou literaturu, školní učebnice, obrazy a kalendáře. Za svou kariéru vydal přes 300 knih.

podobný. Příspěvky a články obsažené v zábavné části jsou však jiné. Ve Staroslavném Velehradě převažují povídky známých a osvědčených autorů, jako byli Sofie Podlipská, Václav Řezníček a Karolína Světlá, zatímco Pečírkův Národní Kalendář je naplněn příspěvky od pisatelů méně známých široké veřejnosti, ale oblíbených a často publikujících právě v minulých ročnících Kalendáře. Je zřejmé, že vydavatelé Staroslavného Velehradu chtěli čtenáře prvního ročníku nového periodika oslovit díly známých autorů a zajistit mu tak co možná nejvyšší prodejnost. Proto jsou zde otištěny i příspěvky s moravskou tematikou, např. životopisy dvou moravských vlasteneckých osobností, jimiž byli brněnský historik a literát Vincenc Brandl a moravsko-slezský národopisec a sběratel lidových písní František Bartoš, anebo historické ponaučení o moravském poutním místě Velehradě. Tyto „moravsky“ laděné články měly nepochybně oslovit co nejvíce na Moravě žijících čtenářů, a tak je v české verzi Pečírkově Národním Kalendáři nenajdeme. V několika dalších ročnících se oba kalendáře obsahově ještě rozcházely, stejná či velmi podobná zůstávala jen forma, grafika a některé pravidelné rubriky. Od roku 1896 se však obsahově Národní Kalendář a Staroslavný Velehrad začaly podobat. Byly v nich postupně publikovány stejné povídky od stejných „kalendářových“ autorů a další ročník 1897 je už po obsahové stránce u obou kalendářů takřka totožný. Další vývoj Staroslavného Velehradu není možné v rámci této práce detailně popsat. Stojí snad ještě za zmínku, že v následujících letech se Staroslavný Velehrad od Pečírkovy Národního Kalendáře oddělil, ale zachovával si stále podobný grafický a obsahový styl a otiskoval příspěvky od různých známých i méně známých, hlavně moravských autorů.

2.11. Národní Kalendář po smrti Mariany Pečírkové

Když v červenci roku 1904 zemřela paní Mariana Pečírková, která po celých třicet tři let od smrti svého chotě a zakladatele Národního Kalendáře dr. Josefa Pečírky vedla redakci Kalendáře a svědomitě pokračovala v práci započaté jejím mužem, bylo zřejmé, že tento úspěšný rodinný podnik její smrtí neskončí. Zárukou v pokračování vydávání Národního Kalendáře byli jednak přímí dědicové manželů Pečírkových – jejich již dospělé děti a ostatní příbuzní, jednak blízcí spolupracovníci, kteří se na vzniku Kalendáře již za života Mariany Pečírkové podíleli.

První ročník Národního Kalendáře, který vznikl již bez přispění a vedení Mariany Pečirkové, vyšel v roce 1905. Redakci převzal příbuzný Mariany Pečirkové – syn sestry dr. Josefa Pečírky – prof. Jaroslav Červenka (nar. 1849). Červenka v Pečirkově rodině v mládí několik let žil a sama Pečirková jej pokládala téměř za syna. V letech 1872-3 byl prof. Červenka předsedou Akademického čtenářského spolku, centra studentů vysokých škol. S redakcí a vydáváním *Národního Kalendáře* mu pomáhala i jeho choť Eliška. Vedle manželů Červenkových se na tvorbě Kalendáře podílela i v té době poměrně známá česká spisovatelka Vlasta Pittnerová, jež byla dlouholetou pravidelnou autorkou kalendářových povídek.

Vlasta Pittnerová ještě v tomto ročníku věnovala „vzácné a šlechetné vydavatelce Národního Kalendáře“ Marianě Pečirkové životopisnou vzpomínku a publikovala i její podobiznu. Vlasta Pittnerová (1858-1926) žila několik desítek let na Českomoravské vrchovině a poté v Polničce u Žďárských vrchů. Z tohoto svého pobytu čerpala náměty téměř všech svých povídek a příběhů. Psala knihy o životě venkovského lidu a přispívala pravidelně do různých kalendářů a časopisů. Její první práce v Národním Kalendáři byla otištěna v roce 1896¹²⁰ a od té doby se stala jeho pravidelnou přispěvatelkou. Vlasta Pittnerová převzala po roce 1911 od prof. Červenky i zodpovědnost za celkovou redakci Národního Kalendáře.

Dle údajů uvedených na úvodní stránce Kalendáře rodina Pečirkova, respektive děti manželů Pečirkových, vydávání Národního Kalendáře dál zaštiťovala. Zůstává však otázkou, jak dalece Pečirkovi dědicové na výběru článků, sestavování, úpravě a další redakci nových ročníků Kalendáře participovali. Samotné vedení redakce Kalendáře a zodpovědnost za celkové jeho sestavení svěřovali v dalších letech zkušenějším spisovatelům (např. Františku Xaveru Svobodovi¹²¹ a Emilu Vachkovi¹²²). Z úvodní stránky dalších ročníků Kalendáře dále vyplývá, že ve třicátých a čtyřicátých letech 20. století vydával Národní Kalendář již sám dr. Jaromír Pečírka (vnuk manželů

---

¹²⁰ Pečírka v *Národním Kalendáři*, roč. 39., 1896, str. 35., Pittnerová, Vlasta: Pan řídící. Vzpomínka na přítele.

¹²¹ Svoboda, František Xaver (1860-1943), velmi plodný spisovatel a manžel známější spisovatelky Růženy Svobodové, přispíval do časopisů, psal povídky, romány, básně, dramata a veršovaný román.

¹²² Vachek, Emil (1889-1964), český spisovatel, autor převážně humoristické prózy.

Pečírkových) a v dalších letech jsou zde uvedeni jako vydavatelé už jen obecně „*vnuci dra Josefa Pečírky*“¹²³.

O tom, že významný historik umění Jaromír Pečírka, syn Ferdinanda Pečírky a vnuk Josefa Pečírky, osobně pokračoval v tradici vydávání Národního Kalendáře, svědčí i dopis, který je uložen v Archivu Ústavu dějin umění Akademie věd a v němž ilustrátor Josef Kočí sděluje dr. Jaromíru Pečírkovi: „*Vážený pane doktore, dovoluji si Vám sdělit, že jsem dodal do tiskárny Stýblový pro reprodukci Pečírkova kalendáře ...obrázky... ā obvyklých Kč 80,-, což činí úhrnem Kč 800,-. Na dalších povídkách budu pokračovati postupně v práci...*“¹²⁴ Z dopisu vyplývá, že dr. Jaromír Pečírka se osobně účastnil redakčních prací na Kalendáři a že tudíž aktivně pokračoval v rozvíjení tradice založené jeho prarodiči.

Jak vyplývá z výše uvedených faktů, rodina Pečírkova si udržela dohled nad Pečírkovým Národním Kalendářem celých devadesát dva let, po které Národní Kalendář vycházel. V prvních pěti desetiletích se nejprve dr. Josef Pečírka a následně Mariana Pečírková na jeho tvorbě velmi aktivně sami podíleli, v dalších letech v započaté rodinné tradici jejich příbuzní pokračovali, a to i přes to, že „století kalendáře“ skončilo a vydávání Pečírkova Národního Kalendáře bylo v konkurenci jiných médií čím dál tím složitější. Poslední ročník Pečírkova Národního Kalendáře vyšel v roce 1949.

---

¹²³ Pečírkův Národní Kalendář, roč. 85., 1942.

¹²⁴ Archiv Ústavu dějin umění AV, pozůstalost dr. Jaromíra Pečírky, karton 68.

3. MUDr. Josef Pečírka

Autor myšlenky vydávání Národního kalendáře MUDr. Maxmilián Josef Pečírka¹²⁵ se narodil 11. října 1818 v malé obci Jindice nedaleko Uhlířských Janovic¹²⁶. Jeho otec, František Pečírka, byl na jindickém panství zahradníkem, ale původně pocházel z Bzence na Moravě. Aktivně se účastnil dění v obci, pravděpodobně byl i poměrně váženou osobou, což dokládá jeho jmenování poručíkem gardy národní obrany Uhlířských Janovic, jež byla ustanovena po událostech v Praze v roce 1848¹²⁷. Matka Josefa Pečírky Terezie, rozená Pechová, byla dcerou uhlířsko-janovického hostinského. Rodina Pechů sehrála též významnou roli ve společenském dění obce. Nejenže po mnoho generací provozovala hostinec, ale v roce 1798 se na čas Josef Peche stal i purkmistrem obce¹²⁸.

Na formování osobnosti a zájmu o vědění MUDr. Josefa Pečírky měl bezpochyby vliv i jeho učitel z obecné školy Jan Drož (1780-1867), taktéž významná a vážená osobnost Uhlířských Janovic. Drož byl vzorem učitele, byl pravděpodobně velmi schopný a mezi žáky velmi oblíbený. Za svůj profesní život dostal mnoho vyznamenání za zásluh. Drožova učitelská dráha trvala celých padesát let a občané Uhlířských Janovic si ho velmi vážili. On také připravil Pečírku ke zkoušce z třetí třídy hlavní školy, kterou Pečírka úspěšně složil v Kolíně¹²⁹ a mohl tak pokračovat ve studiu na Staroměstském gymnáziu v Praze.

O Pečírkových studiích není mnoho známo. Snad jen to, že během studií zpíval ve sboru, za což dostával seminární stravu¹³⁰. Fakt, že si na studia musel Pečírka privydělávat, dokazuje i to, že přepisoval F. Palackému a hraběti Kašparovi Šternberkovi, později také P. J. Šafaříkovi, V. Hankovi a pro Společnost věd české a latinské rukopisy.

---

¹²⁵ Přílohy č. 12, 13.

¹²⁶ V Uhlířských Janovicích se dodnes nachází Pečírkova ulice, která byla pojmenována po slavném rodákovi a čestném měšťanovi MUDr. Josefu Pečírkovi.

¹²⁷ Sbor čítal 200 mužů a táhl na pomoc ku Praze. Celá výprava ale dopadla neslavně, jelikož převaha císařského vojska způsobila paniku ve sboru a muži se rozutíkali zpět k domovu. Viz Ledr, J.: Dějiny města Uhlířských Janovic. Kutná Hora 1909, str.160.

¹²⁸ Ledr, J.: Dějiny města Uhlířských Janovic. Kutná Hora 1909, str. 168.

¹²⁹ Slovník naučný, redaktor Dr. Frant. Lad. Rieger, VI. díl, Praha 1867, nakladatelství I.L.Kober.

¹³⁰ Slovník naučný, redaktor Dr. Frant. Lad. Rieger, VI. díl, Praha 1867, nakladatelství I.L.Kober.

K literární činnosti byl povzbuzen Josefem Kajetánem Tylem, pro nějž poté během roku 1843 napsal několik anonymních článků do časopisu Květy¹³¹. Začal též hojně překládat z němčiny, a když vzniklo české divadlo v Růžové ulici¹³², přeložil do jeho repertoáru několik her, mezi nimi i tři zpěvohry¹³³. V dalších letech Pečírka napsal libreto i pro původní českou historickou operu o třech jednáních Švédové v Praze (hudba Jan Nepomuk Škroup). V divadelní tvorbě však nebyl příliš úspěšný.

V letech 1844-47 plně rozvinul svůj literární talent a nadšení pro literaturu a redigoval a následně vydal dvanáctisvazkovou knižnici populární literatury Bibliotéka poučných a zábavných svazků pro mládež i dospělý věk (nakladatel Fournier, Zlín). V roce 1847 sepsal Pečírka taktéž dvousvazkové dílo o zásadách správného hospodaření v zemědělství Václav Novák, aneb sedlák jak by měl býti 1, 2¹³⁴, a v témže roce i pojednání Život císaře Josefa Druhého.

V roce 1848 dokončil studia na lékařské fakultě a stal se doktorem veškerého lékařství. Téhož roku se začal velmi intenzivně zajímat o tehdejší politické hnutí a účastnit se ho. Nejprve byl zvolen za centuriona ve studentské legii a následně posluchači lékařské fakulty členem první deputace do Vídně¹³⁵. Stal se členem výboru Slovanské lípy a poté poslancem českého sněmu v mnichovohradištském vikariátu. Tento sněm se ale vlivem okolností nesešel¹³⁶.

---

¹³¹ Časopis Květy (původně Květy české) řídil J. K. Tyl (1808-1856) s přestávkou v letech 1834-1845 a vytvořil z nich tribunu tehdejší mladé národní literatury.

¹³² Německý divadelník J. A. Stöger (1791-1861) zřídil v Růžové ulici v Praze v roce 1842 samostatné české divadlo. Režisérem byl J. K. Tyl a kapelníkem František Škroup. Kvůli nízké návštěvnosti však bylo v roce 1844 zavřeno.

¹³³ Pečírka přeložil např. tyto divadelní hry: F. I. Holbein: Pantofel a kord (1842, pod pseud. J. Novotný); F. Stich: Cardillac, zlatník pařížský aneb Lupič klenotů (1843); W. Vogel: Hodina s půlnoci aneb Pomsta lesního ducha (1843); Loupežnická krčma anebo Pomsta vraha nemine (1844); F. Hopp: Čarodějnice v Šárce aneb Kotlár, kuchař a kožešník (1846); F. Romani: Lucretia Borgia (1846). Kolektiv autorů Ústavu pro českou literaturu AV ČR: Lexikon české literatury - osobnosti, díla, instituce, 2001, str. 842.

¹³⁴ O oblibě této knihy mezi hospodáři svědčí historika, ve které Pečírka popisuje, jak si jeho známý, jistý sedlák z Hněvkova, pochvaluje a doporučuje Pečírkovi právě tuto knihu rad hospodářům, aniž tuší, že jejím autorem je právě Josef Pečírka. in.: Velký Národní Kalendář, roč. 4., 1861, str. 114.

¹³⁵ Vedle hlavní delegace českých zástupců, vypravené v březnu 1848 k císaři Ferdinandovi do Vídně s peticí požadavků na přijetí ústavy, zřízení sněmu, zrušení cenzury, roboty a dalších, se tamtéž také vydalo s vlastní peticí poselstvo vysokoškoláků. Ti se mj. domáhali svobody vyučování, přístupu na zahraniční vysoké školy, možnosti zakládat studentská sdružení, zrovnoprávnění češtiny s němčinou aj.

¹³⁶ V červnu 1848 se konaly první volby do českých zákonodárných sborů a následně se měl sejít k prvnímu zasedání český zemský sněm. V důsledku krvavých událostí během svatodušních svátků (12.-17. 6. 1848) v Praze a potlačení neozbrojeného průvodu nespokojených demonstrantů vojáky generála Windischgrätze bylo však zahájení schůze sněmu z Vídně zakázáno.

Po neúspěších na politické scéně se Pečírka stáhl do ústraní, roku 1849 začal vyučovat přírodopis na Staroměstském gymnáziu a od roku 1850 i na reálce. Začal se více věnovat vědeckému bádání a byl jmenován mimořádným členem Královské společnosti věd v Praze. Jako její zástupce byl díky svému vlasteneckému zapálení a vědeckému zájmu o českou literaturu a dějiny v červenci 1850 vyslán na cestu do Skandinávie, kde měl pátrat po českých knihách odvezených v 17. století z našich zemí Švédy. V Královské bibliotéce ve Stockholmu za pomoci ochotného místního bibliotekáře Adolfa Iwara Arwidfsona skutečně objevil několik česky psaných textů a mezi nimi i unikátní česky psanou legendu o svaté Kateřině¹³⁷ ze 13. století. Pečírka byl objevem pochopitelně nadšen a začal jej ihned na místě prepisovat, aby mohl po návratu do Prahy svůj objev uveřejnit v Časopise českého museum. Po návratu však redaktor časopisu celý Pečírkův objev otisknout nechtěl, a tak o něm v následujícím roce vyšla pouze dvě krátká pojednání: Zpráva o rukopisech českých v královské bibliotéce v Stockholmě se nacházející od Josefa Pečírky¹³⁸ a Literární památky české ve Švédsku (Pražské noviny, 1851). V těchto reportážích Pečírka popisuje celé své dlouhé putování: plavbu lodí a jízdu vlakem a kočárem. Velmi barvitě popisuje krajinu, města a vesnice, ale i lid, se kterým se setkává, popisuje jeho způsoby, zvyky a obyčeje, které ho místy překvapily. Z celého vyprávění je zřejmé, že Pečírka má pozorovací talent, je ke všem přátelský a otevřený poznání.

Pečírkův sen o zveřejnění celého objevu legendy o sv. Kateřině¹³⁹ se naplnil až o deset let později, když jej vydal vlastním nákladem.¹⁴⁰ O spolupráci nad redakcí textu a doplnění vysvětlivek k nejasnostem požádal Pečírka svého přítele Karla

---

¹³⁷ Jedná se o gotickou duchovní legendu o krásné, učené a hrdé Kateřině, dceři kyperského krále Kosta. Dívka chce za ženicha jen sobě rovného muže a na radu poutníka se zasnubuje s Kristem. Následně vystoupí proti pohanským zvykům prosazovaným alexandrijským císařem Maxenciem, přesvědčí mnoho mistrů vysoké školy a obrátí je na křesťanství, stejně jako císařovnu. Všichni jsou ale za to mučeni a bičováni a Kateřina posléze s'ata. Legenda o sv. Kateřině je básnickým skvostem doby Karla IV., kdy byla velmi oblíbena. Novák, Arne a Novák, Jan: Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny, 1995, str. 32-33.

¹³⁸ Časopis Českého museum 1851, 25. ročník, sv. I./str. 76 a sv. II./str. 60.

¹³⁹ Pečírka dosáhl po dlouhých jednáních a díky významné pomoci kardinála knížete Bedřicha Schwarzenberga, arcibiskupa pražského, a následně pomoci vyslance ve Stockholmu zapůjčení celého rukopisu knihy s českou legendou ze Stockholmu do Prahy a zde jej podrobil dalšímu zkoumání. Tento rukopis by odvezen Švédy v létě v roce 1648 z Rožmberské knihovny (pana Petra Voka), v té době uložené na Hradčanech.

¹⁴⁰ Pečírka, Josef: Život sv. Kateřiny – Legenda. V Královské bibliotéce objevil a vydal Josef Pečírka, doktor veškerého lékařství, městský fysikus v Blatné, 1860, Praha.

Jaromíra Erbena, v té době městského archiváře v Praze.¹⁴¹ Ten ochotně Pečírkově vyhověl, a tak v roce 1860 vyšla útlá knížečka Život sv. Kateřiny – legenda. Erben v předmluvě přirovnává legendu a zejména způsob jejího rýmování k hrdinské básni o Alexandrovi, králi Makedonském (Alexandreidě). Dle obsahu dále dedukuje, že Legenda o sv. Kateřině byla sepsána po roce 1253 vzdělaným autorem, pravděpodobně duchovním. Erben také srovnává tuto legendu s legendou nejstaršího českého pašionálu a v závěru dodává, že pašionálová legenda je jen krátkým výtahem této stockholmské legendy.

Po návratu ze čtyřměsíční studijní cesty po Švédsku se Pečírka vrátil k výuce přírodopisu a sepsal pro potřeby výuky přírodopisu učebnici Vypsání živočichův pro školy (1850 a 1862). V téže době, v letech 1851-2, redigoval i časopis Týdeník hospodářský, vydávaný Hospodářskou společností¹⁴². To byla také jeho zřejmě první zkušenost s vedením tištěného periodika a zde sbíral pravděpodobně první poznatky, které za několik let zužitkoval při vydávání Pečírkovy Národního Kalendáře.

V roce 1853 byl Pečírka poslán z Prahy do Jindřichova Hradce a zde tři roky působil na gymnáziu. Učil v primě, sekundě, kvintě a sextě přírodopis (Naturgeschichte) a v sekundě a kvartě český jazyk¹⁴³. Během svého působení v Jindřichově Hradci se zde i oženil, a to s Marianou Emilí Mikeschovou. V roce 1856 byl Pečírka, pravděpodobně z politických důvodů a ke své značné nelibosti, z jindřichohradeckého gymnázia propuštěn. Sám Pečírka o této události píše v jednom z listů adresovaných K. J. Erbenovi, respektive v předmluvě k vydání Životopisu sv. Kateřiny. Tuto pasáž však Erben navrhl z konečného textu předmluvy vyškrtnout, a tak je zachována pouze v rukopise:

„Bylť jsem propuštěn z učitelství „pro nedbalost u vykonávání svých úředních povinností“, kteréžto nedbalosti mě ale „dbalý“ můj představený po tři léta nikdy nenapomenul a bohém napomenouti nemohl!, pak pro neschopnost k vyučování na gymnasiu (!) ač mám přesné vysvědčení své schopnosti od císařské zkušební komise –

¹⁴¹ V Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze v pozůstalosti K. J. Erbena je uložen Pečírkův rukopis předmluvy k Životu sv. Kateřiny datovaný 24. 11. 1859. Je bohatě poznámkován, přeškrtnán a opravován drobným písmem právě K. J. Erbena.

¹⁴² Slovník naučný, redaktor Dr. Frant. Lad. Rieger, VI. díl, v Praze 1867, nakladatelství I. L. Kober.

¹⁴³ Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, Fond Gymnázia JH kn.č. 145, 146, 161, 162. Ve školním roce 1854/55 je uváděn jako svobodný a s platem 700 zl.

a Bůh ví proč ještě! – tuším však o pravdě pro svou pevnou víru zatnutou pro pravdu, kterou mnohý člověk tím méně snese, čím výše stojí. A ejhle člověk ten a ještě jeden jemu podobný byli v ruce Páně nehodnými nástroji k vydání krásné a náboženské legendy o svaté Kateřině. Vrátiv se totiž z Hradce do Prahy, začal jsem znovu lékařství studovat...“¹⁴⁴

V roce 1856 se Pečírka s manželkou a malou dcerkou přestěhoval zpět do Prahy a znovu se dva roky věnoval studiu na lékařské fakultě, aby si obnovil před lety nabyté vědomosti. Tyto pak shrnul v populárně sepsaném pojednání *Domácí lékař* (1863). V této době se také Pečírka zřejmě začal vážněji zabírat myšlenkou na vydávání *Národního Kalendáře*¹⁴⁵, který se stal posléze stěžejní náplní jeho profesního života a který díky jeho manželce Marianě vycházel každoročně po mnoho dalších let i po Pečírkově předčasné smrti v roce 1870.

V září 1859 se Pečírka přestěhoval do Blatné, kde byl jmenován městským lékařem a kde působil tři roky až do roku 1862. V letech 1859-61 si Pečírka doplňoval své vzdělání i v oblasti zvěrolékařství a tyto poznatky shrnul v knize *Úplný dobytčí lékař* (1859). V dalších letech se Pečírka i s rodinou přestěhoval zpět do Prahy a zde se stal vrchním lékařem Kotvy – Společnosti ku pojišťování kapitolů a důchodů na život. Současně s lékařskou praxí byl však Pečírka i dál velmi literárně činný, psal v českém a německém jazyce a zároveň hojně překládal z anglického, francouzského a německého jazyka. Celkem za svůj život vydal Pečírka přes sto svazků knih. Mezi jeho původní beletristickou knižně vydanou tvorbu patří např. sbírka povídek *Přástky* (1855-57), v níž uveřejnil povídky čerpající příběhy z venkovského a městského prostředí. Způsobem psaní se Pečírka formálně snažil navázat na klasické folklorní vyprávění, stylizoval se do role lidového vypravěče přástek neboli hospodských besed a často používal živý dialog a hovorový jazyk. Pečírkovy prózy demonstrují zásady křesťanské morálky, propagují filantropii a v duchu osvícenské ideologie bojují s pověrami a předsudky, hluboce zakořeněnými v lidovém povědomí. Pečírka hojně psal a překládal pro děti a mládež, např. přeložil Cervantesova *Dona Quijota* (Bláznivý

---

¹⁴⁴ Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze, pozůstalost K. J. Erbena, Pečírkův rukopis předmluvy k *Životu sv. Kateřiny* datován 24. 11. 1859.

¹⁴⁵ První ročník *Národního Kalendáře* vyšel na rok 1858.

rytíř) (1864), pohádky O slepičce a kohoutkovi (1865) a Tisíc a jedna noc, arabské a perské pohádky (1859-62) a z francouzského originálu Palečkovy příhody (1857). Sepsal a vydal národní pověst Bílá paní (1859 a 1880) a školní učebnici Nerostopis pro nižší gymnázia a reální školy 1, 2 (1853), který byl přeložen do několika slovanských jazyků. Dále Pečírka napsal a vydal přírodovědné učebnice Grundlinien der Neuen Krystallokunde, Krystallographische Tafeln, Grundlinien der reinen Krystallographie (1848), Grundlinien der Pflanzenkunden (1855), Die Giftgewächse Oesterreichs und Deutschlands (1859), Krystallnetze zu den samtlichen einfachen Krystallgestalten. Z dalších spisů stojí za zmínku např. ještě jeho Klíček štěpařský, Válka pruská r. 1866 a chování Prušáků v Čechách (1867) a překlad díla Veškery spisy pro mládež a přátele její od Ch. Schmida (1858 až asi 1870).¹⁴⁶

Většina ze zábavných, výchovných a poučných próz Josefa Pečírky byla otištěna během let v Národním Kalendáři. V mnoha případech podepisoval své příspěvky šiframi: J. P.č...ka, P-ka. V raném období své literární tvorby, zejména u překladů divadelních her, používal Pečírka pseudonym J. Novotný, případně J. P. Novotný, dále pak Jos. P. Veselský a Jos. P. Veselý (v kalendáři Prorok).¹⁴⁷

Dr. Josef Pečírka byl významnou osobností tehdejší společnosti. Měl široké všeobecné vzdělání a rozhled, byl dobrý stylista a popularizátor, což jej přímo předurčovalo k autorství kalendáře. Neúnavně psal, překládal, od roku 1858 vydával Národní Kalendář a aktivně se účastnil veřejného života. Měl mnoho přátel a stýkal se s řadou významných osobností své doby: se spisovateli, vědci, lékaři a jinými (např. spisovatel K. J. Erben, botanik Emanuel Purkyně, literární historik a český politik Václav Zelený, probošt vyšehradský Václav Štulc a další). V posledních letech života (od 1867) však Pečírka onemocněl těžkou duševní chorobou a v Ústavu choromyslných zemřel na zápal plic dne 27. června 1870, ve věku 52 let. Národní listy ze dne 30. června 1870 popisují pohřeb MUDr. Josefa Pečírky takto:

„Pohřeb Med. dra. Jos. Pečírky, včera odpůldne zde odbývaný, nebyl sice velkolepý, jak by byl snad muži tomu náležel, avšak ač jednoduchý svědčil předce o

¹⁴⁶ Přehledné a podrobné zpracování bibliografie Josefa Pečírky je publikováno v Lexikonu české literatury - osobnosti, díla, instituce z pera kolektivu autorů Ústavu pro českou literaturu AV ČR, 2001, str. 840-842.

¹⁴⁷ Kolektiv autorů Ústavu pro českou literaturu AV ČR: Lexikon české literatury - osobnosti, díla, instituce, 2001, str. 841.

vážnosti, jakouž zesnulý zejména v jednotlivých odvětvích vědeckého a vlasteneckého ruchu svým působením byl si zasloužil a také získal. V kapli ústavu anatomického odkudž průvod se hrnul, zapěli členové sboru „Merkur“, „Besedy“ a „Cisterny“ dojemně dva sbory smuteční. Pak šel průvod přes Karlovo náměstí, ulicí vodičkovou na náměstí Václavské, koňskou branou do Volšan. Umrlčí vůz a rakev ozdobeny byly odznaky doktorské hodnosti zesnulého a sedmi pěknými věnci, jež věnovali zejména spolek českých lékařův, fakulta lékařská, český spolek akademický a příbuzní zemřelého. Za rakví po členech a příslušnících rodiny následovali purkmistr měst pražských Fr. Dittrich, děkan doktorského sboru fakulty lékařské dr. Staněk, zástupce a redaktor „Časopisu českých lékařův“ dr. Ant. Tomsa a mnoho jiných doktorův lékařství, hojný počet mediků, zástupcové českého musea, matice české a města Uhl. Janovic, jejížto čestným měšťanem byl, jakož i značný počet pražských měšťanův a spisovatelův českých. Též mnoho vlasteneckých dam účastnilo se průvodu. Na Volšanech při zvuku smutečních sborů uložena mrtvola zesnulého v chladný hrob.“

Z výše uvedeného popisu pohřbu je zřejmé, že Pečírka byl pokládán za významnou osobnost kulturního a politického života, a to nejen pražského. O významu Pečírkovy osobnosti svědčí také to, že se jeho pohřeb stal událostí, které i Národní listy věnovaly poměrně značnou pozornost.

Pečírkův hrob se nachází v Praze na Olšanském hřbitově číslo 4, odd. 9, na místě číslo 137.¹⁴⁸

---

¹⁴⁸ Příloha č. 14.

4. Mariana Pečírková

Mariana Emilie Mikeschová¹⁴⁹ se narodila 23. listopadu 1838 v Jičíně č. 91¹⁵⁰ v rodině magistrátního a trestního rady Vincence Mikesche a Amalie, rozené Lebermayerové z Prahy. Otec Mariany, Vincenc Mikesch, později též c.k. soudní rada a čestný občan města Jindřichův Hradec, se narodil v roce 1802 a zemřel 1. 11. 1879 na „ochrnutí plic“ v Krakovské ulici v Praze¹⁵¹ a následně byl pochován na Olšanech.

Mariana měla staršího bratra Otakara, který od sedmdesátých let 19. století působil jako zemský advokát v Benešově a zastupoval mj. město Benešov v soudních rozepřích¹⁵². JUDr. Otakar Mikesch (1834 – 10. 3. 1889)¹⁵³ a jeho žena Anna (nar. 1836), rozená Stechová, měli pět dětí: tři syny (taktéž právníka Otakara, Kamila a Huga) a dvě dcery (Marii a Hermínu). Bratr Mariany i se svou budoucí ženou Annou jsou také uvedeni jako kmotři na křestním listě nejstaršího syna manželů Pečírkových Ferdinanda z roku 1859.

Manželé Mikeschovi spolu s dětmi Marianou a Otakarem přesídlili velmi brzy z Jičína do Chebu a odtud pak do Jindřichova Hradce. Zde se 17. ledna roku 1855, ve svých šestnácti letech, Mariana Mikeschová provdala za dr. Josefa Pečírku¹⁵⁴, který v letech 1853-1856 působil jako učitel na jindřichohradeckém gymnáziu.

Záhy se manželům Pečírkovým narodila prvorozená dcera Božena (1855 - 1905) a všichni se již v roce 1856 stěhují do Prahy. Během následujících let se do rodiny Pečírkovy narodily ještě další čtyři děti: dcery Čeňka (1857-1927) a Anna a synové Ferdinand (27. 5. 1859 – 18. 1. 1922) a Jaromír (19. 4. 1864 - 13. 3. 1933).

---

¹⁴⁹ Přílohy č. 15, 16.

¹⁵⁰ Adresa Jičín č. 91 se dnes nachází v samém historickém centru Jičína, a sice na Valdštejnově náměstí č. 91.

¹⁵¹ Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, Sbírka dokumentace, karton 40.: Úmrtní oznámení Vincence Mikesche (taktéž se používalo Čeňka Mikeše).

¹⁵² Státní okresní archiv Benešov, Kniha zápisů o schůzích městské rady, i.č.199, kniha č.175.

¹⁵³ Jméno JUDr. Otakara Mikesche se ve fondech Státního okresního archivu Benešov a fondech Okresního soudu Benešov vyskytuje výhradně ve formě „Otokar Mykeš“. in: SOkA Benešov, Matrika příslušníků obce, i.č. 267, kniha č.228 a Úmrtí příslušníků obce, i.č.1005, karton č.187. Do Benešova se JUDr. Otakar Mikesch přestěhoval z Prahy, a to pravděpodobně v šedesátých letech 19. století. Domovské právo a měšťanské právo v Benešově však získal až v roce 1877. in: SOkA Benešov, Měšťanské právo – udělování, i.č. 977, karton č.142).

¹⁵⁴ Sňatek manželů Pečírkových dokládá zápis v matrice oddaných římskokatolického farního úřadu Jindřichův Hradec, ve svazku 41, z let 1850-1861, na s. 146, uložené v Státním oblastním archivu v Třeboni. Příloha č. 17.

Nic bližšího o dětství, mládí, případně absolvovaném vzdělání paní Mariany nebylo možné přes veškerou snahu zjistit. Absence těchto informací je pravděpodobně dána i tím, že Mariana Pečírková byla až do smrti dr. Pečírky především spořádanou manželkou a matkou, která se svědomitě starala o všechny své, v té době ještě velmi malé děti. Zároveň poskytovala zázemí o dvě desítky let staršímu a po všech stránkách činnému manželovi, a tudíž k vlastní seberealizaci našla odvahu a čas až po smrti živitele rodiny v roce 1870. Motivem k tomu, aby Pečírková převzala redakci Národního Kalendáře, zřejmě bylo přání rozvíjet manželův odkaz a odhodlání pokračovat ve vydávání tolik oblíbeného periodika a možná i potřeba podpořit rodinný rozpočet. Mariana Pečírková byla taktéž spolkově aktivní, a to zejména jako členka Amerického klubu dam¹⁵⁵. Materiály, které by jakkoliv dokládaly její konkrétní činnost v tomto prvním ryze ženském spolku, orientovaném na vzdělávání, se však bohužel nedochovaly, takže je možné se jen domnívat a dohadovat, jakým způsobem se Pečírková účastnila práce v Klubu¹⁵⁶.

Mariana Pečírková ovdověla ve svých 31 letech v červnu roku 1870. Přípravy dalšího ročníku Pečírkovy Národního Kalendáře ji však ihned vtáhly do pracovního procesu. První rok jí s redakcí Kalendáře pomáhal Karel Jaromír Erben (1811-1870), básník a spisovatel a také dlouholetý přítel Pečírkovy rodiny. V následující letech po Erbenově smrti spolupracoval s Marianou Pečírkovou při vydávání Kalendáře další přítel a spolužák dr. Pečírky, kanovník a později probošt vyšehradský P. Václav Štulc (1814-1887). Po Štulcově smrti se Pečírková pustila do vydávání Kalendáře sama, měla při jeho sestavování, výběru článků a rytin jen několik málo pomocníků. Tak tomu bylo i v dalších letech, kdy se ale do vydávání Kalendáře postupně různou měrou pomoci zapojovaly i její tou dobou už dospělé děti. Koncem jejího života, kdy už

---

¹⁵⁵ Americký klub dam (zkratka AKD) bylo volné sdružení českých dam, tzv. „klub po americkém (=moderním) způsobu“, jehož cílem bylo pokrokové smýšlení, sebevzdělávání, filantropie, podpora technického pokroku v domácnosti a péče o děti a mládež. Tento klub vznikl roku 1865 z popudu významného českého filantropa Vojty Náprstka, který začal pro české vlastenky z bohatších rodin nejprve pořádat vzdělávací přednášky a naučné vycházky. Později se činnost AKD rozšířila i na charitativní činnost - péči o školní děti, sirotky, nemocné a další potřebné. Americký klub dam byl soukromým spolkem, který svou činnost vykonával bez stanov schválených místodržitelstvím. Nebyly vedeny žádné oficiální seznamy členek, a tak vlastně není přesně známo, kolik českých dam bylo za celou dobu trvání Klubu aktivními členkami. Americký klub dam byla oficiálně zakázán v roce 1948, avšak v roce 1996 byla jeho činnost znovu obnovena.

¹⁵⁶ Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur Praha, výstava „Americký klub dam“ sestavena PhDr. Milenou Seckou, CSc. V rámci výstavy byl uveřejněn i seznam prozatím zjištěných členek Amerického klubu dam, jenž čítá téměř 1600 jmen. Vzhledem k tomu, že Klub nikdy nevedl oficiální seznamy členek, není tento seznam pravděpodobně konečný.

Pečirkové ubývalo sil, se dalším ochotným pomocníkem při vydávání Kalendáře stal její synovec prof. Jaroslav Červenka (viz Kapitola 3.11.).

Sestavování nového ročníku Národního Kalendáře bylo záležitostí v podstatě celého roku. Již od ledna se vybíraly povídky do zábavné části, vhodné poučné články a další texty do Kalendáře na příští rok. Všechny texty byly pečlivě pročitány v okruhu celé Pečirkovy rodiny a pokud byly schváleny, byly postoupeny dál a byly opatřeny ilustracemi. Na jaře pak odjížděla Pečirková se všemi materiály budoucího Kalendáře na letní byt do Všenor¹⁵⁷ a odtud řídila sestavení kalendária následujícího roku a dalších pravidelných rubrik a následně tisk nového Kalendáře. Na podzim se Pečirková vracela zpět do Prahy a řídila odtud expedici Kalendáře po celé zemi.

Mariana Pečirková zemřela ve věku 66 let, dne 24. července 1904, a je pochována na Vyšehradském hřbitově v Praze. Zpráva o její smrti se objevila v několika soudobých časopisech a novinách, jednak v podobě úmrtního oznámení (např. v Národních listech ze dne 25. 7. 1904¹⁵⁸) a jednak jako krátké připomenutí (např. v časopise Lada, ze dne 1. 9. 1904, číslo 17, rediguje V. Lužická, Mladá Boleslav).

4.1. Rodina

Manželé Pečirkovi se seznámili a zakrátko byli oddáni v Jindřichově Hradci v roce 1855. Již v roce 1856 se vlivem nepříznivých okolností přestěhovali do Prahy, kde ale vydrželi pouze tři roky a v roce 1859 se opět stěhují, tentokrát do Blatné. Definitivní přesun do Prahy uskutečnila Pečirkova rodina v roce 1862. Z velmi kusých informací je obtížné zjistit, kde konkrétně v Praze Pečirkovi bydleli, avšak v sedmdesátých letech pravděpodobně sídlili v Krakovské ulici č. 3. V devadesátých letech se Mariana Pečirková s dcerou Boženou přestěhovala do bytu v Žitné ulici č. 23.

Jak vyplývá z předcházejícího textu, vydávání Národního Kalendáře, později přejmenovaného na Pečirkův Národní Kalendář, bylo čistě rodinnou záležitostí. Je tedy na místě blíže se věnovat i životním osudům Pečirkových dětí, které také formovaly vzhled a obsah Kalendáře. Bohužel o dcerách jsou k dispozici jen velmi

---

¹⁵⁷ Pečirkův Národní Kalendář pro rok 1905, str. 178.

¹⁵⁸ Příloha č. 19.

kusé údaje. Synové byli, podobně jako jejich otec, velmi činní v mnoha oborech lidské činnosti, a tak je o nich k dispozici informací více.

Božena Pečirková (1855-1905) byla nejstarší dcerou Pečirkových. S největší pravděpodobností se však za celý svůj život neprovdala a žila v jedné domácnosti s matkou. Byla, stejně jako Mariana Pečirková, členkou Amerického klubu dam. Zemřela rok po Marianě Pečirkové, v roce 1905, a je pochována ve společném hrobě s matkou na Vyšehradě¹⁵⁹.

Čeňka Pečirková, jež byla pojmenována pravděpodobně po svém prarodiči z matčiny strany Vincenci (Čeňku) Mikeschovi, žila v letech 1857-1927 a provdala se za Otakara Hejnice (1851-1925), historika a archeologa, později učitele na reálce v Praze, Chrudimi, Jičíně, Kutné Hoře a Táboře. Během svého pobytu v Kutné Hoře Hejnic setřídil bohatý kutnohorský archiv, sepsal několik historických pojednání a mj. se obsáhle věnoval studiu osobnosti Petra Brandla¹⁶⁰. Byl též jmenován čestným kutnohorským měšťanem. Manželé Hejnicovi měli pět dětí: Mariannu, Otakara, Jaroslava (oba byli právníci), Bohuslava¹⁶¹ a Jaroslavu. Oba manželé Hejnicovi jsou pochováni na Olšanském hřbitově.

Další dcera Anna Pečirková se provdala za vrchního městského zahradníka v Lublani Václava Heinice. I oni měli dceru Mariannu, pojmenovanou po babičce Marianě Pečirkové.

Syn Ferdinand Otakar Josef Pečírka se narodil 27. května 1859 v Praze a vystudoval stejně jako jeho otec lékařství. Pracoval jako lékař ve Všeobecné nemocnici v Praze a posléze se stal asistentem na nově zřízené klinice pro nemoci kožní a příjčné prof. Janovského. V roce 1891 se habilitoval pro nemoci kožní a syfilitické a od roku 1899 byl též jmenován šéfem policejních lékařů v Praze. Ferdinand Pečírka stejně jako jeho otec hojně publikoval, a to především na poli

---

¹⁵⁹ Příloha č. 20.

¹⁶⁰ Díla Otakara Hejnice: „Brandlův poslední pobyt v Kutné Hoře“ (1903), „Listář k dějinám školství kutnohorského“ (1895), „Petr Brandl“ a další, viz. Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM, Praha 1997, dle Ottova slovníku naučného, vydaného v letech 1888-1908 v Praze.

¹⁶¹ Prof. Dr. ing. Bohuslav Heinitz (1883-1957) – agrotechnik a vysokoškolský pedagog, je i s manželkou Marií (1888-1964) pohřben v rodinném hrobě Pečirkových na Olšanském hřbitově.

odborném v oboru kožního lékařství¹⁶². V letech 1893-4 redigoval Časopis českých lékařů a přispíval i do dalších odborných lékařských časopisů. V roce 1920 byl jmenován profesorem sexuologie a položil základy k vybudování Sexuologického ústavu. Dr. Ferdinand Pečírka měl i velmi široké kulturní povědomí a byl vzdělaným výkonným hudebníkem. Oženil se s Emilií, rozenou Dufkovou (1864-1941), dcerou ředitele továrny Kolben-Daněk, a měl s ní dvě děti: dceru Věru a syna Jaromíra (1891-1966)¹⁶³. Dr. Ferdinand Pečírka zemřel 18. ledna 1922 a je pochován na Vinohradském hřbitově, odd. PAS – 12, společně se svou ženou, synem Jaromírem a jeho rodinou.

Druhý syn Pečírkových Jaromír byl taktéž lékař, ale na rozdíl od bratra Ferdinanda měl poněkud dobrodružnější a cestovatelskou povahu. Narodil se 19. dubna 1864 v Praze a po doktorátu vstoupil do sboru rakouských námořních lékařů. V této době podnikl četné cesty a zabýval se botanikou. Později, když se stal plukovním lékařem rakouské zeměbrany, se začal věnovat entomologii a odborné renomé získal objevy několika nových druhů hmyzu¹⁶⁴. Během 1. světové války, jíž se jako lékař účastnil, získal hodnost generála zdravotní služby a po válce se pilně zapojoval do organizace a budování čsl. zdravotnictví. Po odchodu do výslužby se opět do hloubky věnoval entomologii a aktivně se zúčastnil založení České entomologické společnosti¹⁶⁵. Své rozsáhlé entomologické sbírky věnoval Národnímu muzeu v Praze. Dr. Jaromír Pečírka byl taktéž aktivní sportovec a celý život se věnoval turistice a horolezectví, byl jedním ze zakladatelů Klubu alpistů čsl. a účastnil se i práce Svazu lyžařů ČSR. Ani literární činnost nebyla Jaromíru Pečírkovi cizí, a tak mj. přispíval do moravské podoby Pečírkova Národního Kalendáře, nazvaného

---

¹⁶² Díla Ferdinanda Pečírky: Předběžné sdělení o krevních tělískách (Čas. českých lékařův, 1880), Příjice podlouná (ČČL, 1895), O plešatosti (Thomayerova sb. přednášek z oboru lékařského), Fournierova nauka o léčení příjice (tamtéž), Choroby kožní a venerické (Památník České Akademie, 1898) a další.

¹⁶³ Pečírka, Jaromír (1891-1966), vnuk Mariany Pečírkové a pozdější vydavatel Pečírkova Národního Kalendáře, byl významný historik umění, jehož působení je spojeno zejména s pražskou Uměleckoprůmyslovou školou. Pozůstalost Jaromíra Pečírky je dosud ne zcela zpracována, čítá 70 kartonů a je uložena v archivu Ústavu dějin umění AV ČR, Legerova 61, Praha 2. Jeho manželka Růžena Pečírková žila v letech 1896-1970 a syn prof. PhDr. Jan Pečírka v letech 1926-1993.

¹⁶⁴ Druhy objevené Jaromírem Pečírkou: střevlík *Colpoides pecirkai*, střevlík *Chlaenius pecirkai*, kravec *Trachys pecirkai* a motýl *Dianthoecia caesia pecirkai*, vše viz.: Kolečka, Z.: Seznam biografii československých entomologů (entomologové nežijící) I. Pokračování 11. Zprávy Čs. Společ. Entomol. ČSAV, 25(Suppl.): 365-412. (Jaromír Pečírka: str. 386-388), Praha, 1989.

¹⁶⁵ Česká entomologická společnost byla založena počátkem roku 1904. Dr. Jaromír Pečírka byl funkcionářem ČSE celých 27 let, nejprve zapisovatelem a pak 12 let místopředsedou.

Staroslavný Velehrad. Dr. Jaromír Pečírka v letech 1891-1894 sepsal do Staroslavného Velehradu reportáže ze svých cest po světě, které podnikal jako korvetní lékař na rakouské lodi. Během první cesty, která začala v září 1889 a trvala 18 měsíců, bylo úkolem posádky vědecké pozorování a zároveň obchodní jednání v navštívených zemích. Posádka tehdy doplula až do Brazílie. Na další, tentokrát čistě vědeckou plavbu, kterou organizovala Vídeňská akademie věd, se dr. Jaromír Pečírka vydal v červenci 1891. Popisy a reportáže z těchto poznávacích cest, uveřejněné ve Staroslavném Velehradě, vypovídají o tom, že dr. Pečírka byl výborným pozorovatelem okolí a zároveň schopným vypravěčem. Ze zastávky v Brazílii, kde „nepotkal jedinou bílou tvář“, píše mimo jiné toto: „Ze začátku se mi tyto ohyždné černé tváře s nízkým čelem a vypoulenými pysky pramálo líbily, pak jsem jim zvykl. Zejména, co se mi líbilo, byla jejich čistota...“¹⁶⁶

Další reportáž do Kalendáře pojednávala o ostrovech Marquesas a i zde Pečírka podává zajímavý popis místních domorodců, řeči a oděvů. Takto na Pečírku zapůsobili Kanakové, domorodí obyvatelé melanéskeho původu, žijící na Nové Kaledonii: „Jsou to silné, složité postavy, široké hlavy, značně vysedlých lícních kostí, nízkého čela a širokých úst. Rty jejich jsou silné, masité, avšak ne tak, jako to vidáme u černochoů afrických. Výraz tváře jejich zdá se být dobrácký, jen oko prozrazuje, že dovede vzplanouti vášní a zuřivostí... Duševně jsou to lidé dosti vyvinutí, o čemž svědčí rychlá civilizace jejich...“¹⁶⁷

Dr. Jaromír Pečírka působil také jako c.k. štábní lékař v Českých Budějovicích. Oženil se s Boženou Nolčovou a měl dva syny, Ivana a Jaromíra. Zemřel 13. března 1933.

Při sběru informací o rodině Pečírkově patřily mezi důležité prameny nápisy na náhrobcích rodiny s životopisnými daty. Jak bylo uvedeno výše, členové Pečírkovy rodiny jsou pochováni na několika místech v Praze (Olšanský hřbitov, Vyšehrad, Vinohradský hřbitov). Za zmínku stojí zajímavá skutečnost, že manželé Pečírkovi nebyli pochováni v jednom hrobě. V roce 1870 byly ostatky Josefa Pečírky uloženy do nového hrobu na Olšanském hřbitově a v roce 1879 byl v tomtéž hrobě pochován i

¹⁶⁶ Staroslavný Velehrad, roč.1., 1891, knihtiskárna B. Stýbla v Praze, str. 167.

¹⁶⁷ Staroslavný Velehrad, roč. 4.,1894, knihtiskárna B. Stýbla v Praze, str. 69.

otec Mariany Pečirkové, Čeněk (Vincenc) Mikeš (Mikesch). Sama Mariana Pečirková s dcerou Boženou byly však v letech 1904 a 1905 pochovány na Vyšehradě. Zůstává nezodpovězenou otázkou, z jakého důvodu se Pečirkovi pozůstalí rozhodli uložit ostatky Mariany a Boženy Pečirkových na jiné místo než do rodinného hrobu na Olšanech.¹⁶⁸

---

¹⁶⁸ Fakt, že ostatky Mariany Pečirkové nebyly uloženy do rodinného hrobu na Olšanech, byl neznámý i pro autora vzpomínky na Marianu Pečirkovou, která vyšla v časopise Lada dne 1. 9. 1904, jelikož i on nesprávně zmiňuje jako místo posledního odpočinku Mariany Pečirkové právě Olšanské hřbitovy.

Závěr

Kalendář představuje výrazný typ lidové literatury 19. století, určené pro velmi široký okruh čtenářů. Všeobecné neboli lidové kalendáře plnily zábavnou, informativní a vzdělávací funkci a přispívaly rovněž nemalou měrou ke kultivaci českého jazyka. Specifickým historickým pramenem jsou i kalendáře odborné, jež zasáhly a v různé míře ovlivnily vývoj takřka všech vědních oborů. Kalendářová literatura je právoplatnou součástí české národní kultury a v historickém vývoji sehrála svou významnou roli.

Národní Kalendář, vycházející v letech 1858-1949, patřil mezi kalendáře určené pro širokou čtenářskou obec a po celou dobu byl knihou velmi oblíbenou, a to hlavně díky značnému úsilí rodiny Pečírkovy. Národní Kalendář splňoval všechny požadavky klasické kalendářové literatury – otiskoval velké množství kalendářových povídek, kratochvilných a humorných příběhů, poučných příspěvků, pravidelná kalendária a jiné pravidelné či nepravidelné typicky kalendářové rubriky a příspěvky. Národní Kalendář, zejména svým obsahem, patřil do běžné kalendářové produkce své doby. Výjimečný byl především tím, že byl sestavován a řízen celých bezmála sto let členy rodiny dr. Josefa Pečírky a po celou dobu si udržel stejnou úroveň a díky tomu i poměrně velkou oblibu mezi čtenáři.

Klíčový význam pro podobu a úspěch Národního Kalendáře měla nepochybně činnost dr. Pečírky a později i jeho ženy Mariany. Na základě nepřiliš četných pramenů o jejich životě lze dojít k závěru, že Národnímu Kalendáři věnovali velké úsilí a mimořádnou péči. Ke své práci nepochybně přistupovali cílevědomě, odpovědně a s postřehnutelnou radostí. Základy, které svým přístupem položili, přetrvaly a umožnily, aby Národní Kalendář vycházel ještě mnoho let po jejich smrti, a to navíc v době, kdy byl tento typ literatury zřetelně na ústupu.

Závěrem nutno vyzdvihnout pozoruhodnou osobnost Mariany Pečírkové, která po smrti svého manžela učinila ve své době nepochybně neobvyklé a odvážné rozhodnutí sama pokračovat a dále rozvíjet jeho odkaz a převzala redakci Národního Kalendáře. Úkol, který na sebe vzala, se jí podařilo úspěšně splnit. Za jejího vedení obliba Národního Kalendáře dále vzrůstala, vznikla i jeho moravská mutace

Staroslavný Velehrad. Mariana Pečirková, vlastenka, aktivní členka Amerického klubu dam, redaktorka a vydavatelka podpořila ženské hnutí druhé poloviny 19. století, nikoliv však pouhou účelovou propagací jeho idejí, nýbrž konkrétními činy. Své pozoruhodné úsilí však nestavěla na odiv, právě naopak. Snažila se zůstat v pozadí a připravovat „svůj kalendář“, aniž by osobně participovala na jeho popularitě. Až několik dní před svou smrtí svolila k publikaci své podobizny v kalendáři slovy: „*Dáte můj obraz do kalendáře a že je pozdravuju...*“. Jak vidno, Pečirková pracovala na kalendáři nejen usilovně a profesionálně, ale také s láskou. Její odkaz tak získává další, hluboce lidský rozměr.

Smrtí Mariany Pečirkové v roce 1904 odešla první, nejvýraznější generace tvůrců Národního Kalendáře. V téže době končil i tzv. zlatý věk kalendářů, 19. století nazývané též stoletím českého kalendáře. Přinejmenším z perspektivy Národního Kalendáře lze této shodě okolností přiřkládat symbolický význam.

Seznam literatury a pramenů

Archivní prameny

Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur, Národní muzeum, Praha, Knihovna, Archiv Amerického Klubu dam

Památník národního písemnictví Praha, Literární archiv:

- Fond Sofie Podlipské
- Fond Františka Heritese
- Fond Karla Jaromíra Erbena
- Fond Emanuela Purkyně

Státní oblastní archiv v Praze – Státní okresní archiv Benešov:

- Matrika příslušníků obce
- Úmrtí příslušníků obce
- Měšťanské právo – udělování

Státní oblastní archiv v Plzni:

- Matriky římskokatolických a evangelických far Cheb z roku 1838

Státní oblastní archiv v Třeboni:

- Matrika oddaných římskokatolického farního úřadu Jindřichův Hradec, svazek 41, z let 1850-1861

Státní oblastní archiv v Třeboni - Státní okresní archiv Jindřichův Hradec:

- Kulturně historický archiv, fond Josef Pečírka
- Sběrka dokumentace, fond Mikesch
- Fond Gymnázia Jindřichův Hradec

Státní oblastní archiv v Zámrsku – Státní okresní archiv Jičín

Ústav dějin umění Akademie věd ČR, Odd. dokumentace:

- Pozůstalost Prof. PhDr. Jaromíra Pečírky (70 kartonů)

Dobový tisk

Časopis lékařův českých, roč. 9., čís. 27., 1870

Časopis Českého museum, 25. roč., 1851, svazek I. a II.; 44. roč., 1870

Časopis Společnosti Vlasteneckého Museum v Čechách, 3. roč., sv.1., 1829.

Digitalizovaný archiv časopisů Ústavu pro Českou literaturu AV ČR:

<http://archiv.ucl.cas.cz/>

Hlas národa, rok 1904 (VII.)

Kalendář paní a dívek českých, roč. 17., Praha, 1904

Kutnohorský deník, roč. 10., č. 149, 2002

Květy: listy pro zábavu a poučení s časovými výhledy, rok 1898, 1899, 1904

Lada, 1904, číslo 17, Mladá Boleslav.

Národní listy, rok 1870 (číslo 173); rok 1904 (VII.)

Pražské noviny, roč. 18., 25. 1. – 16. 2. 1851

Staroslavský Velehrad 1891-9 (1.a 2.roč.), 1894-7 (4.-7. roč.), 1925 (26.roč.)

Světozor - číslo 26, Praha 1892, č.52., příloha k číslu 24., roč. 4, Praha 1870.

Velký Národní Kalendář (později Pečírkův Národní Kalendář), ročníky 1.-48. z let 1858 -1905 (kromě let 1875, 1892, 1899-1901), 1911 (roč. 54.), 1916 (roč. 59.), 1933 (roč. 76.), 1942 (roč. 85.), 1949 (roč. 92.).

Zlatá Praha: obrázkový týdeník pro zábavu a poučení, roč. 15, 1898; roč. 21, 1904

Ženské listy, roč. 27., 1899, číslo 7.a 8.; roč. 37, 1904

Ženský obzor, 1904-1905, Rokycany

Ženský svět, roč. 7.,8., 1904-5; roč, 12, 1909

Literatura

Album reprezentantů všech oborů veřejného života československého, Umělecké nakladatelství, Praha, 1927.

ČAPEK, Karel: Marsyas čili na okraji literatury, 3. vydání, Praha, 1948.

Československá vlastivěda, díl III., Lidová kultura, Orbis, Praha, 1968.

Dějiny českého divadla, díl II. a IV., Praha, Academia, 1969.

Encyklopedický portál Co to je: <http://www.cotoje.cz/>, AION CS, s.r.o.

HNOJKA, A. V., PEČÍRKA, J.: Tělo lidské s ohledem na duši lidskou, Praha, 1853.

HORA – HOŘEJŠÍ, Petr: Toulky českou minulostí. Via facti, 2002.

JUNGSMANN, Josef: Historie literatury české, Praha, 1849.

KIPSOVÁ, Mária a kol.: Bibliografia slovenských a inorečových kalendárov (1701-1965), Martin, 1984.

Kolektiv autorů Ústavu pro českou literaturu AV ČR: Lexikon české literatury - osobnosti, díla, instituce, 2001.

KOLEŠKA, Z.: Seznam biografii československých entomologů (entomologové nežijící) I. Pokračování 11. Zprávy Čs. Společ. Entomol. ČSAV, 25. (Suppl.), 1989.

KOŠTÁL, Josef: Házení kozla na sv. Jakuba, in: Český lid, Sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku 1904, roč. 13, s. 445-446.

KUNZ, Ludvík: Soupis prací Zíbrtova Českého lidu, Praha, 1960.

LENDEROVÁ, Milena: K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století. Praha 1999.

Masarykův slovník naučný, Praha 1931.

Národní album, sbírka podobizen a životopisů českých lidí, Jos. R. Vilímek, Praha, 1899.

NEUDORFLOVÁ, Marie L.: České ženy v 19. století, Janua, 1999.

NOVÁK, Arne a NOVÁK, Jan V.: Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny, IV. přepracované a rozšířené vydání, Atlantis, 1995.

NOVÁKOVÁ, Julie: České cisiojány od 14. století. Studie ČSAV, Academia, Praha 1971.

Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM, Praha 1997, dle Ottova slovníku naučného, vydaného v letech 1888 – 1908 v Praze.

Ottův slovník naučný, J.Otto v Praze, 1888-1909.

PEČÍRKA, Ferdinand: O plešatosti, Praha.

PEČÍRKA, Josef: Život sv. Kateřiny – Legenda. V Královské bibliotéce objevil a vydal Josef Pečírka, doktor veškerého lékařství, městský fysikus v Blatné, 1860, Praha.

PEČÍRKA, Josef: Bílá paní. Národní pověst. Praha, 1880.

- PETRÁŇ, Josef a kol.: Dějiny hmotné kultury I (1., 2. díl), Státní pedagogické nakladatelství, Praha, 1985.
- PETRÁŇ, Josef a kol.: Dějiny hmotné kultury II (1.,2. díl), Ministerstvo kultury ČR a Vydavatelství Karolinum, Praha, 1997.
- PITTNEROVÁ, Vlasta: Obrázky ze žďárských hor, Praha, 1897.
- PRIMUSOVÁ, Adriana: Dokumenty z fondu Jaromíra Pečírky z let 1945-1966, interní tisk, Odd. dokumentačních a sbírkových fondů, ÚDU AV ČR, Praha, 1996.
- ROBEK, Antonín: Svatojakubské shazování kozla na Boleslavsku, in: Český lid. Národopisný časopis, 1974, roč. 61, č.1., s. 41-44.
- ROUBÍK, Fr.: Časopisectvo v Čechách v letech 1848-1862, Duch novin, Praha, 1932.
- Slovník naučný, redaktor Dr. Frant. Lad. Rieger, Praha, 1867.
- SLAVÍKOVÁ, Šárka: Lada, první český ženský časopis. Postupová práce na ÚE FFUK, 1999.
- STLOUKAL, K.: Rodinné listy Fr. Palackého dceři Marii a zeti F. L. Riegerovi. Praha 1930.
- ŠOLLE, Zdeněk: Vojta Náprstek a jeho doba, Felis, Praha, 1994.
- TOBOLKA, Zdeněk: České knihovnictví, Praha, 1925.
- TOBOLKA, Zdeněk: Česká Bibliografie, svazek I. za rok 1902, Praha 1903.
- TOMANDL, Miloš: Metody a techniky terénního výzkumu. Nepublikovaná učební pomůcka katedry etnologie FFUK.
- URBAN, Zdeněk: Století českého kalendáře, prémie čl. knihnice nakladatelství Svoboda, Praha, 1987.
- VYKOUKAL, F. V.: Z historie našich kalendářů, in: Světozor, roč. 26., Praha 1892, č. 52.
- ZÍBRT, Čeněk: Na tom našem dvoře..., Veselé chvíle v životě lidu českého, sv. 7, Praha, 1911.
- ZÍBRT, Čeněk: Řeči při stínání kohouta a shazování kozla, in: Český lid, Sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku 1897, roč. 6, s. 541-545.
- ZÍBRT, Čeněk a kol.: Shazování kozla na sv. Jakuba, in: Český lid, Sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku 1896, roč. 5, s. 559-561.

Další prameny

- nepublikované poznámky k životu dr. Josefa Pečírky od Mgr. Bohuslava Sajvery, sběratele životopisných údajů o významných obyvatelích Uhlířských Janovic
- výstava „Americký klub dam“ a přednáška PhDr. Mileny Secké, CSc. z Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur Praha

Seznam příloh

Příloha č. 1 – ukázka kalendária (Pečirkův národní kalendář, roč. 39., rok 1896)

Příloha č. 2 – Výroční a ostatní trhové v Čechách (Pečirkův národní kalendář, roč. 41., rok 1898)

Příloha č. 3 – Přehled zákona kolkového (Pečirkův národní kalendář, roč. 41., rok 1898)

Příloha č. 4 – dopis adresovaný Sofii Podlipské od Mariany Pečirkové ze dne 10.6.1881 (Památník národního písemnictví v Praze, Literární archiv, pozůstalost Sofie Podlipské, č.přír. 15/50)

Příloha č. 5 - dopis adresovaný Sofii Podlipské od Mariany Pečirkové ze dne 3.2.1890 (Památník národního písemnictví v Praze, Literární archiv, pozůstalost Sofie Podlipské, č.přír. 15/50)

Příloha č. 6 – ukázka inzerce (Pečirkův národní kalendář, roč. 41., rok 1898)

Příloha č. 7 – ukázka kresleného vtipu (Národní kalendář, roč. 27., rok 1884)

Příloha č. 8 – titulní strana (Pečirkův národní kalendář, roč. 39., rok 1896)

Příloha č. 9 – titulní strana (Velký národní kalendář, roč. 33., rok 1890)

Příloha č. 10 - titulní obraz (Kralevic Václav (později Karel IV.) vězněn v Lokti) s iniciálami M.P. (autorkou pravděpodobně Mariana Pečirková) (Velký národní kalendář, roč. 26., rok 1883)

Příloha č. 11 – titulní strana Staroslavného Velehradu (Staroslavný Velehrad, roč. 2., rok 1892)

Příloha č. 12 – fotografie dr. Josefa Pečírky (Národní album, sbírka podobizen a životopisů českých lidí prací a snahami vynikajících i zasloužilých., nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze, 1899, Praha)

Příloha č. 13 – perokresba podobizny dr. Josefa Pečírky (Státní oblastní archiv Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, složka Kulturně historický archiv, fond Josef Pečírka)

Příloha č. 14 – fotografie hrobu rodiny Pečirkovy (Olšanské hřbitovy, sekce číslo 4, odd. 9, hrob číslo 137, fotoarchiv autorky)

Příloha č. 15 – fotografie Mariany Pečirkové (Knihovna Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur, Praha, archiv Amerického Klubu dam)

Příloha č. 16 – fotografie Mariany Pečirkové (Pečirkův Národní Kalendář, roč. 48., rok 1905)

Příloha č. 17 – kopie zápisu o sňatku dr. Josefa Pečírky a Mariany Mikeschové (Státní oblastní archiv v Třeboni Matrika oddaných římskokatolického farního úřadu Jindřichův Hradec, svazek 41, z let 1850-1861,)

Příloha č. 18 – vizitky Mariany Pečirkové (Památník národního písemnictví v Praze, Literární archiv, pozůstalost Sofie Podlipské, č.přír. 15/50)

Příloha č. 19 – úmrtní oznámení Mariany Pečirkové (Národní listy ze dne 25.7.1904)

Příloha č. 20 – fotografie hrobu Mariany Pečirkové a její dcery Boženy (Vyšehradský hřbitov, hrob č. 116, fotoarchiv autorky)

Příloha č. 21 – fotografie hrobu Ferdinanda Pečírky s rodinou (Vinohradský hřbitov, odd. PAS – 12, fotoarchiv autorky)

Summary

The core topic of this thesis is National Calendar (*Národní Kalendář*), later also known as Pečírka's National Calendar (*Pečírkův Národní Kalendář*), and its formers. National Calendar had been published in Bohemia yearly for almost a hundred years, from the 1850's till the end of the 1940's. The success of National Calendar was undeniably the result of the efforts of Dr. Josef Pečírka, the founder of the Calendar, and his wife Mariana, who carried forward the tradition of publishing the popular book after her husband's premature death. However, not even her own death brought the end to the Calendar; the Pečírka family kept compiling and publishing it regularly each year until 1949.

In this thesis, the author focused mainly on the period 1858 – 1904, the era spanning between publishing of the first issue of the Calendar and the death of Mariana Pečírková who represented the first generation of its creators.

The first chapter represents an introduction to general history of calendars. It gives an account of inception of calendar as a system, describes the first means of its recording and the later shift towards book-like calendars, and depicts the evolution of calendars in the world. This chapter also mentions the predecessors of classical calendar literature and follows the bloom of calendars in Bohemia, especially in the 19th century (called sometimes the “Golden Age” of calendars).

In the second chapter, the author pays closer attention to National Calendar itself. The chapter depicts its structure, the content of its two parts – the entertaining and the educational one – and its regular and random rubrics. It lists some of the more significant authors of the Calendar, and also takes a look at the advertising, layout of the Calendar and some aspects of the editorial work. One of the subchapters is dedicated to Moravian version of National Calendar – Venerable Velehrad (*Staroslavný Velehrad*) – that was published separately as of 1891. Another subchapter deals with publishing of the Calendar after 1904, carried out by descendants of Josef Pečírka and Mariana Pečírková.

The two following chapters sum up the biographies of Mr. Pečírka and Mrs. Pečírková, the first formers of National Calendar. Their life data were gathered not only from available literary sources, but also from archives, museum depositories and previously unpublished documents. These sources were especially important in case of Mrs. Pečírková whose diligent work dedicated to developing her husband's legacy had never gained her much public attention. Children of the Pečírkas' family members and other people who related to National Calendar and participated on its publishing are also mentioned in the last chapter.

The thesis is supplemented by index of sources, list of contemporary dailies and journals, and list of archive documents. The graphic supplements illustrate and prove some of the facts, implications and conclusions set forth in the thesis.

PŘÍLOHY

UNIV. PROF. MUDR. FERDINAND PEČÍRKA

1859 – 1922

EMA PEČÍRKOVÁ

1864 – 1941

PROF. PH. DR. JAROMÍR PEČÍRKA

HISTORIK UMĚNÍ

1891 – 1966

RUŽENA PEČÍRKOVÁ

1896 – 1970

PROF. PH. DR. JAN PEČÍRKA

1926 – 1993

Příloha č. 20

Příbuzným, přátelům i známým svým činíme vědomost, že paní

Marianna Pečírková,

vдова po doktoru lékařství, vydavatelka Pečírкова Národního kalendáře,

dne 24. července 1904 o 5. hodině ranní v 66. roce věku, opatřena byvši svátostmi umírajících, po dlouhé a těžké nemoci zemřela.

Po zádušních službách božích, které budou v úterý dne 26. července 1904 v chrámu Páně sv. Štěpána na Novém městě o 10. hodině dopolední, pohřbena bude na hřbitově vyšehradském.

V PRAZE, dne 25. července 1904.

Božena Pečírková,
dcera.

Čeňka Hejnicová
roz. **Pečírková,**
dcera.

Otakar Hejnic,
professor při c. k. reálných
školách v Kutné Hoře,
zeť.

Marianna Urbanová
roz. **Hejnicová,**
vnučka.

Josef Urban,
c. k. hor. komisář v M. Ostravě,
prazef.

JUDr. Otakar Hejnic,
JUC. Jaroslav Hejnic,
Tech. stud. **Bohuslav Hejnic,**
Jaruška Hejnicová,
vnuci.

Anna Hejnicová
roz. **Pečírková,**
dcera.

Václav Hejnic,
vrch. měst. zahradník v Lublani,
zeť.

Marianna Hejnicová,
vnučka.

MUDr. Ferdinand Pečírka,
docent univ. Karlo-Ferdinandovy
chef c. k. polic. lékařů v Praze,
syn.

Emilie Pečírková
roz. **Duffková,**
snacha.

Věra Pečírková,
Jaromír Pečírka,
vnuci.

MUDr. Jaromír Pečírka,
c. a k. štábní lékař v Čes. Bu-
dějovicích,
syn.

Božena Pečírková
roz. **Nolčova,**
snacha.

Ivan Pečírka,
Jaromír Pečírka,
vnuci.

Jaroslav Červenka,
c. k. gymnasiální profesor
v Praze,
synovec.

Věnce se s upřímnými díky odmítají.

(Místo zvláštního oznámení.)

Mariana Pečirková
Krakovská ulice 3.

Mariana Pečirková

Mariana Pečirková.

2956. S. = 590
MARIANNE PEČÍRKOVÁ

MARIANA PEČÍRKOVÁ,
vydavatelka Pečirkova Národního kalendáře.

Příloha č. 15

MUDr. JOS.
PEČÍRKA

MUDr. JOS. PEČÍRKA,
jež působil na Jindřichohrad.
gymnasiu, proslul jako vydavatel
lidových kalendářů o mnoha
tisícovém nákladu.

DR. JOŠ PEČÍRKA

55 H 13.
1892.

Staroslavný
Velehrad.

Vydání
Pěcirkova Národního kalendáře
pro Moravu a Slezsko
na rok 1892.

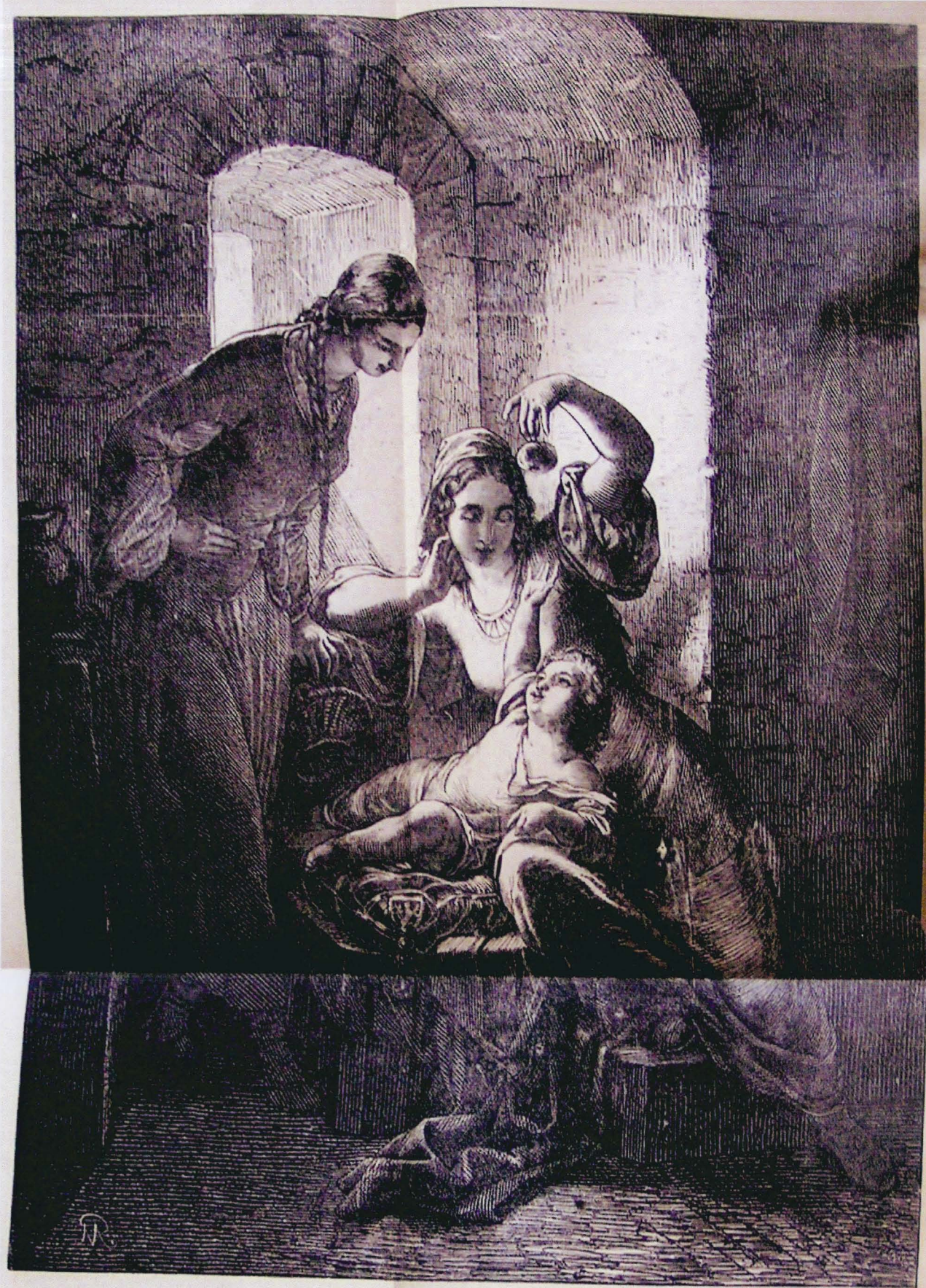
Cena 50 kr.

Odporučovatel českých závodů nalézá se
hned za textem.

Nákladem českého knihkupectví B. Prombergra
v Olomouci.

Chromolitografie J. L. Bayera v Kolíně.

Kralevič Václav (později Karel IV.) vězněn v Lokti.

(Viz str. 158.)

890

VELKÝ NÁRODNÍ KALENDÁŘ

1890.

Nákladem
JAROSLAVA POSPÍŠILA
v Praze.

55 H 13.
1896. 39.

Pečírkuv
Národní kalendář

Ročník třicátý devátý.

Vděčná zpomínka.

On. Ach, slečno Lauro, Amidorek ode mne vám tedy posel?
Ó to je věru škoda!

Ona. Raději mně, milý Alfredku, na to ani nevzpomínejte, neboť
já mám to *dobré hovádko* stále před očima.

Žaludeční kapky

Léčárna C. Bradyho,

těž Mariacellské žaludeční kapky zvané.

Žaludek jak známo jest část těla, jež v první řadě udržuje zdravé a silné tělo, on přijímá k výživě potřebné pokrmy, on je cestou stravitelné dále zpracuje a číhá je služebnými tělu co krev.

K udržení zdravého žaludku zapotřebí především silné, zdravé trávení. Zdravé trávení musí se zachovati mírným životem, střídáním se těžce stravitelných jídel, střídáním se zchlazení žaludku pitím velkého množství ledových nápojů, dále střídáním se zchlazení vůbec, a též rozčlenění myslí, a též jiných škodlivých příčin, jež účinkují špatně na trávení.

Zdravé trávení se nespírně podporuje známými žaludečními kapkami léčárny C. Bradyho (mariacellskými kapkami, které působí příjemně a silí žaludek.

Aromatické (vonné) hořké součásti těchto žaludečních kapek účinkují vzbuzující chuť, zamezují příznaky kvašení v žaludku, porostlé nemírným jídelm a pitím, jež se jeví co těžkosti žaludeční, v různých způsobech a účinkují též utíkující křeče; vůbec se tyto kapky osvědčily vady při špatném trávení, a patří od mnoha let k nejoblíbenějším prostředkům lidovým.

Návod k používání.

Tyto žaludeční kapky účinkují mírně rozpuštějící, mají velmi příjemnou hořkou chuť a bře se jich kávová lžička ráno na lačný žaludek, před jídelm a večer před spaním (dětém smí se dáti pouze třetina) a zapijí se čerstvou vodou neb vínem s vodou.

Při používání těchto kapek jest se varovati všech pokrmů, jež z vlastního pozorování a zkušenosti jsou známy co škodlivé a těžce záživné.

K laskavému povšimnutí!

Aby se p. t. obecnostvo varovalo před padělky těchto kapek, upozorňují na toto:

Pravé kapky jsou pouze, jež vyrábím já, a sice jsou to ty, které jsou naplněny do lahvi opatřených obrazem sv. Matky Boží Mariacellské, pečetěných mou původní pečeti, v červených rasových škatulích, na kterých vidna jest vedle zobrazení zákonné založená ochranná známka s podpisem C. Brady. — Obaly a vignetky jsou pro Rakousko-Uhersko chráněny obchodním zákonem a sice u firmy C. Brady, při úřední registratury známkové obchodní a živnostenské komory v Olomouci.

Při každém návodu k používání musí též státi, že jest tištěn v knihtiskárně Jindřicha Guska v Kroměříži.

Cena lahvičky 40 kr. — dvojité lahve 70 kr.

Hlavní sklad v lékárně „u krále uherského“ Karla Bradyho ve Vídni, dříve lékárníka „u anděla strážného“ v Kroměříži.

K dostání ve všech lékárnách.

Musím je-že jednou zvlášť na to upozoriti, že se mé žaludeční kapky mnohdy padělají. Nechtě se při nakupu tedy zvlášť dbá na uvedenou ochrannou známku s podpisem C. Brady a nechtě se zamítají veškeré tovary, jež by neměly uvedenou známku ochrannou s podpisem C. Brady.

Kupujte přímo u výrobce!

Nejdokonalejší průtržní pasy pro kýlu tříselní i pupeční, dobře přiléhající pasy bíšíní, suspensoria, punčochy pro křečové žíly,

primidla a šněrovačky

pro zkrivené páteře, umělé části těla atd. doporučují za nejlevnější ceny se zárukou. Na venek zasílám dle přání na výběr a bez dobírky. B. Pecka, bandažista a orthop. v Praze, Jungman. tř. č. 34 n. Jedličkova dílna toho druhu.

Nákladem B. Stýbla v Praze vyšel:

Zručný dopisovatel

a všeobecný domácí přítel právní. Růdce výběrný při sdělávání dopisů všeho druhu, listin soukromých i úředních. — Nutné potřebná kniha příruční pro každého. S hojnou zásobou příkladů a formulářů sepsal a sestavil J. T. y. Cena 88 kr., poštou pod kříž. obálkou 98 kr., když se obnos napřed zašle.

NÁKLADEM
knihkupectví B. Stýbla v Praze

vyšla:

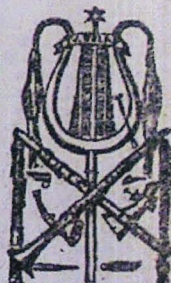
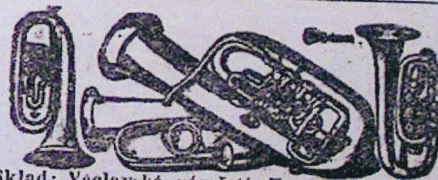

Nejnovější česká kuchařka.

Důkladný návod ku připravování jídel všeho druhu, obsahující 1166 nejlepších, na vlastní zkušenosti založených receptů a mnohá praktická pokynutí kuchařská.

Vydala Vlastimila Zabranská.

S 25 vyobrazeními; druhé přepracované vyd. zl. 1.—, poštou 1:10 zl., v tuhé vazbě zl. 1:30, poštou zl. 1:40.

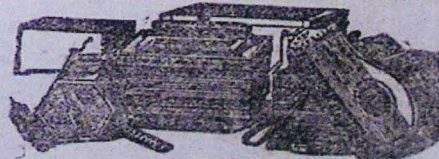

Sklad: Václavské náměstí. Továrna: Petrská ulice č. 1160-II., 22 nově.

JOSEF WOLF,

továrna na hudební nástroje, struny a tabací harmoniky

V PRAZE, Václavské nám., (Košský trh), č. 16 na-proti „zlaté husě“, doporučuje svoje výrobky a sice: foukací a smyčcové hudební nástroje, foukací a tabací harmoniky, tu- i cizozemské struny, bubny, talíře k bubnům, tamburíny, jakož i hrací stroje. Veškeré zakázky vyřídí se rychle a solidně proti pošt. dobírec. Správky se přijímají a správně obstarají. Obrázkové ceníky zdarma. Za každý odprodáný nástroj se ručí. Nejstarší česká továrna založená r. 1821.

Velectiná mam!

Prosim pective, abyste mi sdělila,
připravíte-li něco pro mne;

Kalendář, aby se potřeboval místo
pro Vás přispěvek rezervoval.

V hluboké úctě

M. Šárková

3/2 90.

Velečená paní!

Parýžům i conto honoráře za povídku
pro letošní kalendář 50 zl. —
já jsem jí asi dle rukopisu odhadla.
Měli by vydati více vyrovnávané
se po udoněné sazbe povídky.
Proč již nyní abyste opět ne
přes rok na mne pamatovala
jsem vždy

v ide-odstavná

M. Pešková

V Praze dne 10 čer. 1881.

Přehled zákona kolkového.

Škály, podle nichž vyměření lze postup poplatků kolkovních dle poměru ceny při právních listinách ve všech korunních zemích.

Škála I.

Dle změněné sazby kolkové (I. škála) platí se od 1. května 1876 poplatků (i s přírážkou):

přes	Až do	75 zl.	— zl.	5 kr.
75 zl.	" "	150	" "	10 "
150 "	" "	300	" "	20 "
300 "	" "	450	" "	30 "
450 "	" "	600	" "	40 "
600 "	" "	750	" "	50 "
750 "	" "	900	" "	60 "
900 "	" "	1050	" "	70 "
1050 "	" "	1200	" "	80 "
1200 "	" "	1350	" "	90 "
1350 "	" "	1500	" "	1 "
1500 "	" "	3000	" "	2 "

A tak dále z každých 1500 zl. o 1 zl. více, při čemž zbývající částka pod 1500 zl. se považuje za plných 1500 zl.

Škála II.

Poplatek kolkovní při jednání právním, při němž vyměřuje se kolkovní plat dle této škály jako při kvitancích, při pojišťování atd.

přes	Až do	20 zl.	— zl.	7 kr.
20 zl.	" "	40	" "	13 "
40 "	" "	60	" "	19 "
60 "	" "	100	" "	32 "
100 "	" "	200	" "	63 "
200 "	" "	300	" "	94 "
300 "	" "	400	" "	1 "
400 "	" "	800	" "	2 "
800 "	" "	1200	" "	3 "
1200 "	" "	1600	" "	5 "
1600 "	" "	2000	" "	6 "
2000 "	" "	2400	" "	7 "
2400 "	" "	3200	" "	10 "
3200 "	" "	4000	" "	12 "
4000 "	" "	4800	" "	15 "
4800 "	" "	5600	" "	17 "

Při obnosu nad 8000 zl. zvyšuje se vždy při 400 zl. poplatek o 1 zl. s přírážkou 25 kr., tedy dohromady o 1 zl. 25 kr., při čemž zbytek každý pod 400 zl., považuje se za sumu plnou.

Škála III.

Při smlouvách o půjčku, službu, výměnu neb koupi.

přes	Až do	10 zl.	— zl.	5 kr.
10 zl.	" "	20	" "	13 "
20 "	" "	30	" "	16 "
30 "	" "	50	" "	32 "
50 "	" "	100	" "	63 "
100 "	" "	150	" "	94 "
150 "	" "	200	" "	1 "
200 "	" "	400	" "	2 "
400 "	" "	600	" "	3 "
600 "	" "	800	" "	5 "
800 "	" "	1000	" "	6 "
1000 "	" "	1200	" "	7 "
1200 "	" "	1600	" "	10 "

Při sumách nad 4000 zl. zvyšuje se poplatek vždy při 200 zl. o 1 zl. s přírážkou 25 kr., tedy dohromady o 1 zl. 25 kr. Při tom zbytek každý počítá se za plných 200 zl.

Dlužní úpisy (škála II.).

Křestní listy 50 kr.

Kvitance (škála II.).

Listiny bez přenesení majetku, od archu 50 kr.

— s přenesením majetku (škála II. a III.).

— na kauce dle hodnoty (škála III.).

Listky domovské, od archu 1 zl.

— pro čeledíny, tovaryše, učedníky, ná-

denníky 15 kr.

— žádosti o ně 50 kr.

Narovnání, je-li věc neocenitelná, nebo při přenášení věci nemovitě od archu 50 kr., jinak dle škály II.

Oddávací listy 50 kr.

Povolení úřední k ženění bez kolku.

Přihlášení k dědictví, od archu 36 kr.

Směnky prodávají se dle nového zákona už kolkované a každý je obdrží dle potřeby.

Smlouvy vůbec (kde není určité neb cenitelné hodnoty) od archu 50 kr., ostatně jako listiny dle škály II.

— o půjčkách, dlužní upsání, svědčí-li ukazatel, dle škály III., nesvědčí-li ukazatel, dle škály II.

Účty od obchodníků a živnostníků bez rozdílu, zdali stvrzují zaplacení neb ne. Pokud

znějí do 10 zl., jsou kolku prosty. Účty od

10—50 zl., mají mít za každý arch 5 kr.

1 kr., od 50 zl. výše za každý arch 5 kr.

— proukávané při soudu aneb při veřejné kase kvitance podané, podrobeny jsou škále II.

Úmrtní listy 50 kr.

Vandrovní knížky 15 kr.

Výpovědi právní od archu 36 kr.

— potvrzení jich doručení 50 kr.

— Při výpovědích mimosoudních, pokud se neprokazují při soudech, jsou potvrzení doručení od kolku osvobozena.

Vysvědčení vydaná od zeměpanských úradů od archu 1 zl.

— pro čeládku, pro tovaryše, učedníky, ná-

denníky a vůbec osoby, které žijí od vý-

dělku obyčejnou mzdu nepřevyšujícího 16 kr.

— chudoby jsou od kolku osvobozena.

— lékařská, týkající se zameškaných hodin školních, jsou od kolku osvobozena.

— nuznosti, nejsou-li vysvědčení chudoby 16 kr.

— o vyučení 50 kr.

— normálních škol jsou od kolku osvobozena.

— studijní 15 kr.

— jiná 50 kr.

Závěti (křestní) od prvního archu 1 zl.

Zaloby od archu 12 kr.

— přesahuje-li hodnota sporné věci 50 zl., o archu 36 kr.

Výroční a ostatní trhov^é v Čechách.

Abertamy (Abertam), m. v Cheb. v pond. po 4. neděli svatoduš. **Abtsdorf**, m. v Chrud., 1. na zelený čtvr., 2. v pond. po sv. Duchu, 3. ve čtvr. po sv. Václ., 4. druhý čtvr. po poč. P. M. **Andělská hora** (Engelshaus), m. v Cheb. Výr. a dob. trhy ty pon.: 1. po Laet., 2. po sv. Troj., 3. po And. Straž., 4. 1. v adv. **Arnoltice** (Arnsdorf) obec v Lit., ty pon.: 1. po bílé ned., 2. př. sv. Petr. a P., 3. po sv. Václ. **Aš** (Aš), m. v Cheb., ty pond.: 1. 1. v postě, 2. po sv. Troj., 3. př. sv. Jil., 4. př. sv. Ondř. **Dobyt. trhy** druhý út. v břez., dubnu, srp. a list. V sob. týh. trh. **Bakov** (Badofen), M. v Bol., ty pond.: 1. po druhé ned. adv., 2. po sv. Fab. a S., 3. po smrt. ned., 4. po 2. ned. po Vel. 5. tu stř. př. B. Těl., 6. v pon. po sv. Markétě, 7. v pon. po sv. Bartol., 8. tu stř. po sv. Fr. Seraf. **Bavorov**, m. v Pís., 1. na pop. stř., 2. na sv. Jiří, 3. na sv. Jiljí, 4. na obět. P. M.; ve stř. obil. a dob. trh. **Bečov** (Betšau), M. v Cheb., ty pon.: 1. př. Velik., 2. př. sv. Duch., 3. po sv. Havl., 4. př. Vánoc. **Bechyně**, M. v Táb., 1. v pond. po jm. Jež., 2. v den po sv. Pet. a P., 3. na Dušičky. Trhy na dob. a všei. zboží v út. po celý rok. Čtyrykrát, totiž: druhý út. v postě, v út. velik., v út. po nan. P. M., v út. po sv. Urbanu, (padne-li poslední na svatod. út., tedy příští úterý) všem cizím obchodníkům a řemesl. dovoleno své zboží veř. prodávati. **Bělá** (Weißwasser), M. v Bolesl., 1. dr. pond. v postě, 2. v pond. př. naneb. P., 3. ve stř. př. sv. Jak., 4. v pond. po povýš. sv. Kř., 5. ve stř. př. sv. Kateř., 6. na sv. Tom. ap., ve stř. t. trh. **Bělá**, M. Čásl. máčtyry výr. a dob. trhy, v pon.: po Hromn, př. květnou ned., po nalez. sv. Kř. a po sv. Mat. ev. **Bělá** (Weißenfels), M. 1. v pond. po Okuli, 2. v pon. př. Sv. sv., 3. v pond. př. Nan. P. M., 4. v 1. pon. v adv. **Bělčice**, m. v Pís. výr. a dob. trhy: 1. na sv. Jos., 2. v út. po sv. Vít., 3. v út. po sv. Markétě, 4. ve stř. posv. Bartol., 5. ve čtvr. př. Vš. Sv. **Bělohrad**, m. v Jič., 1. ve čtvr. po sv. Pet. a P., 2. ve čtvr. po nar. P. M., 3. v út. po sv. Havl., na obilí každý út. **Benátky** (Neubenatetz), M. v Bol., výr. a dob. trhy ty pond.: 1. po ned. Okuli, 2. př. Velik., 3. př. sv. Duch., 4. po B. Těle, 5. po sv. M. Magd., 6. př. nar. P. M., 7. př. sv. Havl., 8. po sv. Mart., 9. př. Ván. **Benešov** (Benešau), město v Táb. Trhy výr. na koně a dob. 1. na den obr. sv. Pav., 2. na sv. Jos., 3. na sv. Fil. a Jak., 4. na sv. Ant. Pad., 5. na sv. Annu, 6. na sv. Matouš., 7. na sv. Rafaela Arch., 8. na sv. Ondř. ap. 1. a 3. trvá 8. dní ostatní jenom den. Padne-li některý z nich na sobotu, drží se v násled. Týdní trh každ. čtvr. je-li svát. tož v pát. **Benešov** (Benfen), M. v Lit., ty pond.: 1. př. květ. ned., 2. př. naneb. P., 3. po nar. P. M., 4. př. sv. Martinem. **Benešov u Kaplice**, m. v Bud. 1. v út. po Velik., 2. na sv. Jak., 3. na sv. Ter., 4. třetí út. vad. **Bernardice**, m. v Táb., 1. ve čtvr. po sv. Matěji, 2. ve čtvr. př. Kant., 3. na sv. Prok.; týh. trhy: ve čtvr. př. Velik., ve čtvr. př. Vánoc. **Beroun**, M. v Praž., 1. v pond. po jm. Jež., 2. třetí pond. v postě, 3. pond. po ned. Jub., 4. ve čtvr. po sv. Prok., 5. v pon. po stěti sv. J. Křt., 6. na sv. Martin.; v út. a ve čtvr. týd. trhy. **Bezručice** (Bejeritz), m. v Cheb., 1. v pon. př. Hrom. 2. dne 4. květ. 3. v pon. př. sv. Václ., 4. v pond. po poč. P. M. **Bezno**, ob. v Bol., dob. trhy: 1. ve stř. 2. post. týh., 2. první stř. v září, 3. ve stř. pr. sv. Kateř. **Bilina**, Bilin), M. v Žat., 1. v první pond. postní, 2. ve čtvr. po B. Těle, 3. ve stř. po sv. Bartol., 4. na sv. Mart. b. Každ. sob. týd. trh. **Blatná**, M. v Pís., 1. na sv. Fab. a S., 2. druhý čtvr. v postě, 3. den po Zv. P. M., 4. ve stř. po bílé ned., 5. na sv. Víta, 6. den po nar. P. M., 7. v pond. po sv. Jarosl., 8. ve čtvr. př. 1. ned. adv., 9. ve čtvr. př. sv. Matouš. a 10. na sv. Tomáš. Trh na koně a dob. Každý čtvr. po celý rok trhy na ob. a dob. **Blatno** (Blatten), M. v Cheb., ty pond.: 1. před sv. Duch., 2. po sv. Vavř., 3. po havel. posv. **Bleibstadt**, k. hor. město v okr. Falknov., 1. v pon. po Rog., 2. druhé pon. po sv. Michal. Trhy na dob. první pon. v měs. břez. až list. **Blovice**, M. v Plz., 1. ve stř. př. květ. ned., 2. v pon. př. sv. Duch., 3. ve stř. po sv. Mark.; 4. ve stř. po sv. Jil., 5. ve stř. př. vs. Sv. Týd. trhy v pon. **Blšany** (Blšau), M. v Žat., výr. koňsk. a dob. trhy: 1. první pon. v postě, 2. ve stř. po sv. Troj., 3. v pon. po sv. Jarolím, 4. v pon. po poč. P. M. **Bohdanec**, M. v Chrud., výr. a dob. trhy: 1. ve stř. př. nan. P. po 8. dní, 2. v den rozes. sv. Ap., 3. ve stř. po sv. Bartol., 4. v pon. př. sv. Havl. po 3. dní; 5. ve stř. př. sv. Mart. po 8. dní, na přízi v pon. 1. po 8. Král., 2. po Hromn., 3. po sv. Jos. 4. po sv. Vít. Každ. stř. trh na obilí. **Bochov** (Bučau), M. v Cheb., výr. a dob. trhy: 1. v první pon. v postě (padne-li svat., den na to), 2. v pon. po sv. Jiří, 3. v pon. po sv. Jak., 4. na sv. Mich., 5. v út. př. Ad. a Evou. Dob. trhy v út. po 17. měs.: led., ún., bř., kv., čer., srp., říj., lis. T. trh každ. pon. **Bojanov**, m. v okr. N. savař., 1. ve stř. po zasl. P. M., 2. na sv. Petronil., 3. ve stř. po sv. Bartol., 4. ve stř. po sv. Alžb. **Boleslav Mladá**, M., ty út.: 1. po 3. Král., 2. př. svátky svatoduš., 3. př. sv. Bartol., 4. po sv. Hav., 5. po sv. Mart. (pouze trh na dob.); týd. trhy v út. a v pát. **Boleslav Stará**, m. v Praž., výr. a dob. trhy: 1. pátou stř. post., 2. posl. stř. v srp., 3. ve stř. před sv. Havl., 4. na sv. Jan. Ev. **Bor** (Šaib), M. v Cheb., výr. dob. a koňsk. trhy ty út.: 1. po Okuli, 2. př. sv. Duch., 3. po sv. Michal., 4. posv. Mikul. Ob. trhy každ. út., na koně a hov. dob. každ. út. od sv. Jiří až do sv. Pavla. **Borek**, Jirkov (Görkau), M. v Žat., ty pon.: 1. po ned. Lát., 2. př. sv. Jan. Křt. 3. po sv. Bartol., 4. na sv. Šim. a J., 5. v pon. př. Ad. a Ev., nepadne-li pon. dřív. ve nežli 2. dni př. svátky, tedy v pon. předcház. týd., každ. třetí út. v měs. týd. a dob. trh. **Borohrádek**, m. v Král., výr. trhy a na dobyt. 1. ve stř. v stř. dop., 2. ve čtvr. po sv. Fil. a Jak., 3. na sv. Cyr. a Met., 4. na sv. Fr. S., 5. na den Duš. **Borotín**, m. v Táb., 1. ve čtvr. po středop., 2. v pond. po Rog., 3. ve čtvr. po B. Těle, 4. na sv. Prok., 5. na sv. Annu, 6. na pov. sv. Kř., 7. ve čtvr. př. sv. Havl. **Borová** (Borau), m. Čásl., výr. trhy ty čtvr. 1. po sv. Fab. a S. 2. po ned. Quas., 3. po

Církevní počít roku 1896.

Zlaté číslo	16
Stáří měsíce	XV
Kruh sluneční	1
Rímský počet	9
Písmeno nedělní	ED

Pohyblivé svátky roku 1896.

Jména Ježíš . . . . . 19. ledna. Neděle devítiník (Septuagesima) 2. února. Popelční středa . . . . . 19. února. Hod Boží velikonoční . . . . . 5. dubna. Křížové dny . . . . . 11., 12. a 13. května. Na nebe vstoupení Páně . . . . . 14. května. Hod Boží svatodušní . . . . . 24. května.	Nejsvětější Trojice . . . . . 31. května. Božího Těla . . . . . 4. června. Navštívení Panny Marie . . . . . 5. července. Sv. andělů strážných . . . . . 30. srpna. Jména Panny Marie . . . . . 13. září. Všeobecné posvěcení chrámu . . . . . 22. října. První neděle adventní . . . . . 29. listopadu.
--	---

Nový rok připadá na středu. Hod Boží Vánoční na pátek.
 Masopust trvá od 7. ledna až do 18. února, tedy 6 neděl a 1 den.
 Počátek postu dne 19. února, konec postu 4. dubna; půst trvá celkem 45 dní
 Neděl postních jest 6, po sv. Třech Králích 2, po sv. Dachu 27.

Čtvero suchých dnů.

Dne 26., 28. a 29. února; — dne 27., 29. a 30. května; — dne 16., 18. a 19. září; —
 dne 16., 18. a 19. prosince.

Soudní prázdniny.

Na všechny neděle a svátky. Od Božího hodu vánočního až do sv. Tří Králův. Od květné
 neděle až do pondělí velikonočního (od 29. března až do 6. dubna). V křížové dny (od
 11. května až do 13. května). V oktávě Božího Těla (od 4. června do 11. června).

Čtvero počasí ročních.

Jaro počíná 20. března ve 3 hod. v noci, kdežto slunce vstoupí ve znamení skopce
 a nastává jarní rovnodennost.

Léto počíná 20. června v 11 hod. v noci, kdežto slunce vstoupí ve znamení raka. Nej-
 delší den, nejkratší noc. Letní obrat slunce.

Podzim počíná 22. září ve 2 hod. odpoledne, kdežto slunce vstoupí ve znamení váhy
 a nastává podzimní rovnodennost.

Zima počíná 21. prosince v 8 hod. ráno, kdežto slunce vstoupí ve znamení kozorožce.
 Nejkratší den, nejdelší noc. Zimní obrat slunce.

Zatmění na slunci a měsíci.

Roku 1896 bude dvoje zatmění slunce a dvoje zatmění měsíce.

I. Kruhové zatmění slunce dne 13. února. Bude lze pozorovati v jižních krajinách
 polárních a v jižním cípu Ameriky jakož i částečně Afriky.

II. Částečné zatmění měsíce dne 28. února. Začátek v 7 hod. 18 min. večer, konec
 v 10 hod. 13 min. stř. pražského času.

Zatmění to bude lze pozorovati v Australii, Asii, Evropě (tedy i v Čechách), Africe jakož
 ve východní Brazílii.

III. Úplné zatmění slunce dne 9. srpna. Začátek zatmění vůbec ve 3 hod. 40 min.
 ráno. Začátek úplného zatmění ve 4 hod. 52 min. ráno. Konec úplného zatmění v 7 hod.
 22 minut ráno. Konec zatmění vůbec v 8 hod. 33 minut ráno.

Východ slunce ve 4 hod. 39 min. ráno. Vyjde tedy již slunce úplně zatmělé pro Prahu.

IV. Částečné zatmění měsíce dne 23. srpna. Bude lze pozorovati v západní Evropě,
 Africe, Americe a částečně ve východní Australii.

Leden.

Co Bůh dá,
s tím
do kabele.

Jänner.

Lepší lék
nežli
jed.

Dni měsíc.	Dnové tydny	Kalendář		Slunce		Měsíc	
		Katolický	Evangel.	vých. h. m.	západ h. m.	znamení	vých. a západ
1	Střed.	Nový rok	Nový r.	8 17 3 58	☾	8	vých.
2	Čtvrt.	Makaria	Abel. a S.	8 17 3 59	☾	2	večer
3	Pátek	Genovefy †	Enocha	8 17 4 0	☾	17	27
4	Sob.	Tita b.	Isabelly	8 17 4 1	☾	08	57
E. Kat. i Ev. Když Herodes zemřel. Mat. 2.							
5	Ned.	Telesfora	Simeona	8 16 4 3	☾	10	25
6	Pond.	Sv. 3 králů	Zj. Páně	8 16 4 4	☾	211	52
7	Úterý	Luciana ☉	Rajmund.	8 15 4 5	☾	31	19
8	Střed.	Erharda	Erharda	8 15 4 7	☾	44	46
9	Čtvrt.	Basiliše	Marciala	8 14 4 8	☾	54	14
10	Pátek	Agatona †	Pavla p.	8 14 4 9	☾	55	38
11	Sob.	Hygina	Matildy	8 13 4 11	☾	5	západ
1. E. Kat. i Ev. Když bylo Ježíšovi 12 let. Lnk. 2.							
12	Ned.	Proba	Reinhold.	8 12 4 12	☾	5	odpol.
13	Pond.	Leontina	Hilaria	8 11 4 14	☾	42	8
14	Úterý	Felixa ☉	Felixa	8 10 4 15	☾	43	22
15	Střed.	Pavla p.	Maura	8 10 4 17	☾	34	41
16	Čtvrt.	Marcella p	Marcella	8 9 4 19	☾	26	0
17	Pátek	Anton. p. †	Anton. p.	8 8 4 20	☾	07	15
18	Sob.	Prisky p.	Prisky	8 7 4 22	☾	8	28
2. E. Kat. i Ev. O svatbě v Káni Galilejské. Jan 2.							
19	Ned.	Jm. Ježíš	Sáry	8 5 4 24	☾	19	39
20	Pond.	Fab. a Šeb.	Fab. a Š.	8 4 4 25	☾	210	49
21	Úterý	Anežky	Anežky	8 3 4 27	☾	312	0
22	Střed.	Vinc. a Anst.	Vincence	8 2 4 29	☾	4	ráno
23	Čtvrt.	žasa. P. M. ☉	Emerana	8 0 4 31	☾	52	30
24	Pátek	Timotea †	Timotea	7 59 4 33	☾	53	56
25	Sob.	O. Pavla	Ob. Pavla	7 58 4 34	☾	55	1
E. Kat. i Ev. Ježíš uzdravil malomocného. Mat. 8.							
26	Ned.	Polykarpa	Polykar.	7 56 4 36	☾	56	18
27	Pond.	Jana Zlat.	Jana Zl.	7 55 4 38	☾	5	vých.
28	Úterý	Karla Vel.	Karla V.	7 54 4 40	☾	4	odpol.
29	Střed.	Frant. Sal.	Valeria	7 53 4 42	☾	33	21
30	Čtvrt.	Mart. p. ☉	Adelgun.	7 51 4 44	☾	24	56
31	Pátek	Petra Nol. †	Virgilia	7 49 4 45	☾	16	30

Dne přibývá o 1 hod.
15 min.

Čtvrti měsíce.

☾ Poslední čtvrt dne 7.
ve 4 hod. 22 min. odp.
Větrno a přehádky, mírná
zima.

☉ Nový měsíc dne 14.
v 11 hod. 17 min. v noci.
Něco sněhu a obleva.

☾ První čtvrt dne 23.
ve 3 hod. 40 min. v noci.
Jasno a mráz.

☉ Úplněk dne 30. v 9
hod. 53 min. ráno. Sněživo.

Úkazy na nebi.

Dne 20. slunce vstou-
pí do znamení vod-
náře (♊).

Počasí dle 100letého kalendáře.

Z počátku tabě mrazy,
které až do poloviny mě-
síce potrvají, potom značná
obleva. Ke konci mráz.

Židovský kalendář.

Rok 5656. Dne 16.
1. Šebat.